

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імени Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Катедра української мови та прикладної лінгвістики

**ПИТОМЕ Й ЗАПОЗИЧЕНЕ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ:
РОЗРОБЛЕННЯ ПЛАТФОРМИ «ПИТОМО»**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.10 «Прикладна
лінгвістика», ОПП «Прикладна
(комп'ютерна) лінгвістика
та англійська мова»

Вікторії Заурівни ГРИЩУК

Наукові керівники:
док.філософії, доц. катедри української
мови та прикладної лінгвістики
Юлія ЦИГВІНЦЕВА
кандидат технічних наук, доц. катедри
інформаційних систем та технологій
Микола КОСТІКОВ

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
від «5» 06 2026 року № 16

завідувач кафедри
к.філол.н., доц. Сергій РІЗНИК

КИЇВ – 2026

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	4
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЗИК В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	13
1.1. Мікросистема запозиченої лексики	13
1.2. Основні причини входження запозичень у систему української мови	21
1.3. Посилення англізації в різних сферах суспільного життя	26
Висновки до першого розділу	44
РОЗДІЛ 2. ПРОТИАНГЛІЗМИ ЯК ЗАСІБ УТВЕРДЖЕННЯ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	46
2.1. Бекстейдж.....	46
2.2. Булінг	47
2.3. Дедлайн	48
2.4. Івент.....	50
2.5. Кейс	51
2.6. Лайфхак, лайфгак	53
2.7. Скіл.....	54
2.8. Скриншот	57
2.9. Фідбек.....	59
2.10. Хайп, гайп	60
2.11. Кешбек	62
Висновки до другого розділу.....	66
РОЗДІЛ 3. ДОБІР МАТЕРІАЛУ ДЛЯ НАПОВНЕННЯ ТА ПРОЄКТУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ АНГЛІЗМІВ І ПРОТИАНГЛІЗМІВ	67
3.1. Мета та основні завдання створення бази даних англійзмів та їх відповідників	67

3.2. Підготовка до створення бази даних і вимоги до матеріалу та джерел для її наповнення	70
3.2.1. Методи збору інформації для створення бази даних англізмів та їх відповідників	73
3.3. Створення шаблону таблиці в Microsoft Excel та проєктування схеми бази даних за допомогою DrawSQL.....	74
3.4. Написання програмового коду на мові програмування Python для створення реляційної бази даних	80
3.5. Огляд та інтерпретація результатів за допомогою DB Browser for SQLite	81
Висновки до третього розділу	86
РОЗДІЛ 4. ПРОЄКТУВАННЯ ТА ПРОГРАМОВА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЛАТФОРМИ «ПИТОМО».....	87
4.1. Реалізація словника платформи «Питомо»	87
4.2. Організація серверної частини та структури проєкту платформи.....	91
4.3. Реалізація навігації та інтерактивної взаємодії з платформою	94
Висновки до четвертого розділу.....	97
ВИСНОВКИ	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ	107

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню питомої та запозиченої лексики в сучасній українській мові, зокрема аналізу англізмів та їхніх українських відповідників. Актуальність теми зумовлена активним поширенням англійських запозичень у різних сферах суспільного життя та потребою збереження й поширення питомої української лексики за допомогою сучасних інформаційних технологій.

У центрі дослідження перебувають процеси функціонування англізмів у сучасному українському мовленні, способи їх заступлення питомими відповідниками та можливості застосування цифрових технологій для систематизації й опрацювання таких мовних одиниць. Роботу спрямовано на поєднання лінгвістичного аналізу англізмів із розробленням інтерактивного ресурсу, що забезпечує зручний доступ до словникових даних та сприяє свідомому мовному вибору.

Для досягнення поставленої мети проаналізовано наукові джерела з проблематики запозичень, досліджено причини поширення англізмів, дібрано українські відповідники до поширених запозичень, спроектовано базу даних та реалізовано вебплатформу для роботи з мовними даними. У роботі використано ономазіологічний, етимологічний, компонентний, корпусний, лінгвостатистичний та описово-концептуальний методи дослідження, а також методи концептуального моделювання й веброзроблення.

Робота складається з чотирьох розділів, у яких розглянуто теоретичні засади вивчення запозичень, проаналізовано окремі англізми та їхні українські відповідники, описано процес створення реляційної бази даних і представлено програмову реалізацію платформи «Питомо».

Результатом роботи стало створення вебплатформи, що поєднує електронний словник англізмів, систему пошуку словникових статей, адміністративну частину для керування даними та модуль покращення текстів шляхом виявлення англізмів і пропонування українських відповідників. Практичне значення роботи полягає у створенні електронного лексикографічного ресурсу для пошуку та вивчення питомих лексем, що можуть заступати англізми в сучасному українському мовленні.

Ключові слова: українська мова, англізм, запозичення, протиянглiзм, електронна лексикографія, база даних, вебплатформа, «Питомо».

ABSTRACT

The qualification paper is devoted to the study of native and borrowed vocabulary in the modern Ukrainian language, with particular attention to the analysis of Anglicisms and their Ukrainian equivalents. The relevance of the topic is determined by the active spread of English borrowings in various spheres of public life and the need to preserve and promote native Ukrainian vocabulary through modern information technologies.

The study focuses on the functioning of Anglicisms in contemporary Ukrainian speech, the ways of replacing them with native equivalents, and the possibilities of applying digital technologies for the systematization and processing of such lexical units. The research combines the linguistic analysis of Anglicisms with the development of an interactive resource that provides convenient access to dictionary data and promotes conscious language choice.

To achieve the stated objective, scholarly sources on lexical borrowing were analyzed, the reasons for the spread of Anglicisms were investigated, Ukrainian equivalents to common borrowings were selected, a database was designed, and a web platform for working with linguistic data was developed. The research employs onomasiological, etymological, componential, corpus-based, linguostatistical, and descriptive-conceptual methods, as well as methods of conceptual modelling and web development.

The paper consists of four chapters. It examines the theoretical foundations of borrowing studies, analyzes selected Anglicisms and their Ukrainian equivalents, describes the process of creating a relational database, and presents the software implementation of the «Pytomo» platform.

The result of the study is the development of a web platform that combines an electronic dictionary of Anglicisms, a dictionary entry search system, an administrative module for data management, and a text improvement module that identifies Anglicisms and suggests Ukrainian equivalents. The practical significance of the study lies in the creation of an electronic lexicographic resource for searching and studying native lexical units that can replace Anglicisms in contemporary Ukrainian speech.

Keywords: Ukrainian language, Anglicism, borrowing, Ukrainian equivalent of Anglicisms, electronic lexicography, database, web platform, Pytomo.

ВСТУП

Мова – це не просто засіб спілкування, а джерело, що зберігає в собі мудрість поколінь і знання про людство, що їх важко досягнути сповна. Вона пов'язує кожного носія з предками, озивається голосами пращурів, закликаючи досягнути її в усій повноті. Система мови є динамічною, себто перебуває в постійному потоці змін, але не всі переміни можна назвати позитивними. Ідеться про надмірне вживання запозиченої лексики, а саме про англізми. Повсякденне їх використання викликає багато суперечок щодо їхнього впливу на нашу мову. Сучасна українська мова, як і будь-яка інша, постійно розвивається та змінюється під впливом різних чинників. Одним із них, як ми вже наголошували, є запозичення лексики з інших мов, зокрема з англійської. Її вплив на українську стає дедалі помітнішим у всіх сферах життя. Це явище має і позитивні, і негативні наслідки. З одного боку, запозичення лексики збагачує лексичний склад мови-вбирача, робить її більш гнучкою та здатною виражати нові поняття та ідеї. З іншого ж боку, надмірне вживання англізмів може призвести до витіснення питомих варіантів, засмічення мови та втрати її національного обличчя. Поширення англізмів актуалізує питання мовного вибору та відповідального ставлення до використання лексичних ресурсів української мови. Від цього залежить збереження її самобутності та подальший розвиток у сучасному суспільстві.

Витримавши безліч тортур, геноцидів та бездушних спроб русифікації, наш народ не втратив самобутності своєї мови та здатності до словотворення. Пригадаймо новотвори наших письменників Михайла Старицького, Олени Пчілки, Пантелеймона Куліша, Тараса Шевченка та ін., багатство словотворчих засобів, за допомогою яких ми й зараз легко адаптуємо запозичені слова. Саме тому нашим завданням є підтримувати та розвивати нашу мову, а не принижувати шляхом невизнання її можливостей та звичкою орієнтуватися на иноземні зразки.

У контексті стрімкої глобалізації та поширення інформаційних технологій, питання впливу англійської мови на лексичний склад української набуває особливої актуальності. Як зазначено вище, процес запозичення є природним

явищем для розвитку будь-якої мови, проте його неконтрольована інтенсифікація може становити загрозу для збереження її самобутності.

Проблема англобарбаризації є складною та потребує системного дослідження з урахуванням соціолінгвістичних, психологічних та культурних чинників. Питання функціонування англійзмів у сучасній українській мові перебуває в центрі уваги багатьох дослідників. Зокрема, Л. Архипенко розглядає причини активного поширення англійзмів та їхній вплив на мовну систему [Архипенко 2021], І. Кочан аналізує інноваційні процеси в сучасній українській термінології та особливості використання англійських запозичень [Кочан 2023], П. Селігей досліджує проблеми мовного пуризму й співвідношення питомих та запозичених елементів у термінології [Селігей 2008], а І. Фаріон розглядає явище англобарбаризації як один із викликів для збереження мовної самобутності українців [Фаріон, Помилуйко-Недашківська, Бордовська 2023]. Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання пошуку українських відповідників до поширених англійзмів та використання сучасних цифрових засобів для їх популяризації залишається **актуальним**. Ми визнаємо, що запозичення слів з інших мов є природним процесом розвитку мовної системи, проте важливо використовувати їх свідомо та вмотивовано. Надмірне захоплення іншомовною лексикою може призвести до звуження сфери вживання питомих слів і послаблення словотвірного потенціалу української мови.

Аналіза англійзмів та їхніх відповідників, без сумніву, є важливим етапом у збереженні чистоти мови, адже надмірне використання іншомовної лексики не лише ускладнює розуміння, але й може призвести до розмивання семантичних меж питомих українських слів, втрати їхньої емоційної та культурної конотації.

Метою роботи є комплексне дослідження новітніх англійських запозичень в українськомовному дискурсі, створення структурованої бази даних англійзмів та їхніх українських відповідників, а також розроблення інтерактивної платформи «Питомо» для систематизації, пошуку й опрацювання мовних даних.

Для досягнення визначеної мети передбачено виконання таких завдань:

- проаналізувати наукові підходи до вивчення запозичень та англізмів у сучасній українській мові;
- дослідити причини поширення новітніх англійських запозичень в українськомовному дискурсі;
- виявити та проаналізувати англізми в найрізноманітніших сферах суспільного життя;
- запропонувати українські відповідники до невмотивованих запозичень;
- напрацювати спосіб гармонійного використання чужої та своєї лексики з пріоритетом національних мовних інтересів;
- створити реляційну базу даних англізмів та протианглізмів;
- розробити інтерактивну платформу для пошуку, перегляду та редагування словникових даних;
- реалізувати взаємодію між базою даних, серверною та клієнтською частинами вебресурсу.

Об'єктом нашого дослідження є лексична система сучасної української мови.

Предметом дослідження є семантичні, функціональні та словотвірні особливості англізмів, що перебувають в ужитку в сучасній українській мові за наявності семантично тотожних або близьких питомих лексичних відповідників, а також лінгвістичні засади їхньої автоматизованої заміни.

Матеріал та методи дослідження. Джерелом нашої аналізи стали різнопланові джерела, що репрезентують сучасне функціонування англізмів в українському мовному просторі. Зокрема, аналіза охоплювала вибірку текстів із повсякденного мовлення (спонтанного). Додатково розглядали публікації та інші текстові матеріали із соціальних мереж, що відображають злободенний мовний узус. Важливим компонентом джерельної бази стала також навчальна література: підручники, посібники, матеріали для дистанційного навчання. Це дало змогу простежити особливості вживання англізмів у межах освітнього дискурсу.

Важливим для дослідження став метод аналізи та узагальнення наукових джерел, використаний для опрацювання праць українських мовознавців,

присвячених проблемам англізації та функціонування іншомовної лексики. Залучення наукових розвідок дало можливість зіставити різні погляди на доцільність уживання англізмів, систематизувати основні підходи до оцінювання запозиченої лексики та сформулювати теоретичне підґрунтя дослідження.

Ми також застосували ономасіологічний метод, що спрямований на вивчення механізмів вибору мовцями певних лексичних одиниць для позначення конкретних об'єктів, понять або дій. Сучасні дослідження неможливі без статистичних методів, тому вагомим для нас став лінгвостатистичний експеримент, що спрямований на одержання кількісних характеристик певних мовних явищ. Використавши його, ми об'єктивно оцінили масштаби розповсюдження запозичень та їх вплив на систему української мови. Також послуговуємося етимологічним методом, метою якого було з'ясувати генетичне ототожнення аналізованого слова та інших його структурних елементів, а також реконструювати первісну форму і значення лексеми з первісною мотивацією. Для вивчення структури слова було застосовано компонентну аналізу, що полягає у дослідженні лексичного значення мовної одиниці на основі її сем. Базуючись на використанні величезних масивів емпіричного матеріалу та залученні комп'ютерних технологій для отримання об'єктивних висновків про функціонування мовних одиниць, ми не змогли оминати корпусний метод, що був залучений для статистичних показників конкретних слововживань.

Окрім того, у роботі використано описово-концептуальний метод, що дав змогу не лише зафіксувати факти проникнення англізмів у сучасне українське мовлення, а й простежити особливості їх функціонування в різних сферах суспільного життя. Завдяки цьому вдалося окреслити тематичні групи лексики, у межах яких англійські запозичення виявляються найактивніше, а також визначити основні тенденції їх поширення.

Надто, для структурованого подання та аналізу зібраних даних використали метод моделювання, що є основним під час проєктування баз даних. Завдяки йому вдалося розробити логічну модель зв'язків між одиницями дослідження, що

уможливило ефективне збереження, обробку та подальший розгляд лінгвістичної інформації.

Новизна роботи полягає в поєднанні лінгвістичної аналізи англomовних запозичень із практичним застосуванням інформаційних технологій для створення не лише структурованої бази даних англiзмiв та їхнiх українських вiдповiдникiв, а й повноцiнної iнтерактивної платформи «Питомо». На вiдмiну вiд традицiйних описових пiдходiв, у цьому дослiдженнi запропоновано концепцiю електронної лексикографiчної системи, що дозволяє не лише зберiгати та систематизувати мовнi одиницi, а й забезпечує iнтерактивну взаємодiю користувача зi словниковим матерiялом, пошук англiзмiв, перегляд словникових статей та автоматизовану роботу з мовними даними.

Однiєю з ключових особливостей роботи є те, що ми не обмежилися простим перелiком англiзмiв: до кожного запозичення дiбрали українськi вiдповiдники, а також навели приклади їхнього вживання у подiбних контекстах. Це дало змогу проiлюструвати, що вживання бiльшості запозик є безпiдставним, оскiльки такi лексеми можна легко заступити питомими одиницями, зберiгаючи при цьому повноту значення та стилiстичнi особливостi мовлення.

Уперше в такому контекстi було поєднано лiнгвiстичнi методи (ономасiологiчний, етимологiчний, лiнгвостатистичний, компонентну аналізу) з концептуальним моделюванням та веброзробленням. Для вiзуалiзацiї структури бази використано сервіс DrawSQL, реляцiйну базу даних реалiзовано за допомогою мови програмування Python та SQLite, а серверну частину платформи – з використанням Flask. Клієнтську частину вебресурсу реалiзовано засобами HTML, CSS i JavaScript, що дозволило створити динамiчний словниковий вебзастосунок з пошуком, фiльтрацiєю, рорup-вiкнами та адмiнiстративною системою керування словниковими даними. Iнтерпретацiю та виведення результатiв здiйснювали через програму DB Browser for SQLite. Такий мiждисциплiнарний пiдхiд дозволив не лише глибше дослiдити проблему англiїзацiї, а й створити практичний iнструмент для її критичного осмислення та часткового подолання.

Практичне значення нашого дослідження полягає в можливості застосування його результатів у різних сферах мовної практики. Ми намагаємося засвідчити згубність чужомовного пріоритету та віднайти збалансовану мовну модель між чужим і своїм. Зібраний матеріал, розроблену базу даних англізмів і протианглізмів, а також інтерактивну платформу можна використовувати для збагачення лексичного запасу пересічного мовця та зменшення кількості необґрунтованих позичок в українському дискурсі.

Створена платформа дозволяє швидко знаходити англізми, переглядати українські відповідники, працювати зі словниковими статтями та взаємодіяти з мовними даними в інтерактивному середовищі. Розроблена система може слугувати підґрунтям для подальшого створення автоматизованих програмних засобів виявлення та заміни англізмів, які в майбутньому можна інтегрувати в текстові редактори, освітні платформи чи інші лінгвістичні застосунки.

Матеріали дослідження також стануть у пригоді в навчальному процесі: для школярів, студентів, викладачів, а також для фахівців у редакторській сфері. Результати роботи сприятимуть не лише науковому осмисленню проблеми запозичень, а й практичному збереженню лексичної самобутності української мови.

Апробація результатів дослідження. Деякі положення й отримані результати дослідження апробовано в доповідях на українських і міжнародних наукових заходах: 18-й Міжнародній науковій конференції «Мова як світ світів. Граматика і поетика текстових структур» (м. Київ, 25–26 жовтня 2024 р.), де у співавторстві виголошено доповідь «Художня проза крізь призму службових частин мови»; XII Міжнародній науково-технічній Internet-конференції «Сучасні методи, інформаційне, програмне та технічне забезпечення систем керування організаційно-технічними та технологічними комплексами» (м. Київ, Національний університет харчових технологій, 27 листопада 2025 р.), де виголошено доповідь «Проектування реляційної бази даних для систематизації англізмів та їхніх українських відповідників»; X Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції з міжнародною участю «Професійна

іншомовна підготовка в контексті сучасних освітніх викликів» (м. Житомир, Житомирський державний університет імені Івана Франка, 9 квітня 2026 р.).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 110 сторінок, з них основного тексту – 100 сторінок. Список використаної літератури складається з 59 позицій. У додатках подано текстові матеріали (Excel-файл), реляційну базу даних англізмів та їхніх українських відповідників, програмові коди мовою Python, а також структуру й вебверсію інтерактивної платформи «Питомо».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЗИК В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1.1. Мікросистема запозиченої лексики

Мови, подібно до живих організмів, постійно розвиваються та взаємодіють між собою. Українська мова, що своїм корінням сягає ще праслов'янської, не є винятком. Дослідники вважають її гетерогенною за походженням, адже лексичний склад формувався протягом століть під впливом різних мов та історичних подій. За спостереженнями українського мовознавця О. Д. Пономаріва, частка запозик у словниковому складі нашої мови сягає приблизно 90 відсотків. Ці слова є найдавнішим пластом лексики української мови, бо успадковані від праслов'янської. У сучасній українській мові функціонують слова, які з'явилися в спільнослов'янський період, а також лексика, спільна для східнослов'янських мов. Окрім того, наша мова має власні лексичні одиниці, які виникли вже після її відокремлення від інших слов'янських. Ці слова відображають особливості історії, культури та побуту українського народу. Решта лексичного складу (приблизно 10 відсотків), на думку вченого – це слова, запозичені з інших мов [Сучасна 1997, с. 56].

Наприкінці XIX – поч. XX століття українську мову досягнув бурхливий потік англізмів. Ці запозичення з англійської мови, або слова та словосполучення, утворені за її зразками, стрімко поповнили український мовний простір, значно збільшуючи кількість англомовної лексики.

Усякчас питання запозиченої лексики неабияк цікавило науковців та викликало безліч дискусій. Погляди на це явище існують різні: суто негативні або позитивні, нейтральні. Л. М. Архипенко стверджує, що англійські слова викликають асоціації елітарності, успіху й прогресу [Архипенко 2021, с. 2]. І. М. Кочан пише про звичку певної частини українського суспільства пересипати своє мовлення невмотивованими англійськими словами і фразами або гібридними утвореннями спрямоване не на порозуміння з представниками інших культур, а на

хизування освіченістю чи європейським стилем мислення перед співвітчизниками [Кочан 2023, с. 80]. Ю. Приплюцька підтримує ідею збагачення української мови через запозичення з інших, проте застерігає, що надмірне їх вживання може спричинити втрату питомих українських слів [Приплюцька 2019, с. 37]. І. Д. Фаріон негативно висловлюється щодо навали англізмів в українську мову. Вона виділяє низку чинників, що є підставою для використання позик: 1) потреба поповнювати чи створювати лексико-семантичні групи, що відсутні або неповні в мові-вбирачеві в певний історичний період; 2) термінологічна обмеженість запозичених слів; 3) запозиченням чужої реалії разом зі словом, що має авторське походження. Однак зауважує: якщо ж чужі слова потрапляють у мову безпідставно, то це призводить до явища очуження мови як антикультурного процесу [Фаріон 2023а, с. 83]

Наше дослідження стосується не тільки іншомовних слів, а й відродження та збереження первісної чистоти мови. Саме тому доречно говорити про поняття *пуризму* як явища підвищеної вимогливості до збереження первісної чистоти літературної мови. Тут доречно згадати про видатного українського письменника І. Нечуя-Левицького, який заперечував будь-які запозичення, бо вважав, що літературна мова має збагачуватися винятково за рахунок внутрішніх засобів, беручи слова з «живого сільського языка, вигрібаючи з його нову термінологію, замінюючи суфікси, приставляючи їх до кореня народного языка» [Нечуй-Левицький 2010, с. 19]. Фундаментальною стала праця П. Штепи «Знадібки до словника чужослів», що містить близько 16 тис. запозичень, перекладених питомими відповідниками. Чимало з них є авторськими новотворами, через що цю працю називали ідіолектичним словником. Автор захищав українськість не тільки у визвольних змаганнях 1917–1922 років, а й відстоював її у своїх працях. Він писав, що чистити українську мову від чужослів (мовного сміття) – це важкий та довгий бій, бо національні вороги виховували всередині нас почуття меншовартості [Штепа 1967, с. 7].

Усі мови схильні до запозичень, їх наукова та технічна термінологія особливо чутлива до цього явища. Західноєвропейські, маючи спільну латинську основу, легко й природно обмінювалися термінами, проте вони запозичували лише те, чого

їм дійсно бракувало. Оскільки запозичення із західноєвропейських були чужими для внутрішньої структури слов'янських мов, тому чужомовна лексика нерідко ставала причиною їх засмічення. Найгірше те, що такі спотворення ставали незрозумілими для народу. Пізніше слов'янські мови постали перед вибором: запозичувати необхідні терміни із західноєвропейських джерел або створювати їх з власного лексичного матеріалу. Останнє можливо лише за умови лексичного багатства народної мови. Українська мова має глибоке історичне коріння. На сьогодні усталеною серед науковців є думка про те, що наша мова виокремилася безпосередньо з праслов'янської. Це відбувалося протягом V–VII століть водночас з формуванням інших слов'янських мов. Її лексичний склад характеризується значною самобутністю та багатством, що є результатом тривалого та складного історичного розвитку.

Павло Штепа пише: «нема такої наукової чи технічної назви (терміну), що його не можна створити з первнів української народної мови. Це довели українські вчені мовознавці по 1917 році, ... що черпали потрібні мовні первні повними прогорщами в незмосковщеному селі» [Штепа 1967, с. 16].

На українському мовному ґрунті за давністю запозичення і ступенем засвоєння чужомовні лексеми мовознавці поділяють на запозичені та іншомовні слова.

Запозичені слова – іншомовні слова, цілком засвоєнні мовою, що їх запозичила. Мовці не сприймають запозичені слова як чужорідні елементи, ці слова не потребують пояснень щодо форми й значення [Рудакова 2013, с. 131]. У сучасній українській мові багато слів англійського походження, наприклад: *баскетбол, бокс, гамбургер, джем, йогурт, кетчуп, комікс, комп'ютер, леді, футбол*. Також не варто забувати про запозики з інших мов: латинська (*абітурієнт, варіант, відео*), французька (*армія, баланс, велосипед*), німецька (*графіт, канцлер, клавіатура*), італійська (*валюта, кар'єра, квінтет*), польська (*гетьман, гатунок*) тощо.

Іншомовні слова – слова з інших мов, які, на відміну від запозичених слів, не засвоєні повністю мовою, що їх запозичила, усвідомлюються мовцями як чужорідні й зберігають ознаки свого походження [Українська 2004, с. 230]. Їхня форма дає

змогу визначити ступінь їх засвоєності. Для носіїв мови їх семантичні значення характеризуються незрозумілістю чи недостатньою ясністю. Іншомовні слова мовознавці відрізняють від запозичених у тому, що ці слова «на тому чи тому мовному рівні зберегли сліди вихідної мови і відчуються чужими (на відмінку від запозичених слів узагалі)» [Українська 2004, с. 230].

Дослідженням запозичень в українській мові займались А. Білецький, О. Ткаченко, Н. Клименко, О. Мельничук. Останній у 1974 році уклав «Словник іншомовних слів», що став значним доробком у вивченні запозичень. Цей словник містить пояснення близько 24 тисяч слів і термінів. Його основна мета полягала в наданні стислого тлумачення часто вживаних слів та термінів іншомовного походження. Особливу увагу укладачі приділили інтернаціональним термінам, поява яких була зумовлена науково-технічною революцією, стрімким прогресом у всіх галузях науки, техніки та культури, а також активним розвитком міжнародних контактів.

С. Морозов та Л. Шкарапута також видали «Словник іншомовних слів», що налічує близько 10 000 запозичених слів. Крім того в словнику подано довідку про походження наведених одиниць, написання слів та їх наголошення, що узгоджене з новим українським правописом.

І. М. Кочан виділяє дванадцять характерних ознак термінів, що прийшли до нас з англійської мови: 1) наявність звукосполучення **дж** (наприклад, *бюджет*, *леверидж*, *менеджмент* тощо); 2) наявність звукосполучень **ай**, **ей** (наприклад, *інсайд*, *дизайн*, *сейф*, *імейл* тощо); 3) наявність суфікса **-инг (-інг)** (наприклад, *фіксинг*, *кліринг*, *лістинг*, *маркетинг*, *блюмінг* тощо); 4) суфікса **-ер (-ор)**: (наприклад, *драйвер*, *репортер*, *промоутер*, *провайдер*, *копірайтер*, *спікер*, *рокер*, *рейдер*, *конвертер*, *ростер*, *бленкер*, *аскер*); 5) звукосполучення **кс**: *рошитекс*, *економікс*, *біфштекс*, *кекс*, *бокс*, *боксер*, *експандер*, *клаксон*, *комік*, *кокс*, *комплекс*, *телекс*, *телефакс*; 6) звукосполучення **ск**: *скейт*, *скейт-борд*, *сканер*, *стейтинг-ринк*, *скетч*, *скотч*, *скальп*, *скальпер*, *скраб*, *скін-ефект*, *скрап*; 7) звукосполучення **кв**: *квакери*, *кварки*, *кватердек*, *квест*, *квіст*, *квізлінг*; 8) звукосполучення **скв**: *сквош*, *сквер*, *скватер*, *сквайр*; 9) звукосполучення **тр**: *трайбалізм*, *трайлер*,

трак, трактор, трал, трамблер, трамвай, трамп, транзистор, трансепт, трансмітер; 10) префікса **ре- (ри-)**: ремейк (римейк), ремікс, рипроекція; 11) морфеми **-мен**: джазмен, спайдермен, конгресмен, полісмен, шоумен, яхтсмен, супермен, рекордсмен; 12) морфеми **-ес (-с, -іс)**: стюардеса, бізнес, експрес, стрес, реверс, репс, степс, памперс, ф'ючерс, інтерфейс тощо [Кочан 2023, с. 78]. Ми розділяємо думку мовознавиці про те, що більшість фахівців наповнюють наше мовлення вузьковживаними та малодоступними словами та виразами, замість того, щоб розвивати його. Звідти бере початок термін **макаронічна мова** (італ. *maccheronico* < *maccheroni* – макарони) – механічна суміш слів чи висловів з різних мов або переінакшення їх на иноземний лад [Фаріон, Помилуйко-Недашківська, Бордовська 2023, с. 38].

Аналізуючи чужомовні слова лінгвісти виокремлюють екзотизми, варваризми й інтернаціоналізми. Інтернаціоналізми – слова, які вживаються в багатьох неблизькоспоріднених мовах і водночас зберігають близькість звучання й тотожність значення. Вони звичайно не мають відповідників у мові, що їх запозичила; поширені переважно у сфері лексики на позначення понять з галузей науки, культури, політики, мистецтва, суспільного життя [Сучасна 1997, с. 73]. Це стосується спеціальних термінів (мікроскоп, телефон, супутник, Інтернет), спортивної лексики (спорт) чи навіть громадських організацій (академія, поліція, республіка). Близьке за значенням є поняття екзотизм – слово, запозичене до якоїсь мови з інших мов на позначення реалій життя іншого народу чи країни, наприклад самурай. І. Фаріон вживає термін барбаризм у значенні «чуже слово або вираз, що ще не засвоєні мовою вбирачем, не мають належних підстав для свого закріплення в цій мові, нетривалий час функціонують та зберігають національно-культурні нашарування донорської мови». Заслуговує на увагу також думка про явище очуження мови (*барбаризації*), як антикультурного політичного процесу, що стає загрозливим для нації та держави, бо свідчить про залежність постколоніального чи гібридного суспільства від чужих цінностей та демонструє недооцінку й приниженням національного чинника [Фаріон, Помилуйко-Недашківська, Бордовська 2023, с. 33]. Крім того, стосовно іншомовних слів використовують ще

термін **варваризм** на позначення слів, що иноді вводяться в текст для надання йому колориту зображуваного середовища або для посилення експресії (вони можуть оформлятися засобами іншої національної графіки) [Стишов, 2005, с. 241]. Нам неабияк імпонує думка І. Фаріон про те, що «англоварваризація – це публічне приниження свого і піднесення чужого через катастрофічне незнання можливостей своєї мови, через пораженську звичку взоруватись на чуже, через комплекс меншовартости...» [Фаріон 2020, с. 23].

Багато мовознавців визнавали неминучість появи нових слів у будь-якій мові, зокрема Є. А. Карпіловська стверджувала, що мова повинна змінюватися, відгукуватися на нові запити суспільства, нові потреби його мовної діяльності [Карпіловська 2012, с. 134]. Тому доречно згадати про **неологізми** (від гр. νέος «новий» і λόγος «слово») – слова чи мовні звороти, що нещодавно з'явилися в мові для позначення нового або вже усталеного поняття, предмета тощо [Куньч 2005, с. 496]. Ці лексичні одиниці належать до пасивної лексики, тому що ще не ввійшли або навіть не ввійдуть в активне користування мовців. Неологізми поділяють на загальномовні й індивідуальні (авторські). «Загальномовні називають нове поняття, тобто виконують номінативну функцію, отже, є нейтральними. Індивідуальні неологізми можна вважати стилістичними, оскільки вони покликані до життя прагненням дати нову назву не новому поняттю, а такому, що вже має словесне позначення в мові» [Пономарів 2000, с. 79].

Серед неологізмів науковці виокремлюють кілька груп лексем, зокрема **неозапозичення** – нові слова іншомовного походження, адаптовані до системи української мови шляхом транскрибування (відображення звукової форми його прототипу в мові-джерелі) або транслітерування (відбиття графічної форми такого прототипу) [Клименко, Карпіловська, Кислюк 2008, с. 19]. Варто зазначити, що наразі дослідники часто використовують словосполучення **новітнє запозичення**, підкреслюючи відносно нещодавню появу слова в системі мови.

В останні десятиліття у зв'язку з активізацією політичних, економічних та культурних зв'язків України з англomовними країнами, спостерігається значне зростання кількості англiзмiв у нашiй мовi. Цей процес зумовлений, зокрема,

інтенсивним вивченням українцями англійської мови. Тому ще на початку XIX кінця XX століття з'являється поняття **англізми** – запозичена лексика англійського походження в системі української мови як типове явище суспільної вмотивованості, що досягає вершини свого розвитку від 70-х років XX століття та **англіїзація** – процес неконтрольованого напливу англізмів у мові як наслідок суспільно-політичних чинників глобалістського спрямування, а також циркулювання англійської мови в діловому, освітньому та публічному просторі України [Фаріон, Помилуйко-Недашківська, Бордовська 2023, с. 33].

Багато дослідників вживають термін **англіцизм**, наприклад І. М. Кочан у своїй праці «Інноваційні процеси в сучасній українській термінолексичі», Л. Ф. Чернікова та Т. І. Смілик «Англіцизми в сучасній українській мові», П. О. Селігей «Пуризм у термінології: український досвід на європейському тлі», Л. М. Архипенко «Англіцизми в українській мові: причини, наслідки, перспективи» та інші. Проте ми погоджуємось із думкою І. Фаріон про недоречне використання цього терміна, по-перше, він принесений в українську мову з московської, що скопіювала його з англійської мови, по-друге, відсутність в нашій мові твірної основи для похідника з формантом –ізм: *Англія* < **англізм(и)**. Відповідно можна утворити такі пари: *Україна* < *україн-ізм(и)*, *Полонія* < *полонізми* тощо [Фаріон, Помилуйко-Недашківська, Бордовська 2023, с. 33].

Більшість дослідників чинила супротив явищу англобарбаризації і не тільки. Вони намагалися довести нашому народові, що ми маємо все своє і не треба нам чужого. Найважливіше – зберегти національну своєрідність та кордони, що за них боролись мільйони українців, кордони, на яких кров ворогів, що не змогли вдертись у наше життя. Л. М. Ребет визначав мову як спільний інструмент порозуміння і думання, що об'єднує народ у цілісну духовну спільноту. Мова є не лише засобом передавання думки, а й передумовою самого процесу мислення, оскільки зберігає історичний досвід, переживання та світогляд поколінь. Водночас кожне покоління наново відтворює її у власному мовленні, забезпечуючи тяглість культурної традиції. Саме тому мовні межі нерідко виявляються глибшими за географічні,

адже вони окреслюють простір національного самоусвідомлення та духовної окремішности народу. [Ребет 1995, с. 138].

О. Синявський у своїй праці «Зразки простого слова» пропонував заступати інтернаціоналізми питомим українськими відповідниками. Він зазначав, що в українській літературній мові потрібні слова, позичені з чужих мов, проте вони стають зовсім недоречними, коли в своїй мові існують цілком рівнозначні та ще й не менш милозвучні питомі варіанти. Ще тоді митець Розстріляного відродження привертав увагу філологів до проблеми позик та закликав створити словник чужих слів, не тільки з поясненнями цих слів, а й з якомога точними українськими перекладами [Синявський 1929, с. 47].

Дуже важливою є праця І. Фаріон «Англізми і протианглізми». У книзі осмислені явища англійських запозичень в українській мові, розглянуто процеси англобарбаризації з нової методологічної перспективи та запропоновано відповідники до ста англізмів. Сама професор наголошує на тому, що її праця в першу чергу є утвердженням краси нашої мови, а не дослідженням англійської. Вона сподівається, що ми більше ніколи не запозичуватимемо чуже, бездумно відкидаючи своє [Фаріон, Помилуйко-Недашківська, Бордовська 2023, с. 11]. Ця книга надихнула нас продовжити боротьбу за самобутність української мови.

У нашій роботі ми використовуємо термін *етранжизми* – слова, що не адаптувалися до мовної системи і зберігають чужу мовну форму [Дюндик 2015, с. 99]. Мовні одиниці *футбол, бюджет, технологія* називають іншомовними, але важливо зазначити, що вони ввійшли до словника української мови, на противагу етранжизмам. У «Словнику української мови в 11 томах» відсутні англізми *бекстейдж, булінг, дедлайн, івент, кейс, лайфхак, скіл, скриншот, фідбек, хайп*, тому їх часто називають ще варваризмами. Терміни *етранжизм* та *варваризм* є абсолютними синонімами, однак надаємо перевагу першому, оскільки вважаємо його менш емоційно забарвленим. І. В. Качуровський так пояснює етимологію термінів варваризм та етранжизм: «перший термін – грецького походження (греки всіх чужинців звали варварами – від звуконаслідувального вар-вар, що нібито має імітувати звучання всіх не-еллінських мов), друге – французького»

[Качуровський 1994, с. 61]. Термін етранжизм не новий для українського мовознавчого дискурсу, крім І. Качуровського ним послуговувався і Ю. Шерех, пишучи, що «...етранжизми, це такі чужі слова, які ще не припасувалися до нашої мови або не цілком припасувалися до неї, і тому мовець відчуває, що вони чужі» [Шерех 1951, с. 41].

Незважаючи на численні дослідження, чіткого визначення терміна *запозичення* в мовознавстві досі не сформульовано. У нашій роботі ми розуміємо його як запозичену лексему, що стала частиною лексикону українців. До новітніх запозичень відносимо чужомовні слова, які потрапили до нашої мови протягом останніх десятиліть. Ці слова все ще перебувають у процесі засвоєння, використовуються носіями мови, але не повністю адаптувалися до української мовної системи. До цієї категорії також належать слова, запозичені раніше, але досі не інтегровані в українську мовну систему.

1.2. Основні причини входження запозичень у систему української мови

Історія розвитку багатьох мов засвідчує, що процеси запозичення та мовного пуризму тісно пов'язані між собою. Активне проникнення иншомовної лексики нерідко спонукає мовні спільноти до пошуку питомих відповідників і вироблення механізмів захисту національної мовної самобутності. Саме тому проблема запозичень часто стає предметом наукових дискусій щодо меж допустимого впливу чужомовних елементів на розвиток мови.

Пуристичні тенденції можна простежити при формуванні наукової термінології чи назв для загальних понять у більшості мов світу. До цього питання звертаються дослідники, коли рівновага між своїм та запозиченим порушується, а мова перетворюється на суржик. Часто пуризм перетворювався на громадський рух, підбурюючи національний рух не тільки радикалів, а й цілого суспільства.

Пуризм впливає на почуття національної самоповаги, бо дає народові підстави пишатися культурною самобутністю й мовною самостійністю. Саме тому це явище гартує мову від найменших вкраплень чужослів та дає людям відчуття

повновартости та національної свідомости. Прихильництво до крадіжки чужого свідчить про ідейні настанови суспільства та низький ступінь бажання громадян замислюватись над лінгвістичними питаннями.

Деякі мови силкуються запобігти неконтрольованому проникненню позик та неабияк дбають про свою чистоту. Такий приклад демонструє нам чеська мова, що на початку ХХ століття заступила велику кількість германізмів, які були поширеними по всій Європі. Причиною цього став загрозливий вплив Габсбурзької імперії. Згодом це призвело до становлення нової літературної мови та національної культури чехів. Вагомий внесок у цей період зробили Й. Добровський та Й. Юнгман. Вони заповнювали прогалини в лексиці й очищали її від німецьких нашарувань, залучаючи саме внутрішній мовний матеріал. Словник поповнювався шляхом відродження застарілих слів, запозичень із говорів та просторіччя, інших слов'янських мов, а також калькування. У ХІХ ст. закладено підвалини національних терміносистем, чимало запозичень замінено власними новотворами: *čtverec* «квадрат», *dějiny* «історія», *divadlo* «театр», *doprava* «транспорт», *družstvo* «кооператив», *dusík* «азот», *hudba* «музика», *chodba* «коридор», *knihovna* «бібліотека», *kopaná* «футбол», *kov* «метал», *kovodělník* «металіст», *kuslík* «кусень», *lisovadlo* «прес, штамп» (від *lisovat* «тиснути»), *lučba* «хімія», *matice* «гайка», *měna* «валюта», *mluvnice* «граматика», *námořnictvo* «флот», *nástroj* «інструмент», *povínář* «журналіст», *odstavec* «абзац», *plyn* «газ», *počty* «арифметика», *poslanec* «депутат», *přípona* «суфікс», *skladba* «композиція; синтаксис», *skupina* «група, категорія», *stroj* «машина», *tavidlo* «флюс», *tělocvik* «гімнастика, фізкультура», *úsečka* «абсциса», *ústava* «конституція», *vteřina* «секунда», *výsledek* «результат» тощо. Попри початкові комунікативні незручності чеську термінологію послідовно впроваджували в ті галузі, де нею раніше ніколи не користувалися. Уже в 1910-х роках вона сягає рівня решти розвинених європейських мов. Не всі новотвори дожили до наших днів, але найкращі збереглися. Тепер вони не сприймаються як штучні чи механістичні, а становлять яскраву своєрідність чеської термінології [Селігей 2008, с. 55]. Цей світовий випадок повинен стати не тільки прикладом для нас, а й мотивацією на

довгі роки. Тому варто чинити опір комплексам, що подекуди пригнічують всередині людини мовний смак і творчі початки.

Питання співвідношення питомої та запозиченої лексики залишається актуальним і сьогодні. У сучасній українській мові наявні запозичення з багатьох мов, наприклад, з грецької, латинської, французької, німецької, англійської, італійської, японської та інших. Найбільш загрозливим явищем стало стрімке втручання англізмів у систему нашої мови. Така інтервенція відбувається крізь медійну, культурну, освітню та навіть релігійну сфери. Повсякчас вчені намагались з'ясувати причину таких входжень, адже запозичена лексика несла за собою не тільки морфологічні, синтаксичні і фонетичні зміни, а й спосіб мислення іншого народу.

Проникнення запозичень в українську мову зумовлюють зовнішні (екстралінгвальні) і внутрішні (інтралінгвальні) чинники. Варто зазначити, що в мовознавчих працях сучасних лінгвістів спостерігається певна неусталеність у термінологічному позначенні цих понять. Різні автори можуть використовувати різні терміни для опису одних і тих самих явищ, що може призводити до плутанини та ускладнювати розуміння теми.

А. Олійник, зокрема, звертає увагу на такі позамовні чинники: 1) запозичення терміна разом із поняттям, семантичний обсяг якого уперше було окреслено в мові-донорі; 2) зростання інтернаціоналізації характеру науки, глобалізація світового інтелектуального ринку та вдосконалення вмінь і навичок фахівців-перекладачів; 3) прагнення учасників мовного контакту до взаємного пристосування та спрощення мовних систем, що призводить до інтенсифікації процесів запозичування у взаємодіючих мовах [Олійник 2002, с. 7].

Наведені чинники засвідчують, що явище входження іншомовних лексем у систему української мови тісно пов'язане із суспільно-культурними змінами. Однак причини проникнення такої лексики варто розглядати не лише крізь призму зовнішніх впливів, а й з огляду на особливості функціонування самої мови. Саме тому в науковій літературі поряд із позамовними виокремлюють і внутрішньомовні передумови запозичення – ті, що зумовлені потребами мовної системи зсередини.

Н. Попова вказує на шість таких причин запозичення чужомовної лексики в українську мову: 1) відсутність українських відповідників для найменування важливих нових понять, запозичених з иноземної дійсності; 2) привабливість коротких, а отже, економних з погляду мовленнєвих зусиль, здебільшого інтернаціональних англійських назв, застосування яких відповідає загальній тенденції до універсалізації та інтернаціоналізації словникового складу, характерних для розвитку сучасних мов; 3) прагнення уникнути полісемії й омонімії, а також диференціювати концепти близьких понять, надавши кожному окрему назву; 4) тенденція в лексиці до відповідності неподільності позначуваного і експонента; 5) наявність словотвірного, граматичного та лексико-семантичного потенціалу для входження та функціонування запозичуваного слова в українській мові; 6) функціонування в українській мові запозичених раніше структурно однотипних слів [Попова 2004, с. 20].

Стислішу, проте не менш змістовну картину інтралінгвальних передумов запозичень окреслює К. Демченко, на думку якої визначальними чинниками проникнення иншомовної лексики в нашу мову на початку ХХІ століття є: 1) недостатня кількість у мові певних лексико-семантичних груп, наприклад, на позначення фінансової, економічної та політичної лексики тощо; 2) «номінативна безвихідь». Залучення иншомовної лексеми для заміни описового звороту на позначення якоїсь реалії чи предмета одним словом; 3) тенденція до заміни двочленного найменування одночленним; 4) потреба в семантичному обмеженні вже наявної в мові лексеми, уникнення полісемії [Демченко 2005, с. 171 – 172].

Наведені чинники засвідчують, що активізація запозичень часто пов'язана з прагненням мовної економії та необхідністю точнішого найменування нових понять. Однак у мовознавстві існує й ширший підхід до пояснення цього явища.

О. Пономарів виділяє декілька основних причин, що сприяють входженню позик у лексичний склад української мови: 1) історичні міжнародні контакти та білінгвізм; 2) новаторство нації в певних сферах діяльності; 3) мода на иншомовні запозичення; 4) авторитетність мови-джерела, пов'язана з політичним авторитетом

держави; 5) упровадження організаційних та законодавчих заходів, що стосуються мовної політики [Пономарів 2005, с. 6].

О. Пономарів пов'язує активізацію мовних запозичень із широким колом зовнішніх впливів. Подібний підхід простежується і в працях Л. Чернікової та Т. Смілик. Вони зазначають, що входженню іншомовної лексики до складу української мови сприяє низка чинників, серед яких: 1) розвиток економічних зв'язків; 2) вплив стилю американського життя; 3) мода на иноземні слова; 4) досягнення англомовних країн в окремих сферах діяльності; 5) пожвавлення культурних зв'язків; 6) двомовність; 7) вживання англізмів для демонстрації освіченості або неординарності та внутрішньомовними потребами; 8) необхідність назв для нових предметів, процесів, понять (*нейджер*, *хакер*, *пейнтбол*); 9) прагнення мовної економії (*копірайт* - авторське право, *лейбл* - товарна етикетка з фірмовим знаком, *дартс* - метання дротиків, *чил-аут* - місце для відпочинку у танцювальних закладах) [Чернікова, Смілик 2009, с. 129].

О. Дюндик вважає основною причиною мовного імпорту стали мовні контакти, що значно активізувалися із другої половини ХХ ст. внаслідок глобалізаційних процесів в економіці, політиці, науці, культурі та інших сферах суспільної діяльності [Дюндик 2015, с. 99].

Відтак мовні контакти постають не випадковим явищем, а закономірним наслідком глобалізованого світу, у якому межі між культурами та мовами дедалі більше стираються. Саме в такому контексті Є. Тягнирядно розглядає позамовні причини активізації запозичень та виділяє цілий ряд чинників, що сприяють проникненню чужомовної лексики: 1) розвиток економічних зв'язків; 2) авторитет західних країн; 3) мода та вплив стилю життя американців, їх досягненнями в окремих сферах діяльності; 4) загальносвітова тенденцією до інтернаціоналізації лексичного фонду; 5) пожвавлення культурних зв'язків; 6) двомовність тощо [Тягнирядно, 2022, с. 36].

Наведені міркування ще раз підтверджують, що процес входження чужослів до української мови формується під впливом як глобальних суспільних змін, так і внутрішніх потреб самої мовної системи. Спробу поєднати обидва підходи

простежуємо і в працях І. Кочан, яка виокремлює три внутрішніх чинники, що спонукають мовців до використання чужослів: 1) запозичене слово не має в мові національних відповідників, оскільки поняття, яке воно позначає, не усталене в мові-реципієнті; 2) його поширення у світі, коротке і влучне позначення поняття; 3) мода на такі слова в суспільстві. Також вона пише про екстралінгвістичні причини, зокрема: 1) інтенсивне технічне переустаткування побуту українців, пов'язане з широким розповсюдженням у повсякденному житті побутової та офісної техніки закордонного виробництва (*комп'ютерів, ноутбуків, відеокамер, факсів, копіювальної техніки, побутової техніки*); 2) підвищення комп'ютерної грамотності українців; 3) поява комп'ютерних ігор; 4) існування американських освітніх центрів; 5) співробітництво українських вишів із англійськими, американськими, канадськими, американцями з «Корпусу миру»; 6) проведення англійських освітніх програм на українському телебаченні; 7) обмін студентами, викладачами [Кочан 2023, с. 79].

Аналізуючи екстра- та інтралінгвальні передумови, запропоновані науковцями, найбільш вагомими причинами входження позик у систему української мови вважаємо такі: 1) передові місця англосовітних країн на світовій політичній арені; 2) рівень культурного та інтелектуального розвитку народу, що запозичує лексику; 3) мода на англізми, через бажання людей здаватись освіченими; 4) взаємодія з носіями англійської мови або робота у сфері, що насичена іншомовними термінами. Цей перелік не є вичерпним, проте важливо розуміти, що причини використання запозик різні за природою, силою впливу та інтенсивністю свого вияву.

1.3. Посилення англійзації в різних царинах суспільного життя

Англізми безвідгалу проникають у найрізноманітніші царини українського життя, зокрема в освітню, культурну, економічну, медійну, мережеву (цифрову),

розмовно-побутову, суспільно-політичну, правову, маркетингову тощо. Іноді вони стають невіддільною частиною фахового мовлення, і це ми легко можемо укріпити, аналізуючи медійний чи інформаційно-технологічний дискурс. Не дивно, що такі лексеми досить швидко заступають питомі. З цієї причини мовлення деяких мовців стає однотипним, а нерідко й малозрозумілим для інших. Аналізуючи причини використання іншомовної лексики, ми помітили, що деякі з них певною мірою стосуються комплексу меншовартости того народу, що запозичує її. Саме тому одним із провідних завдань нашої роботи стало відкриття багатогранного потенціалу української мови, зокрема її словотвірної здатності, лексичної самобутності та стилістичної виразності, що дає змогу заступати іншомовні елементи питомими відповідниками й зацікавити пересічного користувача.

Залучення широкого загалу до вирішення лінгвістичних проблем сприятиме не лише формуванню усвідомленого ставлення до вживання запозичень, а й активному використанню питомих слів у повсякденному мовленні. У такий спосіб українська мова постає не як об'єкт винятково наукової аналізи, а як живий механізм культурної пам'яті, що зберігає історію народу в кожному слові.

Як слушно зауважує І. Фаріон, «відбігаючи та наслідуючи чуже, ми опинилися в лабетах ще однієї псевдонорми» [Фаріон 2013, с. 37]. Ідеться про хибне уявлення, ніби іншомовне слово є ваговитішим за питоме. Подібне бездумне наслідування, на наш погляд, загрожує культурі, адже мова – один з найголовніших культурних ідентифікаторів, що його має народ. Часто мовці не бажають навіть зазирнути у перекладні словники, де легко можна знайти українські відповідники майже до кожного англізма. Через свою недбалість ми ризикуємо втратити те, що наші предки плекали тисячоліттями, бо без актуалізації питомих слів ми ризикуємо назавжди заплутатися в іншомовній павутині, де нитки рідної мови ставатимуть дедалі тоншими й непомітнішими.

Ми переконані, що будь-яку невмотивовану запозичену лексему може замінити словниковий переклад чи авторський новотвір. Українська мова має дуже багату морфологію, що дозволяє носіям витворювати з неї нові поняття на позначення реалій.

На сучасному етапі розвитку української мови надзвичайно важко провести чітку межу між окремими сферами вживання англізмів, адже чимало з них функціонують у кількох мовних площинах одночасно. Уживання слів на зразок *донат, івент, кеш, контент, лайк, локдаун, фейл* чи *челендж* стало настільки звичним, що пересічний мовець часто навіть не замислюється над їхнім походженням або питомими відповідниками. У цьому, власне, й полягає одна з основних проблем – невмотивоване використання позик, у висліді чого зараз спостерігаємо утворення англо-українського суржика.

Престиж англійської мови в **освітньо-науковій** царині невинно зростає, що призводить до втрати пріоритетного статусу української мови. Із цим пов'язане й розмивання стилістичних меж та нормативних рамок: фахове мовлення дедалі частіше оформлюється в гібридних структурах, де українські конструкції поєднуються з англійською лексикою, часто фонетично й граматично необробленою. Такий мовний гібрид, що маскується під новомодний стиль та ефективність, фактично закріплює англо-український суржик як нову форму освітньої комунікації. Під загрозою опиняється не лише мовна чистота, а й функціональна повноцінність української мови як наукової, аналітичної й педагогічної. Помітний вплив барбаризація має й на лексико-стилістичну нормативність та функціонально-комунікативний потенціал української мови як засобу реалізації наукового, аналітичного та педагогічного дискурсу.

П. Селігей, аналізуючи уривки тексту, перенасичені англізмами, зауважує: «Можна подумати, що перед нами непрофесійний переклад якогось англійського тексту. Непрофесійний, бо добрий переклад майже не містить слідів тієї мови, з якої перекладали. З нього, власне, не видно, що він є перекладом. А тим часом перед нами типовий український текст, написаний українським автором з потугами на «науковість»» [Селігей 2007, с. 4].

Надуживання чужих слів не властиве жодному народові, що прагне зберегти мовну самодостатність і здатність витворювати нові назви на власномовному ґрунті. Адже природна потреба називати світ крізь призму власної мовної картини залишається невігубною. Кожна розвинена мова має достатній словотвірний

потенціал для того, аби за допомогою наявних коренів, наростків і приростків творити питомі відповідники до нових понять та явищ, навіть тоді, коли їх уже осмислено й ословлено в чужомовному світі. Передусім ідеться про випадки, коли іншомовне слово не називає нового поняття, а лише повторює вже наявну українську лексему.

Подібного висновку доходить і А. Качмарек, аналізуючи англізми в польській жіночій пресі про моду. Дослідниця зазначає, що «у більшості випадків думку, висловлену за допомогою англізмів, можна передати зрозуміліше й простіше питомими мовними засобами» (тут і далі переклад наш. – В. Г.) [Kaczmarek 2014, s. 57]. Це підтверджує, що чимало англізмів функціонують не через реальну номінативну потребу, а через мовну моду, престижність або прагнення надати висловлюванню більш сучасного звучання.

Завдання дослідника полягає не в демонструванні модности чи дотепности власного мовлення, а насамперед у тому, щоб чітко й зрозуміло пояснити складні наукові проблеми пересічному читачеві. Науковий виклад має не ускладнювати сприйняття інформації, а робити її доступною. Проте сучасний мовний простір дедалі частіше засвідчує протилежну тенденцію. Сьогодні запозичення дедалі частіше проникають не лише в професійне середовище, а й у повсякденний лексикон українців. Здебільшого такі одиниці не мають жодної семантичної мотивації, оскільки українська мова вже володіє точними та зрозумілими широкому загалові відповідниками.

На нашу думку, як і на думку П. Селігея, чимало запозичень укорінюється через бажання мовця засвідчити свою сучасність, поінформованість або інтелектуальну перевагу. Нерідко англізми вживають із міркувань моди, снобізму чи навіть для створення ілюзії новизни й «науковости». Однак така мовна практика не завжди свідчить про високий рівень культури мовлення [Селігей 2007, с. 11]. Ба більше, вона стає очевидним показником низької культури спілкування, коли запозиченнями намагаються замаскувати бідність власного лексикону.

Щоб унаочнити цю проблему, розглянемо простий приклад. Якщо під час спілкування англійською (чи будь-якою іншою мовою) мовець через незнання,

обмежений словниковий запас або з інших причин уживає українські лексеми, виникає очевидний мовний покруч, що засвідчує недостатній рівень володіння мовою.

Якщо ж ситуація зворотна, і людина без потреби замінює питомі українські слова варваризмами, чи не породжує це аналогічного мовного змішання? Чому ж тоді це сприймають як ознаку елітарності? Адже невмотивоване вживання запозик за наявності прозорих українських відповідників також породжує своєрідний мовний покруч. Різниця полягає лише в тому, що незнання чужої мови не є чимось осудним, тоді як невмотивоване витіснення питомої лексики чужинецькими словами знекровлює мовну систему й віддаляє мовця від власної культурної традиції.

Значна частина іншомовної лексики проникає в освітньо-науковий дискурс без відповідного мовного й нормативного опрацювання, що призводить до витіснення питомих лексем. Набагато частіше чуємо іншомовне **булінг** замість *цькування*; **ментор** замість *наставник*; **фідбек** замість *відповідь* тощо.

Використання цих термінів зумовлене не лише глобалізаційними тенденціями, а й певним прагненням до осучаснення освітнього простору. Водночас така лексична практика нерідко виявляється неусвідомленою калькою, що підмінює питомі мовні засоби та нівелює стилістичну і функціональну багатогранність української мови. Вживання англізмів часто вважають ознакою фаховості, інноваційності або відкритості до західного досвіду, однак за відсутності системної мовної адаптації це призводить до витіснення усталених термінів і створення мовного середовища, у якому домінують англо-українські гібриди.

Отже, англізми в освітній сфері функціонують не лише як номінативні одиниці для нових понять, а й як індикатори соціолінгвістичної залежності, яка впливає на мовну політику й формує нову термінологічну реальність.

І. Фаріон зазначає низку причин запозичення іншомовної лексики. Якщо ж мовці нехтують ними й використовують англізми без належної аргументації, то виникає явище барбаризації (очуження) як антикультурний процес, що виходить за

межі реальної потреби позичати й називати та перетворює мову-вбирача в суржик чи в макаронічну мову [Фаріон 2023а, с. 83]. Саме тут гостро постає проблема бездумного вживання великої кількості позик.

Культура є одним з найважливіших складників національної самобутності народу. Вона охоплює духовні, моральні, естетичні й інтелектуальні здобутки нації, відображає її досвід, цінності. Через культуру народ осмислює свою історію, формує власний світогляд, віднаходить зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім. У ній закодовано найважливіше: пам'ять поколінь, традиції, мову, розуміння краси, гармонії, добра й істини. Для народу, особливо в умовах глобалізації, культура є щитом, який повсякчас захищає його. Також вона дозволяє зберегти неповторність, не загубитися серед впливів інших цивілізацій. Через мистецтво, мову, звичаї, пісні, символи народ говорить з власним минулим, відчуває міцне коріння своєї історії, пізнає власну душу. Тож коли мова культури насичується чужими, неосмисленими елементами, коли втрачаються автентичні засоби вираження, це має негативний вплив на буття нації. Саме тому мовна чистота й опора на власні культурні ресурси є не питанням моди чи стилю, а передусім питанням збереження себе як окремішнього народу. Уже нікого не здивуєш варваризмом **арт** у звичайному реченні: *Новорічний **арт**, головна креативна ялинка України, насичена концертна програма, книга бажань і живе серце Порталу, море сюрпризів і неймовірних розваг! (ГРАК).* Генеральний регіонально анотований корпус української мови фіксує вживання іншомовної лексеми **флешбек** майже п'ятсот разів: *Що говорити, якщо деяких героїв в майбутньому ми зможемо побачити тільки у **флешбеках** (ГРАК).* Подібні заміни не лише спотворюють речення, а й іноді формують хибне уявлення про номінативний потенціал українських слів. Особливо небезпечним є те, що ці запозики активно просуваються через медіа, соціальні мережі та розважальний контент, формуючи у свідомості мовців нову норму.

Часто запозики використовують не лише для номінації нових культурних чи суспільних реалій, а й для заступлення вже наявних лексем. Так міжмовна інтерференція не оминула й економічну царину. Це зумовлене надмірним впливом

глобалізаційних процесів та західних держав, що тримають передові позиції на світовому ринку. Економіка України, як і будь-яка система, постійно розвивається, тому роля економічних зв'язків межи державами значно зросла. Слова та словосполучення, що функціонують в економічній сфері та репрезентують відповідні поняття, зазвичай номінують як економічні терміни. З огляду на потреби сьогодення, знання такої лексики є життєвонеобхідними для будь-якої людини. Саме тому економічну термінологію в сучасній лінгвістиці розглядають не лише як професійну, а й як неодмінний елемент українського узусу.

Формування української економічної термінології зазнало значного впливу московської мови, що призвело до калькування чи навіть прямого запозичення радянських лексем. Помість зумисного витіснення запозичених з московської мови елементів та витворювання власної термінологічної бази, мовці знову обирали шлях прямого запозичення понять вже з інших мов, зокрема англійської. Так у ГРАКу бачимо багацько ілюстрацій використання барбаризмів: *Але торгувати за комерційними, ринковими цінами сьогодні навряд чи вийде – доведеться продавати з **дисконтом** (ГРАК).* В англійській мові **discount** має значення «зниження звичайної ціни» (Cambridge Dictionary), що його повністю покриває українська лексема **знижка** «зменшення, зниження призначеної, установленної ціни, норми і т. ін.» (СУМ-11). Навіть з погляду абсурдної економії мовних зусиль краще було б використати відповідник, проте автор чомусь на це не зважає. До того ж деякі читачі вимушені звертатися до перекладних словників, аби з'ясувати семантику іншомовного слова. Шокували нас результати дослідження вживання етранжизму **фрилансер**, у гіршому варіанті **фрілансер**. Польський автоматичний веб-корпус української мови PAWUK (Polish Automatic Web corpus of UKrainian language) налічує 772 слововживання англізма **фрилансер** і більше ніж 1000 – **фрілансер**. У той час, коли український відповідник **вільнонайманець** зустрічається тільки у 3 контекстах. У кожному з цих контекстів питоме слово виступає синонімом до варваризма: *Зазвичай робота **фрилансерів** віддалена без юридичного оформлення. Проте якщо **вільнонайманець** сам вирішує вийти з тіні та почати сплачувати податки...* (PAWUK). Така мовна практика збіднює лексичні ресурси рідної мови,

тому питання свідомого вибору між запозиченням та питомим терміном залишається досі актуальним.

В одній із своїх праць Л. Архипенко виокремлює низку функцій, що їх виконують запозичення в мові-реципієнті [Архипенко 2022, с. 14]. Однією них є номінативна, тобто **називання** або **позначення** предметів, осіб, явищ, дій, станів, властивостей, абстрактних понять та інших елементів реальної або уявної дійсності. Так, дійсно, нерідко слово приходить в мову вже з конкретним денотатом, тобто з поняттям, що його досі не існувало в мові-вбирачеві, наприклад, **комп'ютер**. Етимологія цього терміна бере свій початок ще з 1640 року. Тоді його використовували для позначення людини, яка здійснювала математичні операції, тобто «того, хто обчислює, лічильника, особу, чийм заняттям є виконання арифметичних розрахунків». З розвитком механічних обчислювальних пристроїв наприкінці XIX століття, а саме з 1897 року, семантика слова розширилася, охопивши «обчислювальну машину» будь-якого типу. Це знаменувало перехід від розуміння комп'ютера як суб'єкта дії до позначення інструмента, що цю дію виконує. Сучасне ж розуміння терміна комп'ютер як «програмованого цифрового електронного пристрою для виконання математичних або логічних операцій» закріпилося за ним у 1945 році (Etymonline). В українську мову це слово прийшло одразу з денотатом. Звісно, що можна було б витворити власний термін на позначення цього пристрою, проте в українській мові прижилося саме запозичення. Це зовсім не означає, що в мові взагалі не може бути запозичень, бо жити без них майже неможливо, адже жоден народ у світі не живе в цілковитій ізоляції. Ми лише наголошуємо на тому, що часто англізми впиваються в тканину нашої мови навіть тоді, коли система вже має таке поняття, що й демонструє недоречність таких позичок. Так у реченні *«Тому нові музиканти стартують переважно не із власних пісень, а з каверів на відомі композиції»* (**ГРАК**) цілком доладно було б замінити недоречний англізм промовистим українським **переспів**, що означає «те, що є повторенням відомого, сказаного, написаного і т. ін. раніше» (**СУМ-11**). У музичній сфері також все частіше можемо почути **трек** (англ. track), що означає «одна з пісень або музичних творів в альбомі» (**Longman**) замість **пісня** «словесно-музичний твір,

признач. для співу» (СУМ-11). Розглянемо контекст, де варто було б замінити іншомовну одиницю: «*Хіти з минулого повертаються. Ще один **трек** з 90-х вибухнув в українському TikTok*» (Facebook, 18.04.2025). Наведений контекст свідчить про відсутність комунікативної потреби в залученні іншомовної одиниці.

Варто звернути особливу увагу на вживання англізмів у піснях, де ці іншомовні одиниці виступають римою для українських лексем. У пісні «Не лякай» досить відомої сучасної співачки Клавдії Петрівни чуємо рядки: «*Все буде добре, тільки **don't cry** / Вітер, не лякай мене, не **лякай***». Цей лінгвістичний феномен є показовим з точки зору інтеграції іншомовних елементів у фонологічну та морфологічну систему української мови. Римування англійських слів з українськими у межах пісенного рядка є прикладом гібридної лексичної конструкції, що, на нашу думку, спотворює уявлення про розкіш та неповторність будь-якої творчості. Це поєднання непоєднуваного змушує деяких мовців сумніватися у компетенції авторів, що не змогли дібрати співзвучного елемента з усього лексичного розмаїття нашої мови. Зрештою, надмірне використання подібних гібридних римоконструкцій може призвести до послаблення відчуття мовної гармонії та зниження естетичної цінності пісенного тексту, перетворюючи його на макаронічну мову. На жаль, таких неадаптованих прикладів у пісенній творчості чимало, тому для наочного представлення побудуємо таблицю:

Таблиця 1.1

Вживання англізмів в українському пісенному дискурсі

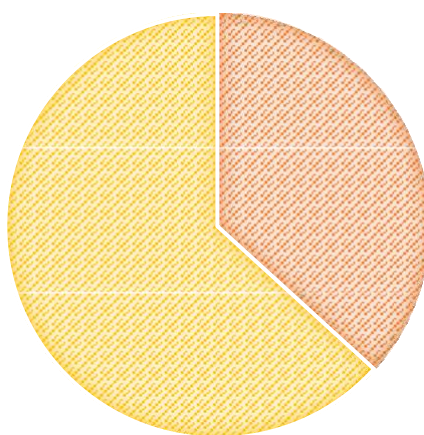
Автор	Пісня	Рядки, де засвідчено вживання іншомовних елементів
\$ilver \$quad і REBUS	«Стволи у Гору»	Бердянці мої хоумі
ADAM	Таку, як є	No! Багато розмов ... / Агов, давай далі, go! / Я за тобою follow! Ти зі мною grow...
alyona alyona	«Булінг»	Булінг, булінг, булінг / Їх слова кулі, кулі, кулі...

alyona alyona	«Голови»	Мову дарували з небес, адже / Знову мені пише «the best» гаджет
alyona alyona і Jerry Heil	Teresa & Maria	I'm not holy, I'm alive / ... With us Mama Teresa Diva Maria / All the divas were born as the human beings ...
Big Skeelz & YAZHEYAO	«Укрскам»	Мій лайфстайл, ало...
Chico, Qatoshi і 100лиця	«Покохай мене»	Коли ти сказала «ноу» , я зрозумів, що таке любов
DOROFEEVA	«Кохую, але не зовсім»	Трек, трек, трек, трек, трек перемикаю / Клеп-клеп-клеп-клепки не вистачає
DOROFEEVA	«Додайте світла»	Maybe in love я, а maybe і ні / ... Baby, I'm in trouble
DOROFEEVA	«Хартбіт»	Feeling your heartbeat / ... Пробач, sorry
DOROFEEVA і LEBIGA	«А я все плакала»	Кожен шукає свою big, big love ...
Jerry Heil і alyona alyona	«Подояночка (GET UP)»	Just get up get up / Podolyanochka...
KALUSH	«Тіпок»	Yeah, we on the low, on the low, on the low key /
SKOF	«Хто такий SKOFKA?»	Сіють тролінг в інфополі ...
SKOFKA	«Сірник»	Я на біті , як пілот, полетів / ... Залітай на борт, welcome!
Антитіла	«Фортеця Бахмут»	Ось моє плече, я поруч, brother
АСАФАТОВ	«Заведу кота»	Навіть тоді, коли буває, що в карманах no money
Карна	«Party на Прикарпатті»	Let's go party (party!) / На Прикарпатті

Клавдія Петрівна	«Не лякай»	Все буде добре, тільки don't cry / Вітер, не лякай мене, не ляка й
Клавдія Петрівна	«Знайди мене»	Мене шукай / А не найдеш / То – гуд бай
Скрябін	«Маршрутка»	Штани натягую / I am glad to see you

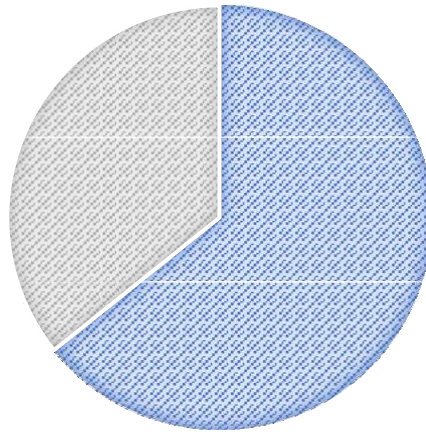
У деяких піснях настільки багато іншомовних вкраплень, що вони становлять майже половину всього тексту. Написавши програмовий код (див. Додаток 3), ми порахували, яку частину тексту складають англійські лексеми у деяких музичних творах:

■ Іншомовні лексеми ■ Українські лексеми

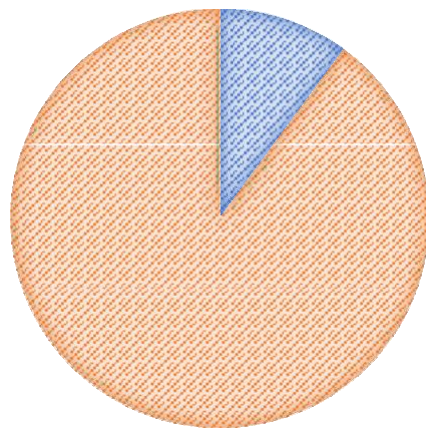
**Рисунок 1.1 Співвідношення іншомовної та питомої лексики у пісні
«Хартбіт»**

■ Іншомовні лексеми ■ Українські лексеми

**Рисунок 1.2 Співвідношення іншомовної та питомої лексики у пісні
«Подільнячка (Get Up)»**

■ Іншомовні лексеми ■ Українські лексеми

**Рисунок 1.3 Співвідношення іншомовної та питомої лексики у пісні
«Не лякай»**

Наше дослідження вкотре засвідчує, що процес неконтрольованого проникнення англізмів у нашу мову досі триває. Витвори мистецтва, що кодифікують нашу культуру, традиції, звичаї будуть жити доти, доки на землі б'ється хоч одне українське серце, бо ці твори настояні на часі, загартовані

козацькою міццю та просочені ворожою кров'ю. А той, хто живе за законами моди, загрузне у її тенетах та потоне разом із нею.

Міць мови є відображенням сили нації, запорукою її безпеки та процвітання. Утвердження та захист української мови виступає ключовим елементом національної свідомості та гідності. З огляду на це, саме непогамоване запозичення слів з інших мов, особливо за наявності власних влучних відповідників, є загрозовим для цілої нації.

У висліді такої недалекоглядної політики, себто недбалого ставлення до мови, ми поступово відсуваємо її на другий план. Не дивно, що найбільша зосередка позик саме в розмовно-побутовій та суспільно-політичній царинах, бо нарід не хоче почерпнути усього того казкового багатства, що воно закодоване у кожному рідному слові. Гортаючи стрічку, майже щоразу у текстах українських мас-медіа натрапляємо на англізм **лайфхак**, що має різні варіанти написання: **лайфхак/лайфгак**: *Які лайфхаки для інвесторів вичерпали себе і що приходить їм на заміну?* (ГРАК); *Знайшов простий лайфгак як змусити гугл не пхати мені російську* (Facebook, 20.04.2021); *Та ще лайфгак – можна ділитись акаунтом із родичами – вигода буде для всіх* (Facebook, 21.06.2024). Раніше ми згадували про те, що новомодні позики поступово заступають питомі лексеми, тим самим збіднюючи словниковий запас мовців, тому ми принагідно провели дослідження на ґрунті англізма **дедлайн**, що ввійшло в нашу мову зі значенням «кінцевий термін виконання певного завдання» (СНА, с. 100) та його відповідника **реченець** «строк» (СУМ-11). У мовній практиці часто стрічаємо його написання через літеру [и]: **речинець**, що безсумнівно є хибою. Розгляньмо графік, що побудований на основі даних з Генерального регіонального анотованого корпусу української мови за допомогою програмового коду (див. Додаток 3):

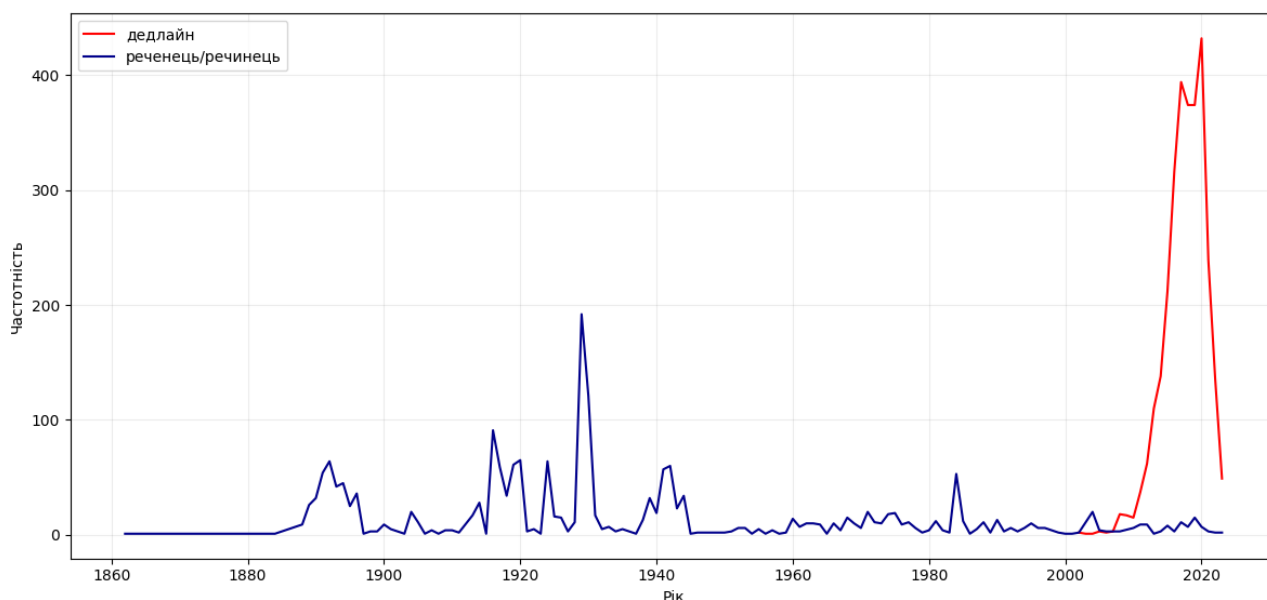

Рисунок 1.4 Частота вживання лексем «дедлайн» та «реченець/речинець» за роками

Аналіза результатів дослідження (рис. 1.4.) виявляє невтішну тенденцію щодо вживання цих двох лексем. Так, за період з 2002 по 2023 рік, тобто за 21 рік, запозичку **дедлайн** фіксують у ГРАКу 2935 разів. Натомість питоме слово **реченець** та його неправильний варіант **речинець** за значно довший період – з 1862 по 2023 рік (161 рік) – вживають 2002 рази. Ці цифри є справді невтішними, адже засвідчують, що за значно менший проміжок часу новомодне запозичення вживають майже значно частіше за питоме українське слово, що воно має надзвичайно довгу історію. Історична аналіза мовних джерел засвідчує активне вживання лексеми **реченець** українськими письменниками різних епох, починаючи з кінця XIX і до початку XXI століття. Так у ГРАКові бачимо рядки неперевершеного Івана Франка: «**Реченець** умовленої сплати вже минув» (ГРАК) та видатного письменника і громадського діяча Михайла Коцюбинського: «Буває, наприклад, і так, що хтось позичить кому гроші, а той не має заплатити чим на **реченець**, от і продають землю...». Показово, що це слово фіксують у багатьох сучасних словниках української літературної мови, проте деякі мовці досі вважають його застарілим та непридатним для вжитку. Нехіть до відродження

забутих мовних форм свідчить про недостатню увагу до власних мовних ресурсів.

Збереження та активне використання питомої лексики

є важливим аспектом національної ідентичності та культурної стійкості, що нині опинилися під загрозою. Наведені статистичні дані – це не просто цифри, а відображення згубного нахилу, що потребує усвідомлення та активної протидії.

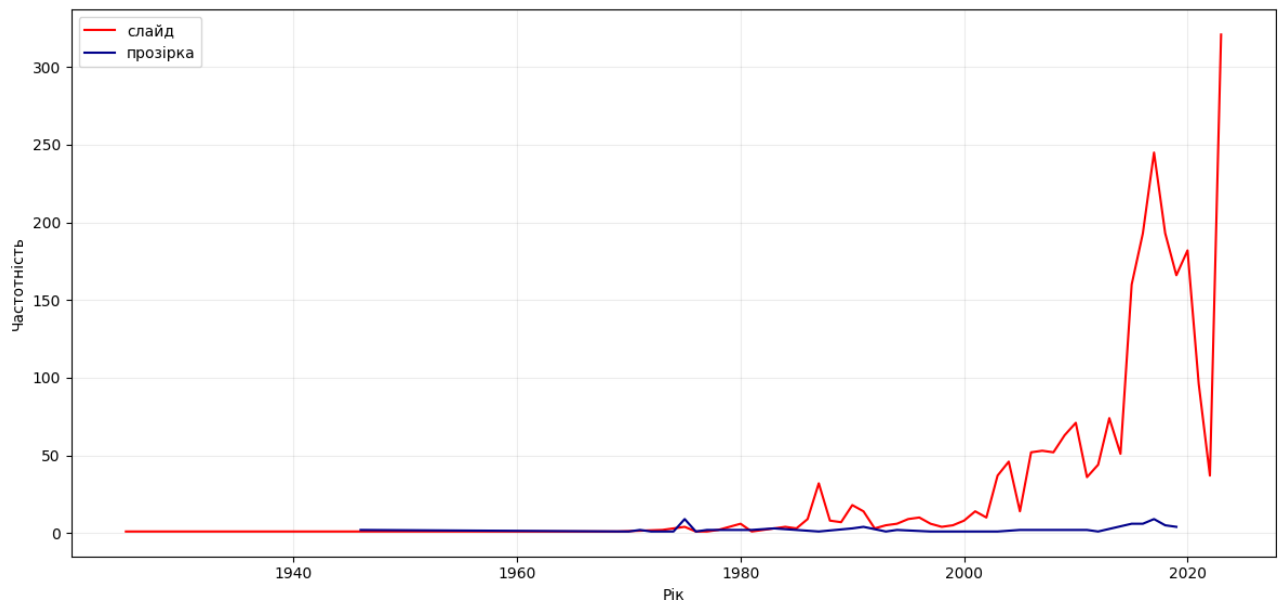

Рисунок 1.5 Частота вживання лексем «слайд» та «прозіврка» за роками

Розгляд частоти вжитку слів **слайд** та **прозіврка** в українському мовленні (рис. 1.5) виявляє помітну нерівноважність на користь запозиченого варіанта. За даними корпусу української мови (ГРАК), протягом 1925–2023 років етранжизм **слайд**, що в англійській мові є багатозначним словом, а в українську ввійшов зі значенням «кольоровий діапозитив» (СНА, с. 223), зафіксований 2385 разів. Натомість питому лексему **прозіврка**, що побутувала в мові в період 1946–2019 років, можна зустріти всього 82 рази.

Така кількісна розбіжність засвідчує відчутну перевагу у вживанні чужомовного терміна. Слід зазначити, що періоди фіксації обох слів дещо різняться, проте навіть з огляду на це, панування англізма є беззаперечним. Це свідчить про засилля англійської мови в українськомовному дискурсі та порушення

рівноваги між запозиченнями та питомою лексикою, що вона повсякчас була запорукою підтримки мовної самостійності та унікальності.

Аби скористати з багатства української мови, необхідно не лише володіти нею, але й звільнитися від хибних уявлень про перевагу всього чужого над власним. Плекання окремішнього способу вислову є запорукою якісного мовлення. Сліпе копіювання иншомовних зворотів неминуче призводить до незрозумілості та штучності, що, на жаль, часто можемо спостерігати в деяких наукових текстах.

Нижче побудуємо таблицю (табл. 1.2), що ілюструє проникнення англізмів у різні царини нашого життя та запропонуємо їхні питомі відповідники:

Таблиця 1.2

Англізми в різних царинах життя та їхні українські відповідники

Царина	Англізми та їхні відповідники
Освітня	Булінг – <i>цькування</i> ; воркбук – <i>робочий зошит</i> ; воркшоп – <i>семінар</i> ; івент – <i>захід</i> ; кейс – <i>випадок</i> ; контент – <i>вміст</i> ; ментор – <i>наставник, керівник</i> ; скіл – <i>навчика</i> ; тимбілдинг – <i>командотворення, злагодження</i> ; тренінг – <i>вишкіл, навчання</i> ; тьютор – <i>репетитор</i> ; фасилітатор – <i>координатор, організатор, помічник</i> ; фідбек – <i>відповідь, зворотний зв'язок</i> ; слайд – <i>прозівка</i> тощо.
Культурна	Арт – <i>мистецтво</i> ; блокбастер – <i>бойовик</i> ; буккросинг – <i>книгообіг</i> ; бьордвотчер – <i>птахопостереження (спостерігання за птахами)</i> ; гайп – <i>галас</i> ; івент – <i>подія</i> ; мерч – <i>рекламна продукція, символіка, товар</i> ; римейк (рімейк) – <i>версія, переробка</i> ; селебріті – <i>зірка, знаменитість</i> ; сітком – <i>ситуаційна комедія</i> ; спойлер – <i>інтрига, розкриття</i> ; стрім – <i>трансляція, етер, потік, прямий етер</i> ; трейлер – <i>анонс фільму, передпоказ</i> ; тренд – <i>мода, напрям</i> ; фанат – <i>шанувальник</i> ; флешбек – <i>спогад</i> тощо.
Економічна	Аутсорсинг – <i>передача роботи зовнішньому виконавцю</i> ; бренд – <i>фабрична марка, фірмовий знак</i> ; дефолт – <i>невиконання грошових зобов'язань</i> ; дилер – <i>посередник</i> ; дисконт – <i>знижка</i> ; інвестор –

	вкладник; інфлуенсер – впливовець; кешбек – повернення коштів; кеш-флоу – грошообіг; краудфандинг – спільнокошт; крафт – ремесло; менеджмент – керування, управління; офшорний – безподатковий; прайс – ціна; ребрендинг – оновлення марки, перейменування, перемаркування тощо; слоган – гасло; стартап – запуск, початок, початкові дії; стейкхолдер – акціонер, зацікавлена особа; фрилансер – вільнонайманець тощо.
Правова	Інтерн – практикант; лізінг – оренда, майновий найм; медіація – посередництво, клопотання тощо.
Медійна	Апгрейд – удосконалення; блог – інтернет-щоденник; дайджест – збірник, резюме, стислий виклад; кліп – відеоролик; контент – вміст, наповнення; лайк – уподобайка; медіакіт (прескіт) – інфодані; подкаст – ...; пост – допис; сайт – майданчик, сторінка; селфі – самосвітлина, самофото; сторіз – історія; фейк – підробка, шахрайство; хайп – галас; хештег – кришмітка тощо.
Музична	Кавер – переспів; лейбл – ...; плейлист – добірка; ремікс – ...; саундтрек – музичний супровід; трек – пісня; фіт – співпраця, участь тощо.
Розмовно-побутова та суспільно-політична	Аб'юз – насильство; анпакінг – розпаковування; аутфіт – вбирання, образ, стрій; баг – дефект, помилка; білборд – рекламний щит; блекаут – знеструмлення; бустер – підсилювач, пришвидшувач; вайб – атмосфера, настрій; гендер – стать; девайс – пристрій; дедлайн – реченець; донат – пожертва; драйв – запал, поїздка; драйвер – водій; кенселити – скасовувати; кеш – готівка; клік – клацання, натиск; клінер – прибиральник; клінити – мити, очищати, прибирати, чистити; лайфхак – вказівка, навід, порада, хитрість, ярміс; лінк – посилання; локдаун – карантин; лук – стрій, вбрання; меседж – повідомлення, посил; мікс – суміш; мілкшейк – молочний коктейль (ведмідь); моніторинг – відстеження; м'ютити – вимикати мікрофон; нікнейм – пórекло,

	<i>прізвисько; паті – вечірка; прайд – хода; рандомний – безладний, випадковий, хаотичний; сейл – зникжа, розпродаж; селфі – самосвітлина, самофото; скіпнути – пропустити; топовий – найкращий; тригер – збудник; факап – невдача, провал; фіксити – виправляти, лагодити; флешмоб – ...; фрик – дивак, чудасій; харасмент – домагання; хауз – дім; чат – бесіда, гутірка; чеклист – перелік, список; челендж – виклик; чілити – відпочивати, прохолоджуватися; шопінг – закупи; юзати – використовувати тощо.</i>
--	---

Отже, як демонструє наведена таблиця, переважна більшість розглянутих англійських запозичень має цілком самобутні українські відповідники. Це також засвідчує наявність власного лексичного ресурсу для позначення різноманітних явищ і понять у різних сферах нашого життя.

Не варто віддавати перевагу чужому, не пізнавши глибини та багатства свого, адже така тенденція може стати як особистою, так і національною втратою. Надмірне захоплення запозиченою лексикою є одним із перших показників віддалення від власного національного шляху та може свідчити про певну когнітивну залежність.

Цей перелік є ілюстрацією активного проникнення іншомовних слів в нашу мову. Усвідомлений вибір на користь питомих відповідників сприятиме не тільки збереженню мовної самобутності, а й увиразненню нашого національного голосу у світовому комунікативному просторі.

Висновки до першого розділу

Підсумовуючи результати проведеної аналізи, варто наголосити на кількох ключових аспектах, що визначають складність дослідження англійських запозичень в українській мові та їхній вплив на її систему. Насамперед, активне проникнення англізмів у різноманітні функціональні стилі української мови ускладнює їхню чітку класифікацію та засвідчує засилля в різних сферах суспільного життя. Окрім того, явище полісемії, що властиве багатьом запозиченням, створює додаткові труднощі під час їхньої аналізи в конкретних дискурсах, вимагаючи ретельного контекстуального дослідження.

Одним із важливих висновків є підтвердження тенденції до поширення іншомовної лексики в тих сферах, де питомі українські відповідники залишаються маловідомими або вживаються рідше. Цей факт, підкріплений дослідженням на основі Генерального регіонально анотованого корпусу української мови (ГРАК), свідчить про реальну загрозу для збереження лексичного багатства нашої мови. Особливо інтенсивне вживання англізмів спостерігаємо в офіційно-діловій, освітній та культурній царинах, що зумовлено посиленими вимогами до володіння англійською мовою в цих сферах. Водночас, аналіза показує, що не всі випадки заміни питомої лексики є результатом безпосереднього витіснення запозиками. Деякі українські лексеми перебували у пасивному вжитку ще до активного напливу англізмів, саме тому деякі люди навіть не здогадувалися про їхнє існування. Замість того, аби відродити забуте чи витворити нове поняття, мовці схилилися до іншомовного варіанта.

Важливим також є вплив мовних запозичень на когнітивні процеси. Як слушно зазначалося, мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом мислення, що він тісно пов'язаний з національною культурою. Переважне використання іншомовних слів може призвести до послаблення зв'язку з культурною спадщиною та формування дещо зміненого мовного світогляду.

Зрештою, проведена аналіза підтверджує, що надмірне та безсистемне вживання англійських запозичень може мати негативний вплив на словотвірний

потенціал української мови, гальмуючи її внутрішній розвиток, порушуючи системність, звужуючи семантичні можливості та обмежуючи експресивність мовлення. Збереження зваженого балансу між питоною та запозиченою лексикою є нагальною потребою для забезпечення гармонійного розвитку української мови, збереження її самобутності та запобігання її збідненню.

РОЗДІЛ 2. ПРОТИАНГЛІЗМИ ЯК ЗАСІБ УТВЕРДЖЕННЯ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

2.1. Бекстейдж

Мова дуже легко вбирає в себе чужомовні лексеми, а от процес викорінення їх надзвичайно довгий та складний. Так, порівняно нещодавно в українській мові з'явився англізм *бекстейдж* (від англ. *backstage*) – «дії, що відбуваються за кулісами, за кадром тощо» (СНА, с. 50). Він утворений шляхом поєднання прикметника *back* «той, що позаду» та іменника *stage* «сцена» ще у 1891 році. У середньоанглійській мові *back* означало «той, що знаходиться позаду, далеко від фронту, у зворотному напрямку». З переносним значенням «відкладений» лексема почала функціонувати з 1960 року. В основі семантики слова – образ кухаря, який тримає каструлю на задній конфорці, поки працює над іншою стравою на передній частині плити. Іменник *stage* етимологічно означає «місце для стояння, те, на чому можна стояти», «місце, де щось публічно виставляється». У XIV столітті лексема набуває значення «майданчик для ораторів, виконавців або презентації п'єси». Пізніше, у 1580-х роках з'явилася дефініція «сцена» як загальний термін для «професії актора, драматичного твору або акторської гри» (Etymonline).

Великий англо-український словник тлумачить *backstage* як «*залаштунковий*; таємний» (БАУС). Проаналізувавши випадки вживання англізму, ми зробили висновок, що в українській мові лексема набуває морфологічних ознак іменника: *Бекстейдж* – це завжди загадка! Ми бачимо кадри, але ще не здогадуємось, що відбувається між героями (Facebook, 22.01.2022); Сонячний *бекстейдж* зі зйомок (Facebook, 20.05.2024). Саме тому пропонуємо альтернативний варіант *залаштунки* – «приміщення, розташовані за лаштунками» та переносне значення «прихована, таємна сторона чогось» (СУМ-11). У деяких випадках можна використовувати прикметниково-іменникову конструкцію *залаштунковий процес*. Проілюструємо взаємозамінність мовних одиниць: *Бекстейдж/залаштунки монтажу виставки "Пам'яті тої, що*

пам'ятає" (Facebook, 09.05.2024); Це – бекстейдж/залаштунковий процес зі зйомок волонтерського проекту "Самобутність народних строїв чотирьох етнорегіонів Франківщини", який стартував Івано-Франківський краєзнавчий музей (Facebook, 18.01.2023).

Англiзм **бекстейдж** є одним з небагатьох прикладів запозичень, що ще не встигло вкорінитися в систему мови. Про це також говорять статистичні данні: прикметник *залаштунковий* зафіксований у ГРАКу п'ятсот чотирнадцять разів, іменник *залаштунки* – сто шістдесят шість, а от вживань лексеми *бекстейдж* зафіксовано двісті вісімдесят п'ять.

2.2. Булінг

«Нам не йдеться про аксіоматичну потребу вивчати иноземні мови, зокрема ті, що набувають особливого поширення в певні історичні періоди, не йдеться про неминучість запозичень у кожній мові, а про їхню рівновагу й засадничу першорядність свого, питомого на противагу до запозиченого, чужого» – зауважувала І. Д. Фаріон [Фаріон 2023б, с. 448].

Дуже легко можна відрізнити одну мову від іншої, так й англiзми в українській мові мають фонетичні відмінності або навіть експресивне стилістичне забарвлення, яке одразу зазначають носії мови. «Протидія булінгу» – таку назву має публікація на порталі Міністерства освіти і науки України. Це саме той приклад, коли запозичення проникають в освітню сферу, витісняючи питомі лексеми, а в цьому випадку іменник **цькування** – «дія і стан за знач. *цькувати*»; **цькувати** – 1. «перен., розм. Переслідувати кого-небудь різними нападками, наклепами і т. ін., знущатися з когось», 2. «підмовляти до ворожих дій, підбурювати проти когось». Із власного життєвого досвіду можемо сказати, що перші згадки про термін *булінг* викликали дуже багато питань у батьків та дітей до того моменту, доки вони не з'ясовували значення терміну: «цькування, довготривале фізичне чи психологічне насильство переважно серед дітей» (СНА, с. 63). Тоді порушується

проблема безпідставної мотивації використання іншомовного терміну (значення якого треба роз'яснювати), замість повного семантичного синоніма.

Англійське *bullying* у значенні «зухвала тиранія, особисте залякування» вперше згадують у 1777 році, воно походить від дієслова *bully* «пригнічувати галасом або погрозами», яке зі свого боку бере початок від іменника *bully* «задирака» (Etymonline). Сучасне дієслово *bully* має два значення: «1. погрожувати заподіяти комусь шкоду або налякати його, особливо когось меншого або слабшого; 2. «чинити тиск на когось, щоб змусити його зробити те, що ви хочете» (Longman). Уживання аналізованого іменника *булінг* засвідчує портал Mova.info: *Окреме місце як фактор стресу посідає шкільний булінг; Якщо булінг уже зародився в якомусь середовищі, це означає, що середовище вірусне.*

Активне вживання англізмів призводить до порушення рівноваги між чужою та питомою лексикою, крім того сповільнює процес творення нових елементів мови, що неабияк важливо для кожного народу. Самобутність та незалежність українців – це те, що ми довго здобували ціною зусиль та життів мільйонів людей, тому не слід забувати, як швидко можна загубите те, що здобувалось тернистим шляхом.

2.3. Дедлайн

Початок пандемії став поштовхом до впровадження дистанційного навчання. Саме в той час широкого вжитку набув англізм *дедлайн* (від англ. *deadline* – ліміт часу). Дослідники вважають, що цей термін був створений на основі американського англійського газетного жаргону ще у 1920 році та походить від прикметника *dead* та іменника *line* (Etymonline).

Генеральний регіонально анотований корпус української мови засвідчує вживання англізму: *Дедлайн подачі заявок – 1 травня; Неформальний дедлайн для виконання угоди, підписаної у червні між Грецією та Македонією, спливає у березні 2019 року (ГРАК).* Вражає кількість слововживань поданого запозичення у ГРАКу – дві тисячі сімсот вісімдесят одне.

В англійській мові слово *deadline* має таке значення: «дата або час, до якого ви повинні щось зробити або завершити» (Longman). У нашу мову цей англізм увійшов з ідентичним значенням «кінцевий термін виконання певного завдання». Ми пропонуємо декілька відповідників до аналізованого запозичення: *реченець* – «заст. Строк» (СУМ); або власне *строк* – «установлений, визначений для кого-, чого-небудь відрізок часу». Також існують двослівні відповідники: *граничний термін* (АУАСНМ), *кінцевий термін*, *кінцевий строк*, *крайній термін*, *останній термін*, *остаточний термін* (НУАС).

З написаного вище можемо зробити висновок про те, що аналізований англізм та відповідник будуть взаємозамінними у будь-якому контексті, пор.: *Дедлайн/реченець давно пройшов, оскільки ще у березні було сказано, що, якщо буде погіршення, будуть застосовані санкції, і їх треба застосовувати; 24 жовтня Європейська комісія встановила Бельгії дедлайн/кінцевий термін, аби вона вирішила, чи підписувати договір із Канадою, який розробляли 5 років* (ГРАК).

Лексичну одиницю *реченець* вживали найвидатніші письменники України ще багато років тому. На порталі Mova.info знаходимо такі приклади: *Уряд знає про наше повстання, знає реченець, знає цілий план до найдрібніших дрібниць* (І. Франко); *Але ми пропустили реченець, і потім було вже пізно* (В. Винниченко); *Чи тому, що він зігрівався від сонця й що повітря було тепле, а чи тому, що тим ногам вийшов уже такий реченець, вони йому немилосердно пекли* (І. Багряний).

Варто звернути увагу на те, що питомий відповідник *реченець* зафіксований в ГРАКу лише шістсот шістдесят один раз, що є меншим більше ніж у чотири рази за вживання запозиченого слова *дедлайн*. У майбутньому це може призвести до повного витіснення англізмом питомого українського слова.

Саме тому ми вважаємо, що не доцільно використовувати англізми, які засмічують українську мову, коли існує питома українське слово *реченець*, давно відомий іменник *строк* та принаймні кілька сполук на позначення аналізованого поняття.

2.4. Івент

Більшість молодих людей вважають використання англізмів популярною сучасною тенденцією, не розуміючи, що через надмірне зловживання запозиченнями вони втрачають мовну ідентичність та порушують рівновагу між питоною та іншомовною лексикою. Саме тому поділяємо думку І. Д. Фаріон стосовно проблеми питомого та запозиченого в будь-якій мові: «В основі моделі чужих і питомих слів має лежати національний принцип, який полягає в пріоритетності державної мови та її розвитку на питомій основі з мотивованими критеріями запозичень» [Фаріон, Помилуйко-Недашківська, Бордовська 2023, с. 98].

У певних ситуаціях потреба використовувати англізми відсутня, але носії мови продовжують зловживати іншомовною лексикою, тому на тлі бездумних запозичень виникає явище очуження мови.

Порівняймо два речення: *Задоволений тим, як пройшов сам **івент**, яка увага була до цього боксерського вечора* (Mova.info); *Вважаю, що інвестори на такі **заходи** не ходитимуть* (Mova.info). Запозичення слів з англійської мови з одного боку збагачує нашу мову, але з іншого – витісняє питомі українські елементи, замінюючи їх словами з подібним значенням. На прикладі цих двох речень можна зробити висновок, що підстави для використання англізму відсутні, бо українська лексема має тотожну семантику порівняно з англізмом в аналізованому контексті.

Заглибившись в етимологію ми дізнались, що слово *event* в англійській мові має цікаву, на нашу думку, історію походження. Уперше вживання цього слова зафіксовані у 1570-х роках зі значенням «наслідок чого-небудь», пізніше, у 1580-х лексему почали використовувати в значенні «те, що відбувається». Узагалі, англійське *event* бере початок від французького *event* (лат. *eventus*) – «випадок, подія, випадок, фортуна, доля, жереб, проблема». Воно утворене від основи дієприкметника минулого часу *evenire* «виходити, відбуватися, результат». Значення «змагання або окремий захід у публічному спорті» з'явилося у 1865 році. Із семантикою «розвиток подій» слово використовується з 1842 року (Etymonline).

У сучасній англійській мові лексема **event** має два значення: «1. щось, що відбувається, особливо щось важливе або незвичайне; 2. перегони, вечірки, змагання тощо, організовані на певний час» (Cambridge Dictionary). В українській мові вона має тлумачення: «публічний захід розважального і/або рекламного характеру» (СНА, с. 121). Проаналізувавши лексичні одиниці **подія** – «те, що відбувалося або відбулося, сталося; явище, факт суспільного або особистого життя» (СУМ-11) та **захід** – «сукупність дій або засобів для досягнення, здійснення чого-небудь» (СУМ-11), ми можемо говорити про синонімію цих значень із семантикою аналізованого запозичення. Розглянемо ще декілька прикладів цих слововживань: *Але важлива новина в тому, що вперше в історії кіберспорту найбільший кіберспортивний івент/захід коментуватимуть українською* (Mova.info); *Де повеселитися: Наймасштабніший івент Італії в цю пору року – MovementTorinoMusicFestival // Наймасштабніша подія Італії в цю пору року – MovementTorinoMusicFestival* (ГРАК).

Іменник **захід** є багатозначним, тому його вживають частіше, ніж лексичну одиницю **подія**. Саме тому слід ретельно вивчити тлумачення кожного відповідника перед його використанням.

Етранжизми активно побутують майже у всіх сферах життя українців, тому це явище набуло негативного характеру. Використання іншомовної лексики є загальноприйнятим процесом у більшості мов, але не тоді, коли у мові-вбирачеві наявні доцільні питомі варіанти.

2.5. Кейс

Одним із найпоширеніших англізмів, на який можна натрапити в соціальних мережах, є **кейс** (від англ. [case](#) – випадок). Корпус текстів на порталі *Mova.info* засвідчує вживання англізму: *Пізніше, судові кейси розглядатимуться національними парламентами різних країн для визнання Росії державою –*

спонсором тероризму; Сьогоднішній **кейс** довів – закон потрібен терміново (Mova.info).

Ця лексема з'явилась у давньофранцузькій мові (*cas*) ще в 1200-1300 роках та походить від лат. *casus* – падіння, випадок (Longman). Слово *case* в українській мові є багатозначним: 1. -а. Ділова сумка або портфель; 2. -у. Набір навчально-методичних матеріалів із певної теми і завдань із конкретної проблемної ситуації в ній з їх подальшим колективним обговоренням; 3. -у. Конкретна проблемна ситуація або приклад чогось (СНА, с. 135).

Сьогодні лексема вживається у всіх трьох значеннях, проте нас цікавить саме новозапозичення в третьому лексико-семантичному варіанті. Для збереження ідентичності української мови та використання вже наявних її ресурсів пропонуємо у цьому значенні замінити аналізований англізм такими лексемами: *справа, випадок, обставина*.

Для вдалого добору відповідників доцільно порівняти лексичні значення аналізованих слів, зафіксовані у словниках. В англійській мові *case* [keɪs] має декілька дефініцій, одна з них – це «приклад конкретної ситуації або того, що відбувається» (Longman). Сема «ситуація» наявна в українській лексемі *випадок* – 1. «те, що сталося, трапилося (звичайно несподівано) », 2. «обставини, стан речей, ситуація» (СУМ-11). Лексико-семантичні варіанти пропонованих відповідників у деяких випадках мають семантичний частковий тип синонімії, наприклад *справа* – «явище, подія, факт і т. ін. суспільного або особистого життя, що пов'язані з чим-небудь, супроводять або викликають що-небудь, впливають на щось» (СУМ-11). Іноді доцільно буде використати таку лексему як *обставина* – «явище, подія, факт і т. ін., що пов'язані з чим-небудь, супроводять або викликають що-небудь, впливають на щось» (СУМ-11). Відповідь на питання, який відповідник краще використовувати в конкретних контекстах, дають приклади словживань. Порівняймо: *Пізніше, судові кейси/справи розглядатимуться національними парламентами різних країн для визнання Росії державою – спонсором тероризму; Сьогоднішній кейс/випадок довів – закон потрібен терміново; сталінська пропаганда нагромадила навколо цієї війни просто-таки гори брехні – і щодо її*

причин, і щодо інциденту, який став безпосереднім приводом для неї, і щодо ходу бойових дій, і щодо втрат сторін та **кейсів/обставин** укладення миру (Mova.info).

Аналізуючи тлумачення слів та попередньо представлені приклади слововживань, можна зробити висновок про те, що замінивши англізми українськими відповідниками у реченнях, виявляємо тотожність чи близькість їхньої семантики з українськими лексемами. На основі порівняння можемо зробити висновок, що запозичене з англійської мови слово *case* є більш загальним, семантично місткішим, тоді як українські лексеми *випадок*, *обставина*, *справа* виражають поняття точніше, конкретніше. Саме тому використання питомих варіантів вважаємо доцільним і з погляду забезпечення простоти, виразності, чіткості передавання повідомлення, і з погляду збереження національного мовного обличчя в сучасному глобалізованому світі.

2.6. Лайфхак, лайфгак

Спостереження свідчать про поширення запозиченої лексики в усіх сферах нашого суспільного життя, однак, на нашу думку, її надмірне використання в освітній сфері є найбільш небезпечним для майбутніх поколінь. «Неймовірні лайфхаки до ЗНО з української мови» – таку назву має один із дописів Міністерства освіти і науки України у фейсбуці (Facebook, 07.04.2019). В українській мові англізм **лайфхак** (від англ. *life hack*) має значення: «корисна порада, підказка, хитрість, яка допомагає виконати завдання» (СНА, с. 155).

Варто звернути увагу на те, що лексема **life hack** не включена до двох найпопулярніших англійських електронних словників, а саме: Cambridge та Longman dictionary. Натомість у Dictionary by Merriam-Webster це слово зафіксовано зі значенням «зазвичай проста і розумна порада або техніка, яка дозволяє легше та ефективніше виконати якесь знайоме завдання» (MW). Цей англізм утворився в наслідок поєднання іменників *life* «життя» та *hack* «злам». Термін *hack* (n.) почали використовувати у сфері інформаційних технологій для

опису грубого, але результативного рішення обчислювальної задачі чи несанкціонованого доступу до комп'ютерної системи.

Цікавою є історія цього терміна: його створено випадково під час конференції з нових технологій у Сан-Дієго. Автором є британський журналіст Д. О'Брасн. Він запропонував розширити значення поняття, застосовуючи його до нестандартних методів вирішення повсякденних проблем, з якими стикаються програмісти (наприклад, прискорення синхронізації файлів, сортування електронних листів тощо). Згодом термін "лайфхак" почав використовуватися й у контексті порад для людей, не пов'язаних з комп'ютерами та програмуванням.

Деякі англізми запозичують оминаючи мовні норми та припускаючись помилок. Для фонетичної системи української мови не характерний збіг деяких приголосних, так у лексичній одиниці *лайфхак* спостерігаємо збіг трьох приголосних [й], [ф] та [к]. З огляду на закони питомого фонетичного освоєння, замість приголосної [к] мало б бути [г]: лайфгак.

Ми пропонуємо низку питомих українських відповідників, що їх можна використовувати для заміни аналізованого англізма у відповідних контекстах: **вказівка** «керівна настанова або порада»; **навід** «вказівка, порада»; **порада** «пропозиція, вказівка, як діяти в яких-небудь обставинах, допомога добрим словом у скруті»; **рада**; **хитрість** «властивість за значенням *хитрий*»; **ярміс** – «1. певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось; 2. вихід із скрутного становища» (СУМ-11).

Розглянемо приклади вживання запозичення та спробуємо замінити його пропонованими українськими лексемами: *Для цього варто скористатися простими лайфхаками/порадами; Лайфхаки/хитрості щодо облаштування оселі, кулінарії, фітнесу, виховання дітей та багато іншого обов'язково стануть у нагоді; Які головні лайфхаки/вказівки професійних мандрівників?* (ГРАК).

2.7. Скіл

У сучасній українській мові широкого вжитку набули *етранжизми* – слова, що не адаптувалися до мовної системи і зберігають чужу мовну форму [8, с. 99]. Одним із прикладів таких входжень є запозичення *скіл*. «*Прокачай свої **скіли** на знання творчості і біографії Тараса Шевченка*» (Facebook, 13.03.2024) – таку назву мають творчі завдання для учнів 5-11 класів. В інтернеті поширюють дуже багато дописів із використанням цього англізму: *Швидко копати те що треба, з потрібним обладнанням на потрібних ділянках – це **скіл** який нам потрібен* (Facebook, 13.05.2024); *Був в мене ось такий досвід, прокачав новий **скіл*** (Facebook, 14.04.2024); *Але ви ж розумієте, що цей **скіл** треба максимально задіяти для нашого війська* (Facebook, 03.05.2024).

Іменник *skill* походить ще з 1100-1200 рр. від давньоскандинавського *skil* – «розсудливість, знання». В англійську мову лексема увійшла з такою семантикою: «здатність робити щось добре, особливо тому, що ви цього навчилися і практикувалися» (Longman).

Дослідники згадують про іменник *skill* ще з початку 12-го століття. В той час слово мало значення «знання, божественна мудрість». Пізніше, у кінці 12-го століття – «сила розрізнення, здоровий глузд; те, що є розумним». Лише на початку 13 століття було зафіксовано значення «практичні знання та вміння, кмітливість».

У нашій мові англізм зафіксований зі значенням «розм. Навичка, уміння» (СНА, с. 219), яке є семантично рівнозначним до значення слова у мові-донорі.

В українській мові існує чимало відповідників до цього запозичення, наприклад: *майстерність, умілість, вправність, досвід, навичка, уміння, здатність, хист, здібності* (ВАУС) та інші. Розглянемо тлумачення деяких із них: *навичка* – уміння, набуте вправами, досвідом; *навик* (СУМ-11); *вміння* – здобута на основі досвіду, знання здатність належно робити що-небудь (СУМ-11); *досвід* – сукупність знань, уміння, які здобуваються в житті, на практиці (СУМ-11); *хист* – уміння що-небудь робити, поводити себе певним чином; *здібності* (СУМ-11). Ураховуючи те, що англізм та питомі українські варіанти мають тотожні значення, то замінити запозичення можна у будь-якому контексті: *Ставку потрібно робити на нові **скіли/уміння**, що дадуть змогу розв'язувати складні задачі або важкі*

питання на новому рівні; Це не лише питання окремих скілів/**навичок**, а ще й питання сприйняття часу, що є властивим для українського контексту; Бо школа кіно – це ж не про скіл/**хист** знімати кіно. Ми представили досить широку вибірку відповідників, тому використання кожного з них буде залежати від семантичного наповнення речення та словникового запасу мовця.

У ході дослідження ми виявили ще низку похідних форм: *скіловий*, *софт-скіл* та *хард-скіл*. Не важко здогадатись, що *скіловий* – «розм. Майстерний (про людину)» (СНА, с. 219). Особливо часто цей етранжизм використовують, шукаючи робочий персонал або фахівців на певні посади, наприклад: *Друзі, а є серед вас чи ваших знайомих **скіловий** SMM-менеджер* (Facebook, 29.11.2021). Важко пояснити мотивацію вживання чужої лексики, коли в нашій мові наявні абсолютні синоніми, що є взаємозамінними у будь-якому контексті. Порівняймо: *Наш **скіловий/майстерний/умілий** повар вже чекає на вас* (Facebook, 19.09.2021); *Потрібен потужний **скіловий/вправний** командний гравець, з сучасним широким поглядом та високою самомотивацією* (Facebook, 23.08.2023).

Словосполука *hard-skill* складається з двох слів. В англійській мові прикметник *hard* має більше ніж 20 значень, основними, на нашу думку, є такі: 1. важкий; тяжкий, що вимагає великого напруження; 2. сильний; 3. дужий, міцний; загартований; 4. тяжкий; сповнений труднощів і нестатків; 4. старанний, ретельний; 5. наполегливий, самовідданий; заповзятий (ВАУС). В українську мову аналізована сполука увійшла зі значенням «навичка, пов'язана з професією, фахом, ремеслом» (СНА, с. 79). Багато дописів в інтернеті засвідчують вживання англізму: *Хто хоче прокачати **хард-скіл**, вам точно сюди, це просто оазис знань та інформації* (Facebook, 03.05.2024). ***Хард-скіли** – це практичні навички, котрі веб-дизайнер використовує в роботі* (Facebook, 18.04.2024). Замінімо етранжизми питомими варіантами: *Хто хоче прокачати **хард-скіл/технічні навички**, вам точно сюди, це просто оазис знань та інформації* (Facebook, 03.05.2024). ***Хард-скіли/технічні навички** – це практичні навички, котрі веб-дизайнер використовує в роботі* (Facebook, 18.04.2024).

Прикметник *soft* в англійській мові є також багатозначним: 1. м'який; 2. ніжний; 3. тонкий, легкий, ніжний; тихий; неясний; ледь відчутний; 4. ласкавий, чутливий, лагідний, ніжний (ВАУС), проте у сполучі *софт-скіл* набуває метафоричного значення, тобто *soft skills* – «особисті якості, які дозволяють добре спілкуватися та співпрацювати з людьми (комунікабельність, вміння працювати в команді, тайм-менеджмент тощо)» (СНА, с. 229) або «здатність людей добре комунікувати і працювати разом» [38, с. 490]. Як відповідник до такого виразу пропонуємо *суспільні* або *соціально-комунікативні навички*: *Доступними є й уроки з розвитку софт-скілів/суспільних навичок; Мені здається, що софт-скіли/соціально-комунікативні навички завжди важливіші за хард-скіли/технічні/практичні навички* (ГРАК).

Отже, аналізовані етранжизми *скіл, софт-скіл, хард-скіл (треба гард)* не мають жодних передумов і підстав для заведення їх до лексико-семантичної системи української мови. Нашою мовою – це *навички*: *технічні і суспільні (чи соціальні)* [38, с. 490].

2.8. Скриншот

Лексична емансипація української мови шляхом пошуку власних відповідників є одним із найефективніших методів нейтралізації надмірного використання запозичень у царині української мови. З огляду на поширеність англізму *скриншот* у сучасній українській мові, пропонуємо замінити його українським еквівалентом – *знімок екрана*, а дієслово *скриншотити* – *робити знімок екрана*. Варто зазначити, що більшість мовців припускається помилок при написання іншомовних слів. Відповідно до норм сучасного українського правопису, після приголосного [д] англійське [е] треба передавати голосним звуком [и], тобто *скриншот*. Словник новітніх англізмів подає дві паралельні форми: *скриншот, скрішот* (СНА).

В англійській мові слово *screenshot* має значення «зображення того, що знаходиться на екрані комп'ютера в певний момент часу, яке можна зберегти і

вставити в документ або роздрукувати» (Longman). Лексема утворена шляхом поєднання іменників *screen* та *shot*. Перші задокументовані вживання цього терміна датуються 1991 роком. (Etymonline) Відтоді слово набуло широкого вжитку в комп'ютерній термінології, а пізніше й у повсякденному житті. Для українців цей етранжизм позначає те саме поняття, що й у мові-джерелі: «Фотографія зображення екрана комп'ютера або смартфона» (СНА, с. 222). Портал Mova.info та Генеральний регіонально анотований корпус української мови фіксують надмірне використання англізму: *Обурені користувачі Twitter зробили **скриншот** повідомлення Соловйової і звернулися зі скаргами в "Аерофлот" (ГРАК); Пізніше профіль Джалілова був закритий або видалений, але "Українська правда" встигла зробити **скріншот** (Mova.info).*

У ГРАКу зафіксовано десять тисяч вісімсот тридцять слововживань запозичення *скриншот*, тоді як відповідник *знімок екрана* зафіксований лише сімдесят вісім разів. Така разюча різниця свідчить про значне поширення англізма в повсякденному житті українців. Ця тенденція збільшує ризик витіснення українських питомих слів, що може стати каменем спотикання для розвитку мови в майбутньому. Підрахунки на порталі Mova.info також підтверджують прогрес такої тенденції: термін *скриншот* використано приблизно сімсот сімнадцять, тоді як питомий відповідник – лише двічі (підрахунки здійснено на основі публіцистичних текстів).

Проблемним питанням є помилкове вживання відмінкової форми лексичної одиниці *екран* у родовому відмінку однини: *Робите **знімок екрану**(скріншот) залишаєте його в коментарях під дописом сторінки (Facebook,); Зроби **знімок екрану** й у коментарях під цим постом напиши номер побажання, яке колесо фортуни вибрало твоїй мамі (Facebook, 12.05.2024).* Такої помилки допускаються й авторитетні джерела, наприклад: «Скриншот, *скріншот*, -а, ч. (screenshot). Фотографія зображення **екрану** комп'ютера або смартфона» (СНА, с. 222). Відповідно до норм чинного українського правопису іменник *екран* у родовому відмінку однини має закінчення *-а*: «ЕКРА́Н, а, чол.» (СУМ-11). Таке

спостереження є прямим закликом до активного впровадження політики українізації та заохочення носіїв підвищувати рівень володіння мовою.

Аналізовані англізми є взаємозамінними з питомими варіантами у будь-якому контексті: *Довелося **скріншотити** QR-код зі сторінки, розпізнавати його зі **скріншоту** та переходити за посиланням // Довелося робити **знімки екрана** з QR-кодом зі сторінки, розпізнавати його зі **знімка екрана** та переходити за посиланням* (Facebook, 21.05.2024).

Концентрація уваги на новітніх тенденціях сповільнює розвиток культурного та політичного життя в Україні, тому найголовніше завдання кожного – не загубити себе під тиском модних тенденцій.

2.9. Фідбек

«Корисність запозичання перетворюється в свою протилежність, коли через невинний тиск численних запозичень у носіїв мови, що йому (цьому тискові) підлягають, занепадають власні творчі сили на мовній ділянці та не розвивається (слабшає) контакт з прямими носіями рідної мовної стихії» [Булаховський 1975, с. 270]. Ми повністю підтримуємо цю думку Л. А. Булаховського, адже дуже важко пояснити мотивацію використання чужого мовного матеріалу, коли наявні повністю синонімічні питомі слова. Українська лексика є загальнозрозумілою для всіх, тоді яка мета використання англізмів, що не тільки змушують деяких мовців заглядати в словники, а й сповільнюють розвиток нашої мови?

Гортаючи стрічку, ми неодноразово помічали етранжизм **фідбек**: *Ми зробили перших 10 раундів і хочемо відправити тим людям, які збирають для ЗСУ FPV дрони, щоб отримати від них **фідбек*** (Facebook, 07.02.2024); *Директорка надала **фідбек**, не знаючи українську, зрозуміла, про що йшла мова, подякувала* (Facebook, 15.12.2022). На нашу думку, проблема запозиченої лексики в системі мови постає тоді, коли ця лексика стає загальнозрозумілою та зрозумілою для всіх, при цьому більшість людей використовують англізми без думки про те, що ці слова не є питомими. Етранжизми поступово проникають у кожен сферу нашого життя, так в

одній із публікацій загальноукраїнської служби телевізійних новин ми натрапили на один із них: *Положинський попросив шанувальників його підтримати і надати фідбек про програму* (ТСН, 30.03.2024).

Дослідники стверджують, що термін *feedback* з'явився в 1920 році в електроніці та означав «повернення частини вихідного сигналу на вхід попереднього каскаду». Це лексема складається з дієслівно-прислівникової сполуки слів, тобто дієслова *feed* – «годувати, давати їжу, підтримувати, виховувати» та прислівника *back* – «до або в напрямку до задньої частини або початкового місця старту; в минулому; позаду за положенням». Пізніше, у 1955 році, було засвідчене інше значення терміна: «інформація про результати процесу» (Etymonline).

В англійській мові *feedback* – «думка когось про щось, що ви зробили» (Longman). В українську мову лексема увійшла зі значенням «зворотний зв'язок» (СНА, с. 283). Дефініція терміна і буде його відповідником, хоча в деяких випадках доречніше буде використати лексичну одиницю *відповідь* – «усне чи письмове повідомлення, пояснення з приводу чийогось запитання, звертання тощо» (СУМ-11). Проаналізувавши декілька прикладів, ми зробили висновок, що ці лексеми є взаємозамінними у будь-якому контексті: *Дайте фідбек/відповідь, чи потрібний Вам такий захід?; Коли ти отримуєш фідбек/зворотній зв'язок від інших людей, починаєш бачити себе ніби зі сторони* (Mova.info).

Це ще раз підтверджує те, що запозичена лексика поступово витісняє питомі українські варіанти та перетворює нашу мову на англо-український суржик.

2.10. Хайп, гайп

Із розвитком різних соціальних мереж та зростанням популярності певних подій чи осіб в інтернеті з'явилися слова, що називають це явище. Одним із них є *хайп (гайп)* (від англ. *hype* – галас). На порталі *Mova.info* ми знайшли всього декілька прикладів слововживань цього англізму, проте в повсякденному житті це слово вживається дуже часто: *На жаль, деякі любителі піймати хайп і серед*

українських великих каналів є (Facebook, 02.03.2021); Коли зустрілися дві особистості, два голоси – не потрібні ані плітки, ані зайвий **хайп**. Музика та слова є нашим посланням для всіх, кого вони торкнуться (Facebook, 20.04.2024).

Заглиблюючись в етимологію, дізнаємося, що в американській англійській мові дієслово *hype* з'являється ще в 1937 році. Дослідники вважають, що воно частково походить від *hyperbole* – «перебільшувати» та сленгового *hype* у значенні «шахраювати, завищуючи ціну або обманюючи» (1926). Подана лексична одиниця в загальновідомому значенні «надмірна або оманлива публічність чи реклама» з'явилася тільки в 1967 році (Etymonline). В українську мову слово *hype* увійшло із двома значеннями: 1. -у. Скандал; 2. -у. Підвищена публічна увага до чогось (СНА, с. 77). У нашій мові існує відповідник до аналізованого англізму – **галас**: «2. перен. Те саме, що розголос; сенсація» (СУМ-11), тобто поширеність, популярність чогонебудь, який пропонуємо як один із альтернативних варіантів до запозиченого слова.

Приклади вживань ілюструють взаємозамінність лексем **гайп** та **галас**, пор.: *О, це вже добре, що добрались і до таких язикатих тьоток, бо наче шкода від них і не велика, але гайпу/галасу роблять багато* (Mova.info). Проаналізувавши приклади вживання обох лексем, ми можемо зробити висновок про те, що англізм **хайп** найчастіше вживають саме в медіасфері на позначення популярності особи чи явища, а от питоме **галас** є більш характерним варіантом для підкреслення розголосу чогось. Першочерговим завданням для нас є збереження питомости української мови, тому в контекстах, де неможливо замінити аналізований англізм відповідником, можна використати ряд синонімічних лексем та конструкцій: *скандал, сенсація, розголос, попит, інтерес, популярність*. А для похідних лексем також можна знайти відповідники: **хайпувати** – *галасувати, маніпулювати, здійсмати галас, лемент, хайповий* – *популярний, поширений, сенсаційний, скандальний* тощо. Розглянемо декілька випадків такої синтаксичної синонімії: *Минулого року вони хайпували на міфічній загрозі скасування ЗНО // Минулого року вони маніпулювали міфічною загрозою скасування ЗНО* (Facebook, 19.05.2022); *Вже скоро вийде серія нашого хайпового/популярного серіалу...* (Facebook,

24.04.2024); Помітив таку закономірність: найбільші борці за безкоштовне оцифрування своїми засобами в читальному залі архіву, ті, хто найбільше **хайпував** на цій темі, до читального залу архіву принципово не ходять // Помітив таку закономірність: найбільші борці за безкоштовне оцифрування своїми засобами в читальному залі архіву, ті, хто найбільше **здіймав галас щодо цієї теми**, до читального залу архіву принципово не ходять (Facebook, 04.04.2024).

Однією з найпоширеніших причин використання запозичення є відсутність в українській мові однослівного відповідника. Проте слід пам'ятати, що постійне використання однакових лексем робить мовлення однотипним, тому дуже часто його важко сприймати іншими співрозмовникам. Уживаючи українські відповідники у різних контекстах, ви не тільки протидієте процесу англійзації, а й засвідчуєте свій багатий лексичний запас, увиразнюєте своє мовлення.

2.11. Кешбек

Проблема мовної самодостатності виходить далеко за межі суто лінгвістичного виміру, оскільки вона безпосередньо пов'язана з питанням культурної окремішності народу. В. Шевчук слушно зауважував: «Український народ жив складним і важким життям, творячи себе в системі занепадів і воскресінь, але саме тому, що йому було що воскресати, він не загинув. Через це процес відродження загубленої культури – необхідна і вкрай важлива справа для самостановлення, самоусвідомлення, самоукріплення й самостояння» [Фаріон 2013, с. 37]. Ці слова стосуються не лише культури загалом, а й мови як її найтривкішого вияву. Бо ж саме вона найперше засвідчує здатність народу не розчинятися в чужому, а виробляти власні способи називання світу.

Як було зазначено при висвітленні причин проникнення чужослів до системи нашої мови, однією з них є відсутність усталених національних відповідників до нових реалій. Проте подібне твердження не варто сприймати як свідчення її неспроможности самостійно називати нові явища чи поняття. Найчастіше йдеться радше про тимчасову неусталеність певної лексичної одиниці, а не про відсутність

самої можливості її витворення. Бо ж мова не обмежується вже наявним словниковим складом – вона безперервно розвивається, виробляючи нові номінації відповідно до власних внутрішніх законів.

Гнучкість та розгалуженість українського словотвору свідчать про те, що наша мова не потребує постійного залучення запозичень. Наявність усталених моделей творення слів, власних коренів і словотвірних формантів дає змогу перетворювати чужі за змістом поняття на питомі за формою найменування. Саме тому поява нового предмета, явища чи поняття ще не означає обов'язкової потреби механічно переймати чужомовну назву. Значно важливішим є те, чи можна, спираючись на мовні ресурси, витворити власне найменування, органічне для фонетичної, морфологічної та словотвірної будови мови. Тому замість бездумного копіювання англізмів важливо звертатися до номінативних можливостей мови та актуалізовувати її дериваційний потенціал.

Однією зі спроб переосмислення новітніх запозичень є новотвір *коштоверт*, запропонований на заміну слову *кешбек* (від англ. cashback). Його виникнення є проявом тенденції творити питомі назви для нових ще не вербалізованих понять. Аналіза механізмів, що застосовуються у процесі творення похідних одиниць, дозволяє глибше зрозуміти природу ословлювання.

Словотвірну проблематику традиційно розглядають у межах двох основних підходів, запропонованих Л. Щербою: перспективний, що має на меті дати відповідь на питання «як утворюються слова», та ретроспективний, спрямований на з'ясування того, «як утворені слова», тобто якою є їхня дериваційна структура [Алексієнко, Зубань, Козленко 2014, с. 254].

Однак питання доцільності вживання новотвору не вичерпується встановленням його походження – не менш важливою є відповідність словотвірним принципам сучасної української мови. З огляду на це, у межах нашого дослідження необхідно з'ясувати рівень дериваційної нормативності запропонованого відповідника, оскільки, на нашу думку, саме від цього значною мірою залежить його закріплення в мовному узусі.

Дібрана лексема є складною одиницею – композитом, сформованим способом основоскладання, тобто шляхом об'єднання кількох твірних основ в одну лексичну одиницю. У мовознавстві складне слово трактують як синтагму, що складається з окремих основ або слів. Основоскладання реалізується на базі підрядних сполук за допомогою інтерфікса й супроводжується втратою однієї з основ словозмінної здатності; зазвичай воно поєднується із суфіксацією, зокрема й нульовою [Алексієнко, Зубань, Козленко 2014, с. 254]. У структурі аналізованого відповідника виокремлюємо дві мотивувальних основи (*кошт-* і *-верт-*), які сполучені інтерфіксом *-о-*, що виступає показником основоскладання та забезпечує синтагматичний зв'язок між компонентами. У сучасній українській мові цей інтерфікс уживають після іменникових і прикметникових основ на твердий приголосний. Він виражає єднальне словотвірне значення, поєднуючи два значеннєвих складники в цілісну лексичну одиницю. Таке значення дослідники визначають як синтагматичне, оскільки воно є найбільш абстрактним і втілює саму «ідею єднання» компонентів складного слова [Алексієнко, Зубань, Козленко 2014, с. 254].

Продуктивність цієї словотвірної моделі ілюструють також композити світогляд (*с'віт-о-гл'ад-о-о*), книголюб (*книг-о-л'уб-о-о*), листопад (*лист-о-пад-о-о*), вітромір (*вітр-о-мір-о-о*), утворені шляхом поєднання твірних основ за допомогою інтерфікса. Це також підтверджує структурну нормативність аналізованого новотвору.

Твірною базою для аналізованої одиниці слугують лексеми *вертати* – 1. «що. Віддавати назад що-небудь взяте; повертати», 2. «що, перен. Надавати чого-небудь знову, відновлювати щось раніше втрачене» і *кошти* – 1. «Гроші, капітал, матеріальні цінності» (СУМ-20). Семантика композита *коштоверт* ґрунтується на поєднанні значень «кошти» і «вертати», тобто «вертати кошти». Відповідно, це слово безпосередньо відтворює зміст поняття, позначуваного англізмом *cashback* – «гроші, які можна отримати зі свого банківського рахунку під час оплати в магазині банківською карткою» (Cambridge dictionary).

Отже, лексема *коштоверт* постає результатом свідомого використання дериваційних засобів української мови для номінації нових явищ. Її структура відповідає продуктивним моделям основоскладання, а семантична прозорість забезпечує зрозумілість внутрішньої мотивації слова для мовця.

Висновки до другого розділу

Одним із ключових джерел збагачення лексики є мовні запозичення, які в умовах сучасних глобалізаційних процесів значно збільшили свою кількість у нашій мові. Дослідники зазначають, що нині українська мова найчастіше запозичує слова з англійської. На нашу думку, основними причинами аналізованих запозичень стали: 1) мода на їх уживання, яка поширена у засобах масової інформації; 2) економія мовних ресурсів; 3) бажання продемонструвати свою освіченість і знання англійської мови. Відсутність пуризму в сучасній українській мові призводить до хаотичного запозичення англійських термінів. На думку деяких експертів, це явище набуває небезпечних масштабів.

При оцінці нових запозичень важливим є поняття потреби. Якщо іноземне слово можна замінити питомим українським відповідником, його слід вважати надлишковим. Це особливо стосується літературної мови, зокрема текстів засобів масової інформації, які мають бути зразковими.

Також бракує комплексної професійної оцінки іноземних слів, що з'являються в українській мові, та рекомендацій щодо заміщення надлишкових запозичень питомими українськими словами. Перспективним є проведення фахової лінгвістичної аналізи нових запозичень та розробка рекомендацій щодо їх заміщення українськими відповідниками.

На нашу думку, надмірне вживання чужослів у тексті ускладнює його сприймання, зменшує комунікативну ефективність та загальну доступність для осіб, що, з тих чи інших причин, не володіють англійською мовою. Щоб запобігти процесу неконтрольованого запозичення іншомовних термінів, слід привертати увагу до цієї проблеми, а її обговорення виносити на загальне обговорення.

РОЗДІЛ 3. ДОБІР МАТЕРІЯЛУ ДЛЯ НАПОВНЕННЯ ТА ПРОЄКТУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ АНГЛІЗМІВ І ПРОТИАНГЛІЗМІВ

3.1. Мета та основні завдання створення бази даних англійзмів та їх відповідників

Створення цієї бази даних – це не просто один із багатьох лінгвістичних проєктів, а необхідний крок на шляху збереження окремішності української мови. Існує думка, що процес проникнення позик є неконтрольованим, і спроби протистояти впливу англійзмів є марними. Однак, ми категорично не поділяємо цієї позиції, оскільки проведене дослідження засвідчує актуальність проблеми та необхідність вживати всі можливі заходи для збереження чистоти української мови. Актуальність нашого дослідження та запропонованої бази даних підкріплюється не лише лінгвістичною необхідністю, але й має чітке законодавче підґрунтя. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року (ст.3 п. 6) ставить перед українцями такі завдання: «підтримка української мови шляхом сприяння: ...; г) вживанню замість іншомовних українських слів, словосполучень і термінів у разі, якщо в українській мові існують рівнозначні відповідники, та підвищенню рівня обізнаності громадян про них; г) запобіганню вульгаризації української мови та змішування її з іншими мовами» [Закон 2019]. Таким чином, створення нашої бази даних є не просто науковою ініціативою, а практичним внеском у реалізацію державної мовної політики, спрямованої на захист і підтримку української мови як основи національної культури та самобутності.

У контексті активного проникнення англійзмів у систему нашої мови та потенційних негативних наслідків цього процесу, зокрема витіснення питомої лексики та загрози для її словотвірного потенціалу, постає нагальна потреба у створенні ефективних інструментів для підтримки її чистоти. Як було зазначено у попередньому розділі, надмірне та невмотивоване вживання англійських запозичень може призвести до збіднення мови, порушення її системності та виходу

з ужитку багатьох автентичних, глибоко вкорінених в українську мовну традицію лексем. З огляду на це, метою роботи є не лише дослідження англізмів та їхньої ролі в українській мові, а й розроблення практичного інструменту для того, аби спонукати мовців заглиблюватися у своє та зробити цей процес простішим.

Основною метою створення цієї бази даних є надання користувачам зручного доступу до питомих відповідників англійських запозичень, особливо тих, що їх вживання не є обґрунтованим або призводить до утворення англо-українського суржику. Принагідно база даних має слугувати інструментом для заохочення використання ще досі не відомої чи давно забутої лексики та зменшення тенденції до безпідставного вживання англізмів у різних сферах суспільного життя.

Слід також врахувати, що в сучасному суспільстві користувачі дедалі частіше прагнуть отримувати інформацію швидко, докладаючи мінімальну кількість зусиль для її пошуку. Не всім цікаво чи зручно шукати відповідники у різних словниках або на мовознавчих форумах, бо це вимагає часу, терпіння та базових лінгвістичних знань. У цьому контексті база даних із зручною навігацією й готовими прикладами вживання виконує не лише пізнавальну, а й практичну функцію: заощаджує час, спрощує процес мовного вибору та робить альтернативу позичкам доступною для широкого загалу.

Для досягнення поставленої мети передбачаємо розв'язання таких **основних завдань**:

- 1) пошук та систематизація найпоширеніших англізмів в сучасній українській мові на основі ретельної аналізи лінгвістичних корпусів (зокрема ГРАК, PAWUK), медіатекстів, усного мовлення та інших джерел для формування вичерпного переліку об'єктів дослідження;
- 2) пошук та фіксація наявних українських відповідників для кожного ідентифікованого англізма з використанням широкого спектру

- 3) лексикографічних джерел, включаючи тлумачні, перекладні та синонімічні словники;
- 4) створення структурованої бази даних в середовищі Excel, що включатиме три основні таблиці: "Англiзм", "Вiдповiдник" та "Варiанти написання англiзма", для систематизованого зберiгання та опрацювання зiбраної iнформацiї;
- 5) заповнення таблиці «Англiзм», що передбачає присвоєння кожному англiзмовi унiкального ID, надання їхнiх тлумачень та фiксацiю додаткових зауважень щодо вживання (за наявности);
- 6) заповнення таблиці «Вiдповiдник», що включатиме присвоєння кожному вiдповiднику унiкального ID, встановлення зв'язку з вiдповiдним англiзмом через його ID та надання тлумачення вiдповiдника;
- 7) iлюстрацiя контекстуальних прикладiв вживання англiзмiв та питомих лексем у таблиці «Вiдповiдник», з метою висвітлення їхньої семантики та стилiстичних особливостей у реальних контекстах;
- 8) заповнення таблиці «Варiанти написання англiзма», де фiксували рiзнi графiчнi варiанти написання окремих англiзмiв;
- 9) розроблення алгоритмiв на мовi програмування Python для забезпечення ефективної взаємодiї з базою даних, включаючи функцiї пошуку, фiльтрацiї та виведення iнформацiї;
- 10) написання програмового коду та реалiзацiя зручного iнтерфейсу (за допомогою мови програмування Python) для користувачiв, що забезпечуватиме iнтуїтивно зрозумiлий доступ до функцiоналу бази даних.
- 11) тестування розробленої бази даних та програмового коду для забезпечення їхньої стабiльної та ефективної роботи.

Надалі ми плануємо наповнення та оновлення бази даних для пiдтримки її актуальности та розширення функцiональних можливостей.

Підсумовуючи, метою створення бази даних "Англiзми та протианглiзми" є забезпечення зручного доступу до українськомовних відповідників, зменшення безпідставного вживання англiзмів та популяризація питомої лексики.

Вирішення окреслених завдань, від систематизації англiзмів до розроблення зручного інструменту для користувачів, є важливим кроком у підтримці державної мовної політики та сприянні свідомому та влучному використанню української мови в усіх сферах суспільного життя.

3.2. Підготовка до створення бази даних і вимоги до матеріялу та джерел для її наповнення

Підготовчий етап створення бази даних "Англiзми та протианглiзми" є визначальним для забезпечення її якості, зручності використання та відповідності поставленій меті. З огляду на це, особливу увагу ми приділили відбору та опрацюванню матеріялу, що він ліг в основу наповнення нашої бази даних. Початковий перелік англiзмів було сформовано на основі сучасних українських медіатекстів, дописів у соціальних мережах, мовознавчих публікацій, а також «Словника новітніх англiзмів» (2022), який містить близько 4 тисяч новітніх англійських запозичень, зафіксованих у сучасному українському мовному узусі.

Джерелами для пошуку англiзмів та їхніх відповідників слугували авторитетні лінгвістичні корпуси, такі як **ГРАК** (Генеральний регіонально анотований корпус української мови) та **PAWUK** (Polish Automatic Web corpus of UKrainian language), де функціонування кожної лексеми можна побачити в дійсних комунікативних ситуаціях. Додатково аналізували медіатексти із соціальних мереж (зокрема, Facebook, X (Twitter)) та матеріяли з мовознавчого порталу **mova.info**.

У пригоді стали найрізноманітніші тлумачні, перекладні та синонімічні словники. Справжньою знахідкою для сьогочасного філолога виявилися майданчики **r2u.org.ua** та **e2u.org.ua**. Ці електронні словники відкривають безмежні можливості для дослідження лексичної пишності української мови, пошуку рідковживаних, застарілих або діалектних слів. Саме так нам вдалося

знайти більшість відповідників до іншомовних запозичень. Різноманітність представленої лексики, різноманіття тлумачень та контекстуальних прикладів зробили ці ресурси необхідними у процесі наповнення нашої бази даних. Крім того, нам вдавалося вишукувати ті мовні одиниці, що досі залишалися поза увагою широкого загалу сучасних мовців. Так у контексті *Інколи мене обсідає така туга за батьківщиною, що я охоче віддав би всі свої привілеї й прибутки, аби тільки хоч одну годину провести в Нью-Йорку, замовити собі на Тридцять Четвертій вулиці кувальцю пива та сендвіч з ікрою...* (ГРАК) нам цілком влучно вдалося замінити невмотивований англiзм питомим **накладанець**, що для більшості мовців був досі не чуванним словом.

Не менш важливою частиною підготовчого етапу стало дослідження семантики кожного відібраного англiзма в мові-джерелі. Для цього ми зверталися до авторитетних тлумачних словників, таких як **Cambridge Dictionary** та **Longman Dictionary of Contemporary English**. Цікаво, що в англійській мові явище омонімії надзвичайно поширене, саме тому більшість слів у різних контекстах можуть виконувати відмінні синтаксичні функції. Одне й те саме слово здатне виступати іменником, дієсловом, прикметником або навіть прислівником залежно від контексту. Це власне і зумовлює необхідність аналізувати оточення кожного слова при перекладі, оскільки механічне перенесення значення без урахування частиномовної належності може призвести до помилок інтерпретації або невлучного добору українського відповідника. Особливу увагу ми приділили відстеженню можливих семантичних зсувів, зокрема **явища збіднення семантики**, тобто випадків, коли запозичене слово в українській мові набувало дещо іншого або вузького значення порівняно з мовою-донором. Така компаративна аналіза семантики дозволила більш виважено підходити до пошуку відповідників, враховуючи не лише прямий переклад, але й семантику, з якою чужослово ввійшло в український узус.

Як зазначалося раніше, основною метою нашої роботи стало затвердження сили нашої мови. Ми вже неодноразово бачили, як майстерно можемо заступити майже будь-яку запозичку, що безпідставно втрапила в нашу мову. Саме тому

стрижневою засадою відбору матеріялу стала можливість демонстрації потенційної замінності англізмів питомими словами. Приклади контекстуального вживання підбирали таким чином, аби зілюструвати вживання англізма та відповідника в подібних контекстах. Розгляньмо таке речення: *Переможців буде декілька, їх визначатиме один із сервісів **рандомних чисел*** (ГРАК), не важко здогадатися, що в цьому контексті відступила в тінь українська лексема **випадковий**, що цілковито покриває семантику етранжизму **рандомний**. Пізніше в корпусі знаходимо подібне до першого речення: *Переможця визначили за допомогою генератора **випадкових чисел***... (ГРАК). Зрозуміло, що безглуздо наводити аргументи на користь вживання англізма, що подекуди навіть вульгаризує наше мовлення.

Аби база даних була справді функціональною, ми встановили низку вимог до матеріялу, який використовувався для її наповнення. Насамперед, кожен англізм має бути чітко окреслений і поданий із коротким, проте змістовним тлумаченням його значення. Крім того, додавалися зауваги щодо особливостей уживання – стилістичної маркованості, частотності або контекстуальних обмежень. Український відповідник добирали не лише за семантичною подібністю, але й з урахуванням можливості його вживання в подібних контекстах. Важливо було, аби відповідники звучали природно й доречно, не порушуючи лексичної та стилістичної рівноваги вислову. Варіанти написання або орфографічні відмінності англізмів описували окремо, що дозволило охопити ширше коло випадків реального вживання. Особливу увагу приділили прикладам: добирали такі, що нарізі функціонують у сучасному мовленні. Саме завдяки цьому вдалося засвідчити реальну семантичну або стилістичну еквівалентність між запозиченням та його питомим відповідником. Сукупність цих вимог створила ґрунтовну основу для подальшої технічної реалізації бази – зокрема, для написання програмного коду на Python і розроблення інтерфейсу, зручного для користувача.

3.2.1. Методи збору інформації для створення бази даних англізмів та їх відповідників

У процесі створення бази даних "Англізми та протианглізми" ми обрали якісно-описовий підхід для збору матеріялу. Всю інформацію, що стала за підставу для наповнення бази, збирали вручну – без залучення автоматизованих засобів обробки тексту. Такий підхід забезпечив всебічне розуміння семантики кожнісінького слова та дозволив уникнути неточностей та хиб під час відбору одиниць.

Першочергово ми аналізували тлумачні словники української мови, зокрема СУМ-20, СУМ-11 та «Великий тлумачний словник сучасної української мови», електронні лексикографічні ресурси (r2u.org.ua, e2u.org.ua), а також синонімічні словники, серед яких «Практичний словник синонімів української мови». Додатково опрацьовували матеріяли мовознавчих порталів, зокрема mova.info. У процесі добору українських відповідників послуговувалися й матеріялами платформи «Словотвір», що функціонує як майданчик для пошуку українських відповідників до новітніх англізмів.

Особливу увагу приділяли корпусам української мови, як-от ГРАК та RAWUK, що дали змогу використати найсучасніші зразки вживання англізмів. Додатковим джерелом слугували медіатексти, зібрані із соцмереж, зокрема з Facebook, що дозволило виявити злободенні приклади англо-української міжмовної інтерференції.

Кожен англізм фіксували власноруч, до нього добирали українські відповідники, перевіряли контексти вживання та тлумачення. То вимагало ретельної аналізи, зокрема виявлення семантичних зсувів, оцінки стилістичної доречності й узусу.

Отже, вибір ручного методу збору даних був цілком виправданим. Ми не просто констатували факти чи наводили безживні приклади, а намагалися глибоко осягнути матеріял і здійснити критичний відбір питомих одиниць, враховуючи всі особливості нашої мови. Саме такий детальний підхід, на нашу думку, і дозволив

нам найбільш повно розкрити силу української мови у здатності замінювати іншомовні елементи.

3.3. Створення шаблону таблиці в Microsoft Excel та проектування схеми бази даних за допомогою DrawSQL

Подання інформації за допомогою даних вимагає уніфікованого підходу до поняття даних як незалежного об'єкта моделювання. Тому для розробника СУБД вибір відповідної моделі даних є однією з найважливіших задач. Зважаючи на своєрідність нашого завдання, ми обрали **реляційну модель даних** – логічна модель даних, в основі якої лежить табличне представлення даних [Мулеса, Варга 2023, с. 24].

Організація структури бази даних є першочерговим завданням для забезпечення зручності та ефективності її використання. Інформаційні одиниці мають бути впорядковані відповідно до визначеної схеми, що охоплює три взаємопов'язані таблиці: «**Англiзм**», «**Вiдповiдник**» та «**Варiанти написання англiзма**». Завдяки такій організації даних ми зможемо створити підґрунтя для подальшої автоматизації процесів обробки та пошуку інформації.

Згадані вище таблиці були створені в програмі **Microsoft Office Excel** і стали первинною формою організації даних. Згодом такий своєрідний прототип слугуватиме надійним фундаментом для проектування повноцінної бази даних. Саме той Excel-файл став підвалиною для нашого інформаційного ресурсу. Реалізацію нашого задуму здійснювали за допомогою Python, позаяк ця мова програмування є однією з найдоступніших і найзручніших мов для роботи з даними. Ще однією перевагою є простий синтаксис, велика кількість різних бібліотек, розмаїт засобів для взаємодії з базами даних, зокрема такі бібліотеки, як **sqlite3** для вбудованих баз даних, **pandas** для обробки та аналізу табличних даних, **sqlalchemy** для ORM-моделювання, а також **openpyxl** для імпорту даних із Excel-файлів.

Розглянемо структуру кожної з таблиць:

	A	B	C	D	E
1	ID	Англiзм	Частина мови	Тлумачення	Зауваження
2	1	Кейс	Іменник	'приклад конкретної ситуації або того, що відбувається' (Longman Dictionary)	Існують терміни, відповідники до яких треба створювати самостійно (кейс-випадок, кейс-вправа, кейс-ситуація). Ставимо собі за мету розглянути це завдання в ході наступних досліджень.
3	2	Гайп	Іменник	'велика увага, яку привертають до чогось, особливо в газетах, на телебаченні тощо, через що воно здається важливішим або цікавішим, ніж є насправді' (Cambridge Dictionary)	Варто звернути увагу на те, що в деяких контекстах неможливо замінити англiзм хайп на український відповідник галас. Для цього можна використати слово сполуки на основі ЛСВ відповідника, наприклад 'ставати популярним', 'набувати поширення' або інші відповідники, такі як сенсація, розголос, попит, інтерес, популярність та ін.
4	3	Гайпувати	Дієслово	'виявляти підвищений інтерес до якого-небудь питання, активно обговорюючи його, привертаючи до нього увагу широкої громадськості'	Часто можна зустріти хибний варіант транслітерації "хайпувати".
5	4	Гайповий	Прикметник	'той, який виявляє підвищений інтерес до якого-небудь питання, активно обговорюючи його, привертаючи до нього увагу широкої громадськості'	Часто можна зустріти хибний варіант транслітерації "хайповий".

Рисунок 3.1 Структура таблиці «Англiзм»

загалом таблиця (рис. 3.1) складається з п'яти стовпців. Кожному англiзмові приписуємо унікальний ідентифікатор (ID), що дозволяє безпомилково розрізнити одиниці в межах бази. До кожного іншомовного слова дописуємо його частиномовну належність. Далі витлумачуємо кожне запозичення й за потреби додаємо зауваження щодо його стилістичного забарвлення, особливостей вжитку чи помилок у транслітерації. Водночас також аналізували етимологію деяких позик, аби краще зрозуміти, з яким саме значенням це чужослово ввійшло в нашу мову. Такий вичерпний опис кожної запозиченої одиниці формує ґрунтовний контекст для аналізу, що значно спрощує завдання пошуку питомих українських лексем.

	A	B	C	D	E	F
1	ID	ID англiзма	Вiдповiдник	Тлумачення	Приклад вживання вiповiдника	Приклад вживання англiзма
2	1	1	Справа	'явище, подiя, факт i т. iн. суспiльного або особистого життя, що пов'язанi з чим-небудь, супроводять або викликають що-небудь, впливають на щось' (СУМ-11)	Моє дiло триматись точно того, що казав менi [роботодавець]... i повiдомити його точно про справи для нього цiкави (СЛОВНИК.ua).	Пiзніше, судовi кейси розглядатимуться нацiональними парламентами рiзних країн для визнання Росiї державою - спонсором тероризму (MOVA.info).
3	2	1	Випадок	1. 'те, що сталося, трапилося (звичайно несподiвано)'; 2. 'обставини, стан речей, ситуацiя' (СУМ-11)	Чернишеви хотiлося пiдбiдьорити хлопця, але він не знав, як це робиться в таких випадках (ГРАК).	Але такi кричущi випадки, як кейс Марини Овсяннiкової, яка будь-що прагнула опинитись в Україні, фактично, з туром, нейтралiзувати простiше, аніж той вплив РФ, який росiяни здiйснюють тонкіше (ГРАК).
4	3	1	Обставина	'явище, подiя, факт i т. iн., що пов'язанi з чим-небудь, супроводять або викликають що-небудь, впливають на щось' (СУМ-11)	Може, i пішов би Грицько разом з братом на степи засновувати комуну, та стала на завадi обставина , з якою змушений був рахуватися — дружина Грицькова (СЛОВНИК.ua).	Це повинне призвезти до припинення роботи Тристоронньої контактної групи та втрати чинності Мінських паперів з їх політичним кейсом , якi наче Домоклів меч висіли над українською державністю (ГРАК).
5	4	2	Галас	'сенсація; те саме, що й <i>розголос</i> , тобто поширенiсть, популярнiсть чого-небудь' (СУМ-11)	Восени минулого року це рiшення зчинило багато галасу (ГРАК).	Друге - не ловити хайп не сенсацiях, а висвітлювати інформацію обережно, щоб не зашкодити нацiональній безпецi (ГРАК).

Рисунок 3.2 Структура таблиці «Вiдповiдник»

Саме так ми змогли встановити логiчний зв'язок мiж запозиченням та рядом його вiдповiдникiв. Стовпець «Вiдповiдник» мiстить безпосереднiй український еквiвалент англiзма, що його обрали з урахуванням лексичної та стилістичної вiдповiдності. До кожного вiдповiдника подаємо тлумачення, аби користувач зміг оцiнити його доречнiсть у найрiзноманiтнiших контекстах. Крім того, такий пiдхiд дозволяє визначити додатковi семи, що, можливо, були вiдсутнi в тлумаченнi англiзма. Для наочної демонстрацiї функцiонування англiзма та питомого слова наводимо показовi приклади їх вживання. То дає змогу зiставити семантичнi й стилістичнi особливостi української та запозиченої лексики, iлюструє цiлковиту недоречнiсть використання чужослiв, коли в нашiй мовi вже iснує вiдповiдне найменування для цього поняття.

	A	B	C
1	ID	ID англізма	Варіант написання
2	1	2	Хайп
3	2	3	Хайпувати
4	3	4	Хайповий
5	4	7	Софтскіл
6	5	7	Софт скіл
7	6	8	Гард-скіл
8	7	8	Гардскіл
9	8	8	Хард скіл
10	9	8	Хард-скіл
11	10	8	Хардскіл
12	11	13	Скріншот
13	12	14	Скріншотити
14	13	15	Лайфгак
15	14	20	Кенсилити
16	15	38	Чил

Рисунок 3.3 Структура таблиці «Варіант написання англізма»

Серед трьох таблиць ця (рис. 3.3) має найпростішу структуру й складається з трьох стовпців. **Перший** – має назву «**ID**» та містить унікальний ідентифікатор для кожного зафіксованого варіанта написання. У майбутньому це дозволить нам виявляти запозики в тексті незалежно від їхнього орфографічного оформлення. **Другий стовпчик "ID англізма"** є зовнішнім ключем, через який встановлюємо зв'язок з таблицею «Англізм». Так легко можна прослідкувати, якому саме чужослову відповідає поданий варіант написання іншомовного слова. У **стовпці "Варіант написання"** зафіксовані деякі графічні форми, що найчастіше трапляються в мовній практиці.

Метою створення цієї таблиці стало забезпечення гнучкості в поданні лексичної варіативності. Надто це дозволяє врахувати всі можливі графічні форми одного й того самого англізма.

Для наочного представлення структури нашої майбутньої бази даних "Англізми та протианглізми" і визначення зв'язків між основними її компонентами, ми створили ER-діаграму (діаграму сутність-зв'язок) (рис. 3.4). Цей важливий етап проєктування дозволив візуалізувати логічну модель даних ще до початку її безпосередньої реалізації за допомогою програмового коду.

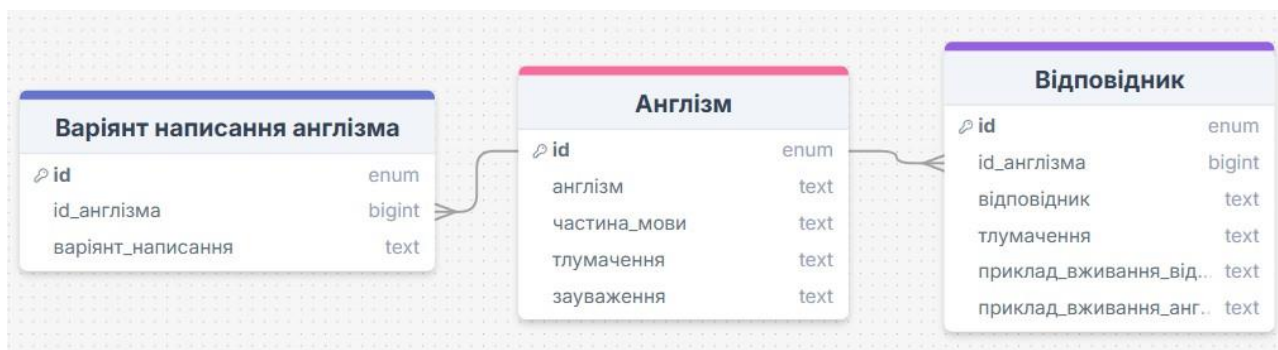

Рисунок 3.4 Структурна модель бази даних «Англiзми та протианглiзми»

Для побудови ER-діаграми обрали сучасний онлайн-інструмент **DrawSQL**. Це зручна платформа, що дозволяє створювати, редагувати та візуалізувати структуру баз даних у графічному вигляді без необхідності встановлення додаткового програмового забезпечення. DrawSQL підтримує спільну роботу кількох користувачів, хмарне збереження проєктів і можливість експорту діаграм у різних форматах (PNG, PDF, SQL). Використання DrawSQL надало нам низку переваг. По-перше, візуальне моделювання дозволило чітко визначити атрибути кожної таблиці, їхні типи даних та ключові поля (первинні та зовнішні ключі). На діаграмі (рис. 3.4) представлені три таблиці: «Англiзм», «Варіант написання англiзма» та «Вiдповiдник». Раніше ми вже описували їхню структуру, проте зараз можемо побачити, як саме вони пов'язані між собою. Ключовим елементом у структурі кожної таблиці є первинний ключ (id), тобто один або кілька стовпців, значення яких однозначно ідентифікують кожен рядок у таблиці. У нашій ER-діаграмі поле id у кожній з трьох таблиць позначено символом ключа, що вказує на його ролі як первинного ключа. Це забезпечує унікальність кожного запису в межах відповідної таблиці та є основою для встановлення зв'язків між таблицями за допомогою зовнішніх ключів (наприклад, id_англiзма у таблицях «Варіант написання англiзма» та «Вiдповiдник» виступає як зовнішній ключ, посиляючись на первинний ключ id у таблиці «Англiзм»).

Крім того, інструмент DrawSQL забезпечив легке встановлення та відображення зв'язків між таблицями. Зокрема, ми наочно представили зв'язок

"один до багатьох" між таблицею «Англiзм» та таблицями «Варіант написання англiзма» і «Відповідник», де одному чужослову може відповідати кілька варіантів написання або кілька українських відповідників.

Використання DrawSQL також забезпечило хмарне збереження нашої діаграми, що гарантує її доступність з будь-якого пристрою та полегшує можливу подальшу спільну роботу над проектом.

Важливо зазначити, що перед створенням будь-якої системи необхідно спершу сформуванати загальну логічну структуру, що відображатиме об'єкти системи та зв'язки між ними. Такий підхід дозволяє на початковому етапі уникнути помилок у моделюванні й забезпечує цілісність майбутньої інформаційної системи. З цією метою спочатку створюється концептуальна модель, що дозволяє логічно описати структуру майбутньої бази. Таку модель прийнято називати **ER-моделлю** (від англ. *Entity-Relationship Model*). В її основі лежать абстрактні поняття «сутність», «зв'язок» і «атрибут». ER-модель використовують на ранніх етапах проектування для огляду системи в цілому, аби з'ясувати вимоги до зберігання інформації та визначити основні сутності та їхні взаємозв'язки. Варто пам'ятати, що ER-діаграма є одним із способів **графічного відображення** ER-моделі.

На основі ER-моделі створюють ER-діаграму – графічне зображення зв'язків між об'єктами бази даних. У такій діаграмі окремі сутності подають у вигляді прямокутників, що вони нагадують таблиці, а їхні атрибути – як поля всередині цих таблиць. Лінії між таблицями вказують на наявність зв'язку (наприклад, один до багатьох), а спеціальні позначки дозволяють побачити, які з полів є первинними або зовнішніми ключами. Завдяки цьому ER-діаграма стає зручним інструментом для візуалізації структури всієї бази, бо так ми маємо можливість швидко оцінити, які об'єкти є центральними, як між собою пов'язані різні частини даних, і в який спосіб ці дані можна буде ефективно організувати.

Отже, ER-модель і ER-діаграма – це не одне й те саме, хоча вони й тісно пов'язані. Перша є абстрактним описом логіки бази даних, а друга – її візуальним втіленням. У межах цієї курсової роботи спочатку створили ER-модель для аналізу структури даних, пов'язаних з англiзмами, їхніми варіантами написання та

українськими відповідниками, а вже на її основі побудували ER-діаграму, що та стала основою для реалізації структури бази в середовищі розробки.

3.4. Написання програмового коду на мові програмування Python для створення реляційної бази даних

Після побудови концептуальної моделі бази даних та представлення її структури у вигляді ER-діаграми, ми перейшли до завершального етапу нашої роботи – написання програмового коду. Для цього використали мову програмування **Python**, що є зручною для роботи з табличними даними завдяки розмаїттю бібліотек. Код умовно можна поділити на чотири етапи (див. Додаток 3). На першому з них використали бібліотеку *pandas* та функцію *pd.read_excel()*, завдяки якій легко зчитали всі аркуші з попередньо підготовленого Excel-файлу "*For_database_anglicisms.xlsx*". Кожен з цих аркушів зберегли як окремий об'єкт *DataFrame* у словнику *sheets_dict*, ключами в якому слугували самі назви аркушів.

Далі встановили зв'язок з локальною базою даних **SQLite**, позаяк це надзвичайно практичне рішення, адже не потребує окремого встановлення сервера або додаткового налаштування – усе необхідне вже інтегровано в стандартну бібліотеку Python. Щоб створити або відкрити файл бази даних, достатньо одного рядка коду, у якому ми підключилися до файлу з назвою *anglicisms.db*. Якщо такого файлу ще не існує, то Python автоматично створює його під час підключення. Отриманий об'єкт *conn* виконує роль взаємодійника з базою даних: через нього реалізується зчитування, запис і виконання інших операцій з даними. Такий підхід суттєво спрощує процес розробки, особливо на етапах тестування функціоналу та первинного наповнення бази інформацією.

На третьому етапі безпосередньо здійснили перенесення даних з кожного аркуша нашого Excel-файлу до окремих таблиць у створеній базі даних. Для цього використали спеціальний цикл, у межах якого обробили всі попередньо зчитані аркуші. Назву таблиці сформували вносячи деякі зміни: видаляли зайві пробіли чи

замінювали їх на нижнє підкреслення, аби назви таблиць відповідали вимогам SQL. Далі, використовуючи метод *df.to_sql()*, помістили дані з поточного аркуша у відповідну таблицю в нашій базі даних. Якщо ж таблиця вже існує, то програма автоматично її оновить (перестворить) послуговуючися параметром *if_exists="replace"*. Після кожного успішного перенесення виводимо на екран повідомлення про те, яку саме таблицю імпортували та скільки рядків даних вона містить.

На завершальному, четвертому етапі здійснили перевірку коректності перенесення даних до бази. З цією метою за допомогою методу *cursor()* об'єкта з'єднання створили курсор – інструмент для виконання SQL-запитів. У кожній із щойно створених таблиць переглянули перші п'ять рядків (*"SELECT * FROM {sql_table} LIMIT 5;"*), результати вивели на екран з метою первинного контролю правильності імпорту.

Після завершення всіх операцій зміни в базі зберегли за допомогою команди *conn.commit()*, а з'єднання з базою завершили використовуючи *conn.close()*. Цей підхід забезпечує збереження всіх змін у базі даних і правильне завершення роботи з нею, що дозволить запобігти втраті важливої інформації та сприяє ефективному використанню системних ресурсів.

Отже, за допомогою мови програмування Python ми успішно реалізували перенесення даних з електронних таблиць у структуровану реляційну базу даних. Написаний програмовий код відповідає моделі, що її описували раніше. Використання бібліотек *pandas* та *sqlite3* дало змогу швидко й ефективно зчитати, обробити та зберегти дані у зручному для нас форматі.

3.5. Огляд та інтерпретація результатів за допомогою DB Browser for SQLite

Після успішного створення реляційної бази даних "anglicisms.db" за допомогою програмового коду, варто відкрити її та переконатися в тому, що всі таблиці й інформація були правильно перенесені. Для цього використали

інструмент **DB Browser for SQLite**, що дозволяє працювати з базою безпосередньо через графічний інтерфейс.

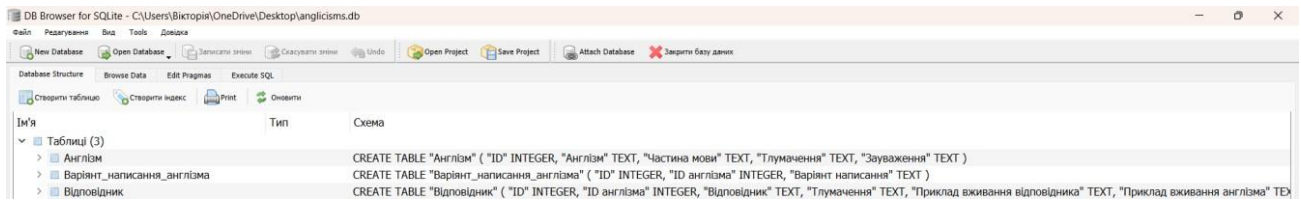

Рисунок 3.5 Структура бази даних

Структура бази залишилася незмінною (рис. 3.5), але дещо перемінили назву таблиці «Варіант_написання_англізма». Тепер між словами замість пробілів з'явилися підкреслення, бо так ми дотримуємося синтаксису SQL, що дозволяє уникнути потенційних помилок при виконанні SQL-запитів і забезпечує сумісність з іншими інструментами, що використовуються для обробки баз даних.

Таблиця: Англізм					
	ID	Англізм	Частина мови	Тлумачення	Зауваження
	Фільтр	Фільтр	Фільтр	Фільтр	Фільтр
1	1	Кейс	Іменник	'приклад конкретної ситуації або ...	Існують терміни, відповідники до яких...
2	2	Гайп	Іменник	'велика увага, яку привертають до ...	Варто звернути увагу на те, що в ...
3	3	Гайпувати	Дієслово	'виявляти підвищений інтерес до ...	Часто можна зустріти хибний варіант ...
4	4	Гайповий	Прикметник	'той, який виявляє підвищений інтерес...	Часто можна зустріти хибний варіант ...
5	5	Дедлайн	Іменник	'дата або час, до якого ви повинні ...	NULL
6	6	Скіл	Іменник	'здатність робити щось добре, ...	NULL
7	7	Софт-скіл	Іменник	'особисті якості, які дозволяють ...	Англізм має декілька варіантів ...
8	8	Гард-скіл	Іменник	'конкретні здібності, можливості та ...	Англізм має декілька варіантів ...
9	9	Скіловий	Прикметник	'той, хто володіє спеціальними ...	NULL
10	10	Івент	Іменник	'публічний захід розважального і/або...	NULL
11	11	Вулінг	Іменник	'цькування, довготривале фізичне чи ...	Також існують похідні лексеми: булер...

Рисунок 3.6 Представлення таблиці «Англізм» у DB Browser for SQLite

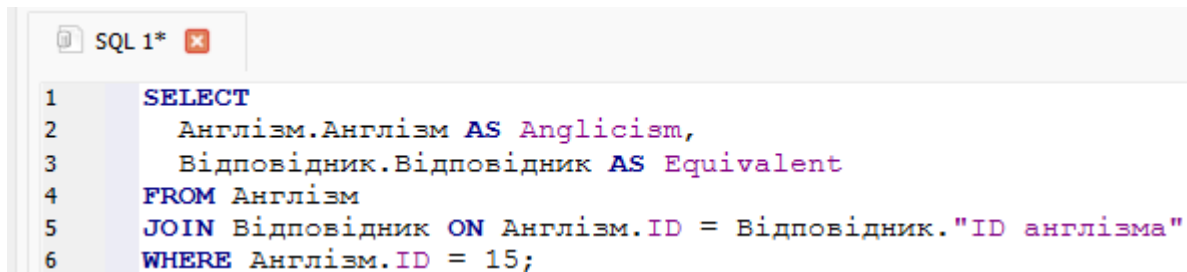
Таблиця: Варіант_написання_англiзма		
ID	ID англiзма	Варіант написання
Фі...	Фільтр	Фільтр
1	1	2 Хайп
2	2	3 Хайпувати
3	3	4 Хайповий
4	4	7 Софтскіл
5	5	7 Софт скіл
6	6	8 Гард-скіл
7	7	8 Гардскіл
8	8	8 Хард скіл
9	9	8 Хард-скіл
10	10	8 Хардскіл
11	11	13 Скріншот
12	12	14 Скріншотити

Рисунок 3.7 Представлення таблиці «Варіант_написання_англiзма» у DB Browser for SQLite

Таблиця: Відповідник			
ID	ID англiзма	Відповідник	Тлумачення
Фі...	Фільтр	Фільтр	Фільтр
1	1	1 Справа	'явище, подія, факт і т. ін. ...
2	2	1 Випадок	1. 'те, що сталося, трапилося ...
3	3	1 Обставина	'явище, подія, факт і т. ін., що ...
4	4	2 Галас	'сенсация; те саме, що й розголос, ...
5	5	3 Галасувати, здiймати галас	'виявляти підвищений інтерес до ...
6	6	3 Маніпулювати	'робити маніпуляції' (СУМ-11)
7	7	4 Популярний	'який набув великого поширення серед...
8	8	4 Галасливий	'який викликає сенсацию; гучний' ...
9	9	5 Реченець	'строк: дата або час, до якого ви ...
10	10	5 Термін	'відтинок, проміжок часу, визначений...
11	11	6 Навичка	'уміння, набуте вправами, досвідом; ...
12	12	7 Соціальні навички	'уміння, набуте вправами, досвідом; ...

Рисунок 3.8 Представлення таблиці «Відповідник» у DB Browser for SQLite

Бачимо, що таблиці (рис. 3.6, 3.7, 3.8) повністю зберегли свою структуру. Крім того, у цьому середовищі ми ще можемо здійснювати пошук потрібної інформації вписавши вгорі ключові слова чи літери. Також **DB Browser for SQLite** підтримує мову запитів SQL, що ще більше спрощує доступ до необхідних даних:


```

1 SELECT
2   Англізм.Англізм AS Anglicism,
3   Відповідник.Відповідник AS Equivalent
4 FROM Англізм
5 JOIN Відповідник ON Англізм.ID = Відповідник."ID англiзма"
6 WHERE Англізм.ID = 15;

```

Рисунок 3.9 Запит до бази даних «anglicisms.db»

Виконуємо цей запит, аби перевірити, чи правильно встановлені зв'язки між таблицями. Цей запит спрямований на отримання англiзма та всіх його відповідників з таблиць «Англізм» та «Відповідник», де ідентифікатор англiзма (Англізм.ID) дорівнює 15. Результат виконання цього запиту можна побачити на рисунку 3.10.

	Anglicism	Equivalent
1	Лайфхак	Вказівка
2	Лайфхак	Навід
3	Лайфхак	Порада
4	Лайфхак	Хитрість
5	Лайфхак	Ярміс

Рисунок 3.10 Результат виконання запиту SQL

Згідно з отриманим результатом, для запозичення, що має ідентифікатор 15 (тобто «лайфхак»), у базі знайдено такі українські відповідники: "Вказівка", "Навід", "Порада", "Хитрість", "Ярміс". Це свідчить про вдатне встановлення зв'язку між таблицями «Англізм» та «Відповідник» на основі зовнішнього ключа "ID англiзма". Так пересічний користувач уже може замінити запозичену лексему використовуючи будь-яку запропоновану лексему, що, на його думку, влучно впишеться в контекст.

Застосування інструменту DB Browser for SQLite дало змогу здійснити первинну аналізу цілісності та повноти створеної реляційної бази даних. Перевірка структури таблиць, а також виконання SQL-запитів до них підтвердили успішність імпорту інформації з Excel-файлу та правильне встановлення логічних зв'язків між сутностями. У процесі перевірки ми не виявили жодних критичних розбіжностей чи помилок у структурі даних, що свідчить про відповідність реалізованої моделі попередньо визначеним вимогам. Отже, нашу базу даних `anglicisms.db` можемо вважати повноцінним інструментом для подальшої аналізи й опрацювання зібраного мовного матеріалу.

Висновки до третього розділу

У цьому розділі ми детально розглянули всі кроки побудови реляційної бази даних, що стане потужним інструментом для аналізу та систематизації англізмів, які вдерлися в систему нашої мови. Ми виконали поставлену мету та вкотре переконалися, що наша база – це міцна підвалина для подальшої роботи, що буде спрямована на підтримку чистоти та самобутності української мови. Особливу увагу слід звернути на програмовий код, що його розробили за допомогою мови програмування Python. Він автоматизує перенесення інформації з Excel-файлу до формату SQLite. Такий підхід значно спростив обробку великого обсягу даних, уможливив швидке створення та оновлення таблиць, що неабияк важливо, адже в майбутньому ми будемо тільки масштабувати наш проєкт. Використання бібліотек *pandas* та *sqlite3* забезпечило гнучкість у роботі з даними, а також підвищило ефективність розробки. Також ми провели первинну перевірку функціональності створеної бази даних за допомогою графічного інтерфейсу **DB Browser for SQLite**, що вкотре підтвердила несхибність перенесення даних та структурних зв'язків між таблицями. Інструмент дозволив не лише переглянути вміст бази у зручному форматі, але й виконати запити для тестування її цілісності та корисності.

Загалом у цій частині роботи нам вдалося продемонструвати цілісне й послідовне втілення ідеї лінгвістичної бази даних – від теоретичного обґрунтування до її технічної реалізації. Отримана база *anglicisms.db* повністю відображає логіку, закладену на етапі проєктування, і готова до використання в межах лінгвістичної аналізи, подальших статистичних досліджень, вивчення мовних тенденцій чи навіть впливу чужослів на систему нашої мови.

РОЗДІЛ 4. ПРОЄКТУВАННЯ ТА ПРОГРАМОВА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЛАТФОРМИ «ПИТОМО»

4.1. Реалізація словника платформи «Питомо»

Платформа «Питомо» (див. Додаток 4) – це інтерактивний вебресурс, створений для систематизації англізмів та поширення питомих українських відповідників. Її основне призначення полягає не лише в збиранні та впорядкуванні мовного матеріалу, а й у приверненні уваги до проблеми надмірного вживання невмотивованих запозичень у сучасному українському мовленні. Платформа поєднує можливості електронного словника, системи пошуку та опрацювання мовних даних, а також адміністративної частини для редагування й оновлення словникової бази. Завдяки цьому користувач отримує змогу швидко знаходити англізми, переглядати українські відповідники та працювати зі словниковими статтями в зручному інтерактивному середовищі.

До структури платформи входить декілька взаємопов'язаних модулів. Головна сторінка забезпечує швидкий доступ до основних функцій платформи, відображає статистику словника та містить навігацію між окремими розділами ресурсу. Центральною частиною системи є **словник** (рис. 4.1), де реалізовано пошук англізмів, сортування словникового матеріалу та перегляд детальної інформації про кожне слово. Для запозичень передбачено перегляд словникової статті, що містить англізм, його частиномовну належність, варіанти написання, визначення, українські відповідники, приклади контекстів і джерела. Окрему увагу ми приділили реалізації рорир-вікон (рис. 4.2), що дозволяють відкривати ці статті без переходу на інші сторінки. Після натискання на англізм користувачеві відкривається окреме вигулькове вікно, завдяки чому можна швидко переглядати інформацію про слово та продовжувати роботу зі словником.

Рисунок 4.1 Сторінка словника на платформі «Питомо»

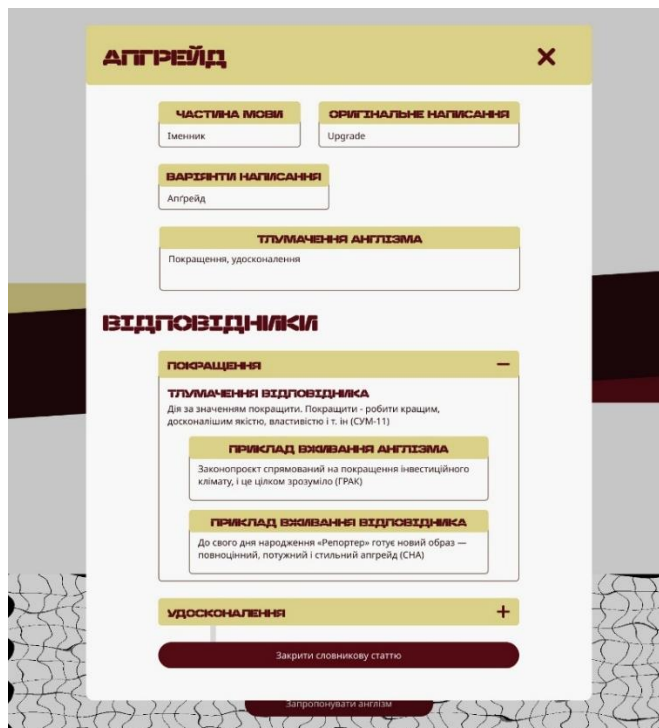

Рисунок 4.2 Вигляд словникової статті на платформі «Питомо»

Отримання даних для роруп-вікна відбувається за допомогою JavaScript-функції `fetch()`. Після натискання на слово код надсилає запит до Flask route `/api/anglicism/<id>`, де `<id>` є ідентифікатором вибраного англізма. У відповідь сервер повертає інформацію у форматі JSON, яку JavaScript опрацьовує та відображає у роруп-вікні. За допомогою `innerHTML` і DOM-елементів скрипт додає до сторінки інформацію про англізм, відповідники, приклади вживання та інші мовні дані. Завдяки цьому словникові записи формуються динамічно й не потребують ручного редагування HTML-коду.

Для відображення відповідників і додаткової інформації про слово на платформі використано `accordion`-картки, які можна відкривати та згорнути без переходу на інші сторінки. Під час натискання на картку JavaScript автоматично змінює її стан, а також оновлює `plus/minus icons`, що показують, чи відкрито відповідний блок.

Також ми приховували порожні елементи словникової статті. Якщо певна інформація про англізм відсутня у базі даних, JavaScript не виводить порожній блок на сторінку. Так користувач бачить лише ті дані, які справді наявні для конкретного слова.

На платформі також створено адміністративну систему для керування мовними даними. Вона дозволяє додавати нові англізми, редагувати словникові записи, змінювати відповідники, тлумачення та працювати з користувацькими пропозиціями. Усі зміни безпосередньо пов'язані з реляційною базою даних SQLite, що забезпечує автоматичне оновлення інформації на сторінках ресурсу. Серверну частину реалізовано за допомогою фреймворку Flask мовою програмування Python, тоді як клієнтська частина побудована із використанням HTML, CSS та JavaScript. Платформу розгорнуто в хмарному сервісі Render, що вможливлює повноцінну роботу ресурсу в онлайн-середовищі без потреби локального запуску.

Словниковий модуль платформи працює на основі реляційної бази даних SQLite, у якій зберігаються англізми, українські відповідники, визначення та інша

інформація про слова. Для взаємодії вебресурсу з базою даних ми використали фреймворк Flask. Під час відкриття сторінки словника він виконує SQL-запит до нашої бази даних, отримує необхідні записи та передає їх до HTML-шаблону за допомогою функції `render_template()`.

Завдяки цьому словникові записи автоматично відображаються на сторінці платформи. Після додавання нових англійців до бази даних вони одразу з'являються у словнику без потреби вручну редагувати HTML-файли. Такий підхід значно полегшує подальше наповнення ресурсу та роботу з великим обсягом мовного матеріалу.

Пошук англійців у словникові реалізовано за допомогою JavaScript без потреби перезавантаження сторінки. Користувач уводить потрібне слово в поле пошуку, після чого програмовий код автоматично опрацьовує введені символи та порівнює їх із записами, що відображаються у словникові. Для цього ми використали метод `addEventListener()`, що відстежує зміни в полі введення.

Під час пошуку JavaScript звертається до всіх елементів списку за допомогою `querySelectorAll()`, а далі перевіряє, чи містить англійзм, уведений користувачем, фрагмент тексту. Для такого порівняння використано метод `includes()`. Якщо слово відповідає пошуковому запиту, воно залишається видимим на сторінці, тоді як нерелевантні записи автоматично приховуються.

Оскільки пошук відбувається без повторного завантаження сторінки, користувач одразу бачить результат введення. Це робить роботу зі словником швидшою та зручнішою, особливо під час опрацювання великої кількості англійців.

Після вибору певної літери користувач бачить лише ті слова, що починаються саме з неї. Крім того, у словнику є кнопка «Все», що дозволяє знову відкрити повний перелік запозичень.

Роботу цього блоку забезпечує JavaScript. Для кнопок літер ми використали метод `addEventListener()`, який реагує на натискання користувача. Після цього скрипт перевіряє першу літеру кожного англійзма та порівнює її зі значенням

вибраної кнопки. Якщо вони збігаються, слово й надалі відображається у списку. Решта записів у цей момент не показується.

Аби спростити фільтрацію, у HTML-розмітці для кожного англізма ми додали атрибут `data-letter`. Саме його JavaScript використовує під час роботи з алфавітним блоком. Після зміни списку слова також повторно впорядковуються за абеткою функцією `sortWordsAlphabetically()`.

4.2. Організація серверної частини та структури проєкту платформи

Розроблення платформи «Питомо» здійснювали спільно з колегою Анастасією, з якою розподілили основні напрями роботи над проєктом. Спільно ми працювали над створенням і наповненням бази даних SQLite, продумували структуру таблиць, організацію словникового матеріалу та систему зв'язків між окремими даними. Моя частина роботи полягала в реалізації словникової системи платформи та серверної логіки вебресурсу за допомогою Flask. Зокрема, я відповідала за функціонування словника англізмів, реалізацію пошуку, фільтрації, вигулькових вікон зі словниковими статтями, а також за технічну реалізацію навігації й взаємодії користувача з окремими функціями платформи. Крім того, налаштовувала взаємодію між базою даних, серверною та клієнтською частинами вебресурсу, здійснила підготовку проєкту до публікації через GitHub та подальшого розгортання в хмарному сервісі Render. Частина роботи Анастасії стосувалася створення концепції платформи, продумування структури сайту та користувацького взаємодійника (інтерфейсу), розроблення дизайну у Figma, HTML- та CSS-верстки сторінок, а також реалізації системи автоматичного виявлення англізмів, добору українських відповідників і використання штучного інтелекту для подальшого граматичного редагування тексту. Такий розподіл обов'язків дозволив паралельно працювати над різними складниками платформи та ефективніше реалізувати проєкт.

Платформу «Питомо» побудовано за клієнт-серверним принципом, де окремо функціонують серверна частина, база даних і клієнтський взаємодійник

(інтерфейс) вебресурсу. Для реалізації серверної логіки ми використали мову програмування Python і фреймворк Flask. Основний функціонал платформи зосереджено у файлі `app.py`, через який запускається серверна частина застосунку та опрацьовуються маршрути вебресурсу.

Серверна частина платформи відповідає за обробку запитів користувачів, взаємодію з базою даних і формування сторінок вебресурсу. Для цього у Flask використано систему route-маршрутів, які пов'язують окремі URL-адреси з відповідними функціями Python. Під час відкриття сторінок словника, адміністративної панелі або форми користувацьких пропозицій сервер виконує SQL-запити до SQLite та передає отримані дані до HTML-шаблонів.

Структуру проєкту (рис. 4.3) організовано таким чином, щоб окремо зберігати HTML-шаблони, стилі, JavaScript-файли та базу даних. Для цього у проєкті використано папку `templates`, у якій містяться HTML-шаблони сторінок, а також `static`, де розміщено CSS-файли, JavaScript-код, зображення та шрифти. Такий поділ дозволяє відокремити серверну логіку від клієнтської частини вебресурсу та спрощує подальшу роботу з проєктом. Крім того, у структурі проєкту передбачено папку `.venv`, що містить віртуальне середовище Python із необхідними бібліотеками для роботи платформи. Для зберігання службових налаштувань середовища розроблення ми використовуємо папку `.idea`.

 .idea	24.05.2026 0:33	Папка файлів	
 .venv	19.05.2026 13:57	Папка файлів	
 static	21.05.2026 23:26	Папка файлів	
 templates	21.05.2026 23:27	Папка файлів	
 .env	22.05.2026 14:52	Файл ENV	1 КБ
 .gitignore	21.05.2026 23:39	txtfile	1 КБ
 anglicisms.db	24.05.2026 0:04	Data Base File	288 КБ
 app.py	24.05.2026 0:12	Python File	50 КБ
 Procfile	20.05.2026 11:33	Файл	1 КБ
 requirements.txt	22.05.2026 14:56	Текстовий докум...	1 КБ
 test_ai.py	22.05.2026 14:46	Python File	2 КБ

Рисунок 4.3 Організація файлів і папок платформи «Питомо»

Основною базою даних платформи є файл `anglicisms.db`, створений у форматі SQLite. Для взаємодії Flask із базою даних використано модуль `sqlite3`. Під час виконання запитів сервер відкриває з'єднання з базою даних і за допомогою `cursor.execute()` виконує SQL-запити. Для отримання результатів використано методи `fetchall()` і `fetchone()`, які дозволяють отримувати один або декілька записів із таблиць.

Отримані дані Flask передає до HTML-шаблонів за допомогою функції `render_template()`. Завдяки цьому інформація автоматично відображається на сторінках платформи без потреби вручну змінювати HTML-код після оновлення бази даних. Крім того, окремі Flask routes повертають дані у форматі JSON, що використовується для взаємодії серверної та клієнтської частин вебресурсу.

Для коректної роботи проєкту також використано файл `requirements.txt`, що містить перелік необхідних бібліотек Python. У ньому зберігається перелік бібліотек, необхідних для роботи платформи. Також у структурі проєкту передбачено файл `Procfile`, який використовується для запуску Flask-застосунку в хмарному сервісі Render. У файлі `.env` зберігаються конфігураційні змінні та службові параметри платформи, зокрема API-ключі та налаштування окремих функцій вебресурсу. У структурі проєкту також передбачено файл `.gitignore`, що визначає файли та папки, які не потрібно завантажувати до GitHub-репозиторію.

Після завершення розроблення ми завантажили проєкт до GitHub (див. Додаток 4). Для цього використали термінал та систему контролю версій Git. Спочатку локальну папку проєкту пов'язали з віддаленим репозиторієм за допомогою команди `git remote add origin`, після чого всі файли додали до системи контролю версій через `git add ..` Далі всі внесені зміни ми зберегли командою `git commit -m`, а проєкт опублікували на GitHub за допомогою `git push origin main`. Такий підхід дозволив зберігати програмовий код у віддаленому репозиторії, контролювати зміни у файлах і спростити подальше оновлення вебресурсу.

Після цього платформу розгорнули в хмарному сервісі Render. Для публікації вебресурсу ми підключили GitHub-репозиторій до Render, після чого сервіс автоматично отримав файли проєкту та виконав їхнє розгортання. Для коректного запуску Flask-застосунку у структурі проєкту використано файл `Procfile`, у якому визначено команду запуску серверної частини платформи. Крім того, Render автоматично встановлює необхідні бібліотеки з файлу `requirements.txt`, що значно спрощує процес публікації вебресурсу.

4.3. Реалізація навігації та інтерактивної взаємодії з платформою

Під час розроблення платформи «Питомо» одним із головних завдань стало створення зручної системи навігації та реалізація інтерактивної взаємодії користувача з вебресурсом. Для цього статичні HTML-сторінки було інтегровано з Flask-застосунком, SQLite-базою даних та JavaScript-функціоналом. У результаті платформа перетворилася з набору окремих HTML-файлів на повноцінний динамічний вебресурс, де інформація автоматично оновлюється без потреби ручного редагування коду.

Насамперед ми реалізували систему динамічної навігації між сторінками. У всіх HTML-файлах статичні посилання типу `href="dictionary.html"` замінено на Flask-маршрути через функцію `url_for()`. У такий спосіб вдалося автоматизувати формування маршрутів усередині Flask-застосунку та забезпечити правильну роботу навігації після перенесення платформи на серверну архітектуру. Аналогічно оновили переходи між головною сторінкою, словником, сторінкою покращення тексту, контактами, сторінкою пропозицій та адміністративною панеллю. Окремо реалізували динамічне підключення CSS-файлів і графічних елементів через `{{ url_for('static', filename='...') }}`. Це дозволило правильно організувати роботу системи `static` у Flask та забезпечило коректне завантаження стилів і зображень на всіх сторінках платформи.

Важливою частиною роботи стала інтеграція HTML-форм із Flask та SQLite-базою даних. У файлах `contacts.html`, `suggest.html`,

`admin_add_anglicism.html`, `admin_edit_anglicism.html` та `admin_edit_suggestion.html` форми підключили до Python-обробників. Для отримання введених користувачем даних у Python-коді додано атрибуту `name`. Саме завдяки цьому Flask отримує значення через `request.form`, а введена інформація автоматично записується до SQLite-бази даних. Це дало змогу реалізувати систему надсилання повідомлень, додавання нових англізмів і редагування словникових статей без потреби вручну змінювати HTML-код сторінок.

Одним із наймасштабніших етапів роботи стало створення інтерактивного словникового модуля у файлі `dictionary.html`. Якщо на початковому етапі словникові статті були статичними, то згодом список англізмів почав автоматично формуватися на основі SQLite-бази даних через цикл `{% for item in anglicisms %}`. Для кожного англізма автоматично створювалися ID, літери для фільтрації та дані для пошуку, що забезпечило коректну роботу JavaScript-функцій пошуку та сортування.

Також ми створили інтерактивне відкриття словникових статей без перезавантаження сторінки. Для цього реалізували Flask API-маршрут `fetch('/api/anglicism/${id}')`. Після натискання на англізм браузер автоматично надсилає запит до Flask, отримує JSON-відповідь і відкриває словникову статтю у вигульковому вікні. Інформація про англізм, частину мови, тлумачення, приклади вживання та відповідники автоматично підставляється у відповідні HTML-блоки. Такий підхід дозволив відмовитися від створення окремої HTML-сторінки для кожного слова та значно покращив взаємодію користувача зі словником.

У словниковому модулі також реалізовано пошук англізмів у реальному часі, фільтрацію за літерами та автоматичне сортування слів за українською абеткою. Для цього використано JavaScript-функції `searchInput.addEventListener('input')`, `sortWordsAlphabetically()` та `updateEmptyMessage()`. Після введення тексту список англізмів автоматично оновлюється без перезавантаження сторінки. Якщо результатів пошуку немає, система виводить повідомлення «Список порожній».

У межах адміністративної панелі реалізовано інтерактивне редагування словникових статей через `contenteditable="true"` та JavaScript-функції `syncEditableFields()`, `createEquivalentBlock()` і `updateEquivalentNumbers()`. Такий підхід дозволив редагувати словникові статті без використання стандартних `input` і `textarea`, зберігши при цьому початковий дизайн сторінок. Адміністратор отримав можливість динамічно додавати нові відповідники, приклади вживання, тлумачення та автоматично перенумеровувати блоки після змін. Усі дані синхронізуються з Flask і SQLite-базою даних.

Для зручної роботи з великою кількістю словникових статей, повідомлень і пропозицій реалізовано пошук, пагінацію та фільтрацію. У файлах `admin_database.html`, `admin_messages.html` та `admin_suggestions.html` ми використали: `{% for p in range(start_page, end_page + 1) %}`, а також JavaScript-функції `renderPagination()` і `renderRows()`. Це дозволило автоматично створювати сторінки навігації, швидко перемикатися між ними та знаходити потрібні записи у великій базі даних.

Окремо ми реалізували систему підтвердження дій через вигулькові вікна (`confirm-popup`). Такий механізм використано під час надсилання форм, видалення англізмів, повідомлень і пропозицій користувачів. Перед виконанням важливої дії користувач отримує попередження, що допомагає уникнути випадкового видалення або надсилання даних.

У результаті реалізовані механізми навігації та інтерактивної взаємодії забезпечили платформі «Питомо» функціональність повноцінного вебзастосунку. Інтеграція Flask, SQLite і JavaScript дозволила автоматизувати роботу словникового модуля, адміністративної панелі, системи пошуку та оброблення користувацьких запитів, зберігши при цьому цілісність дизайну та зручність користування.

Висновки до четвертого розділу

У цьому розділі ми здійснили проєктування та програмову реалізацію платформи «Питомо», створеної на основі реляційної бази даних англізмів та протианглізмів. У процесі роботи вдалося перетворити статичний HTML-макет на повноцінний інтерактивний вебзастосунок із серверною логікою, динамічним формуванням сторінок та автоматизованою взаємодією з базою даних.

Під час розроблення платформи реалізовано словниковий модуль, що дозволяє здійснювати пошук англізмів, переглядати словникові статті, українські відповідники, приклади вживання та варіанти написання. Для забезпечення роботи системи було організовано взаємодію між Flask-застосунком, SQLite-базою даних, HTML-шаблонами та JavaScript-функціоналом. Завдяки цьому словникові дані почали автоматично підвантажуватися з бази даних без потреби ручного редагування сторінок.

Окрему увагу приділили реалізації інтерактивної взаємодії користувача з платформою. У межах вебзастосунку вдалося реалізувати пошук англізмів у реальному часі, фільтрацію за літерами, вигулькові вікна для відкриття словникових статей без перезавантаження сторінки, а також систему автоматичного оновлення даних через Flask API-маршрути. Це дозволило значно покращити зручність користування платформою та забезпечити швидку взаємодію з мовними даними.

Також було створено адміністративну панель для керування словниковою базою. Реалізовано додавання, редагування та видалення англізмів, відповідників, повідомлень і пропозицій користувачів. Для цього використано інтерактивні механізми редагування, пагінацію, систему пошуку та підтвердження дій через вигулькові вікна. Усі зміни автоматично синхронізуються з SQLite-базою даних.

У результаті виконаної роботи вдалося створити функціональний Flask-вебзастосунок, що поєднує лінгвістичне дослідження з сучасними інформаційними технологіями. Платформа «Питомо» не лише систематизує англізми та їхні

українські відповідники, а й демонструє можливість практичного застосування комп'ютерної лінгвістики для збереження мовної самобутності української мови.

ВИСНОВКИ

У межах дипломної роботи ми здійснили комплексне лінгвістичне дослідження запозичень, що активно проникають в український мовний простір, а також створили практичний інструмент для їх систематизації та осмислення. Мета полягала не лише в аналізі сучасних тенденцій, але й у створенні структурованої реляційної бази даних та інтерактивної платформи «Питомо», завданням яких буде сприяти свідомому мовному вибору, поширенню українських відповідників і збереженню питомої лексики.

Поставлені завдання виконали в повному обсязі. Ми проаналізували сто п'ятдесят три англізми з різних царин, дібрали до них українські відповідники, розглянули особливості вживання чужослів та причини невмотивованого заступлення українських лексем. Використання ономасіологічного, етимологічного, лінгвостатистичного й корпусного методів дозволило здійснити вичерпну аналізу мовних одиниць. Ми переконані в тому, що варто запозичувати лише ті англізми, які приходять у структуру нашої мови разом із новим поняттям. Якщо ж ми вже маємо своє поняття, то немає жодної потреби називати його чужим словом.

Уживання недоречних запозик збіднює мовлення, спрощує або навіть спотворює його. Часто ці слова мають питомі відповідники, проте через певні модні тенденції або прагнення здаватися більш освіченим мовці частіше віддають перевагу іншомовним словам. Саме тому було вкрай важливо створити дієвий інструмент, який дав би пересічному мовцеві можливість швидко знайти український відповідник, зрозуміти його значення та побачити приклади вживання.

Це вдалося реалізувати створивши реляційну базу даних `anglicisms.db` за допомогою мови програмування Python, але перед цим ми розробили її концептуальну модель, побудували ER-діаграму, реалізували структуру бази в середовищі SQLite. База містить три таблиці: «Англізм», «Відповідник» і «Варіант_написання_англізма». Її вміст оглянули через інструмент DB Browser for SQLite. Так змогли переконатися в правильності перенесення даних з Excel-файлу.

На основі створеної бази даних також реалізовано платформу «Питомо» – інтерактивну платформу, що поєднує словниковий модуль, систему пошуку, сортування та адміністративну панель для керування мовними даними. У межах розроблення платформи вдалося інтегрувати SQLite-базу даних із серверною частиною на Flask, реалізувати динамічне формування словникових статей, інтерактивне відкриття вигулькових вікон без перезавантаження сторінки, а також автоматичну взаємодію між HTML-шаблонами, JavaScript-функціоналом і серверною логікою. Окрему увагу ми приділили реалізації навігації, пошуку англізмів у реальному часі, системи сортування за літерами та адміністративного редагування словникових записів.

Першочерговим завданням нашої роботи стало висвітлення першорядності української мови, аби показати, що вона має всі можливості для того, щоб відтворити будь-яке поняття, понадто – поняття, що в нашій мові існує споконвічно. Ми можемо вивчати інші мови: англійську, еспанську, французьку, італійську тощо, але передусім маємо дуже добре знати свою – українську. Адже саме вона є інструментом, через який ми мислимо, відчуваємо, творимо й передаємо власну культурну спадщину.

Отже, розроблені інструменти виконують не лише пізнавальну, але й ідеологічну функцію, спонукають до пошуку питомих відповідників, сприяють збереженню мовної самобутності й допомагають зменшити тенденцію до безпідставного вживання англізмів у різних сферах суспільного життя. У майбутньому ми плануємо розширення функціональності нашої платформи, зокрема шляхом розроблення нових інтерактивних можливостей, додавання нових англізмів і вдосконалення системи автоматичного добору українських відповідників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієнко Л., Зубань О., Козленко І. Морфологія сучасної української мови : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. 675 с.
2. Алла Горська. Душа українського шістдесятництва / упоряд. Л. Огнева. Київ : Смолоскип, 2015. 712 с. URL: <https://surl.li/tmsykf>
3. Архипенко Л. Англiцизми в українській мові: причини, наслідки, перспективи запозичування. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32(71), № 5(1). С. 1–6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2021_32%2871%29_5%281%29__3
4. Архипенко Л. М. Про причини запозичування й функційні вияви новітніх англiзмів в українській мові. Philological sciences and translation studies: European potential : conference proceedings of the International scientific conference, Riga, the Republic of Latvia, November 3–4, 2022. Riga : Baltija Publishing, 2022. P. 11–16. URL: <https://surl.li/tuhxia>
5. **АУАСНМ** – Англійсько-українсько-англійський словник наукової мови (фізика та споріднені науки) / уклад. О. Кочерга, Є. Мейнарович. Ч. I : англійсько-українська. Вінниця : Нова книга, 2010. 1384 с.; Ч. II : українсько-англійська. Вінниця : Нова книга, 2010. 1562 с.
6. Булаховський Л. А. Вибрані праці : в 5 т. Т. 1. Загальне мовознавство. Київ : Наук. думка, 1975. 495 с.
7. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 слів і словосполучень / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
8. **ВАУС** – Гороть Є. І., Коцюк Л. М., Малімон Л. К., Павлюк А. Б. Великий англо-український словник. Вінниця : Нова книга ; Харків : Ранок, 2011. 1700 с. URL: <https://e2u.org.ua>

9. **ГРАК** – Шведова М., фон Вальденфельс Р., Яригін С., Рисін А., Старко В., Ніколаєнко Т. та ін. ГРАК – Генеральний регіонально анотований корпус української мови. Київ, Львів, Єна, 2017–2024. URL: <https://uacorpus.org>
10. Демченко К. В. Функціонування іншомовних лексем у текстах публіцистичного стилю. Культура народів Причорномор'я. 2005. № 69. С. 170–172.
11. Дюндик О. Етранжизми в сучасній українській мові / О. Дюндик. Лексикографічний бюлетень. 2015. Вип. 24. С. 99-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lecbu_2015_24_14.
12. Караванський С. Й. Практичний словник синонімів української мови. 5-те вид., опрац. і значно допов. Львів : БаК, 2014. XIV + 530 с.
13. Карпіловська Є. Мода на слова і норма мови / Є. Карпіловська. Культура слова. 2012. Вип. 77. С. 134-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kuls_2012_77_25.
14. Качуровський І. В. Основи аналізу мовних форм (Стилістика). Мюнхен ; Ніжин, 1994. 136 с.
15. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2008. 335 с.
16. Кочан І. М. Інноваційні процеси в сучасній українській термінології. Термінологічний вісник. 2023. Вип. 7. С. 73–82. URL: <https://termvisnyk.iul-nasu.org.ua/zbirnyk-terminologichnyj-visnyk-vypusk-7.html>
17. Куньч З. Й. Універсальний словник української мови. Тернопіль : Навчальна книга, 2005. 848 с.
18. **МОН** – Міністерство освіти і науки України: сайт. URL: <https://mon.gov.ua/>
19. Мулеса О., Варга Я. Інформаційні системи та реляційні бази даних : навч. посіб. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2023. 132 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/49919>
20. Наймовірні лайфхаки до ЗНО з української мови. Facebook. URL: <http://surl.li/ucndo>

21. Нечуй-Левицький І. Сьогочасне літературне прямування або непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини. Павлоград, 2010. 68 с. URL: <https://surl.li/ntogrq>
22. НУАС – Новий українсько-англійський словник 2016 (Є. І. Гороть, С. В. Гончарук, Л. К. Малімон, О. О. Рогач.)
23. Олійник А. Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2002. 20 с.
24. Пономарів О. Д. Лексика грецького походження в українській мові. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2005. 128 с.
25. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підруч. для студ. гуманіт. спец. вищ. закл. освіти. Вид. 3-тє, переробл. і допов. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 246 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001854>
26. Попова Н. О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2004. 196 с.
27. Приплюцька Ю. Англїзми в сучасній українській мові. Українська мова в просторі й часі : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Львів, 17–19 квіт. 2019 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 35–37. URL: <http://surl.li/ucncb>
28. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://surl.li/jbpqta>
29. Ребет Л. Теорія нації. Мюнхен : Сучасна Україна, 1955. 199 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>
30. Рудакова Т. М. Принципи засвоєння неозапозичень в українській літературній мові: орфографічна адаптація. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Філологічні науки. 2013. Кн. 1. С. 129–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_1_27
31. Селігей П. О. Пуризм у термінології: український досвід на європейському

- тлі. Мовознавство. 2008. № 1. С. 49–66. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/182998>
- 32.Селігей П. Що нам робити із запозиченнями? // Українська мова. 2007. № 3. С. 3–16; № 4. С. 16–32. URL: <https://lib.in.ua/155352-stattia-shho-nam-robyty-iz-zapozychenniamy/>
- 33.Синявський О. Зразки простого слова. Київ ; Харків : Держвидав України, 1929. 96 с. URL: <http://surl.li/ucncs>
- 34.СІС – Словник іншомовних слів / В. Лук'янюк. 2001–2026. URL: <https://surl.li/uenig>
- 35.Словотвір: майданчик для перекладів запозичених слів. URL: <https://slovotvir.org.ua/>
- 36.СНА – Белей Л., Гончаренко А., Ківу М., Олександрук І. Словник новітніх англізмів. Київ : Наук. думка, 2022. 320 с. URL: <https://surl.li/nzpfua>
- 37.Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів інформації). 2-ге вид. Київ : Пугач, 2005. 388 с.
- 38.СУМ-11: Словник української мови: В 11 томах. Київ: Наук. думка, 1970-1980. URL: <https://sum.in.ua/>
- 39.Сучасна українська мова : підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. 400 с. URL: <https://surl.li/ciovih>
- 40.Тягнирядно Є. В. Англіцизми в українській мові. Одеса : ОДУВС, 2022.
- 41.Українська мова : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови ; редкол.: В. М. Русанівський та ін. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 820 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001051>
- 42.Фаріон І. Д. Англобарбаризація і питомі новотвори. Лінгвостилістичні студії. 2023а. Вип. 18. С. 81–92. DOI: <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2023-18-81-92>
- 43.Фаріон І. Д. Англоварваризація: термін і дійсність. У: Термінологічна актуалізація української мовної дійсності / І. Д. Фаріон, З. Й. Куньч,

- І. П. Васишин, О. Р. Микитюк, І. Б. Ментинська. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2020. С. 5–59.
44. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. 3-тє вид., допов. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 331 с.
45. Фаріон І. Теорія і практика сучасної англійзації. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. 2023б. Вип. 2 (50). С. 447–452. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/58480>
46. Фаріон І., Помилуйко-Недашківська Г., Бордовська А. Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціоконтексті : монографія (зі словником). Львів : Видавництво «Свічадо», 2023. 716 с.
47. Чернікова Л. Ф., Смілик Т. І. Англіцизми в сучасній українській мові. Культура народів Причорномор'я. 2009. № 152. С. 129–133. URL: <http://surl.li/udhpd>
48. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Ч. 3. Мюнхен : Наукове товариство ім. Шевченка, 1951. 402 с. URL: <https://surl.li/wzxkos>
49. Штепа П. Словник чужослів: знадібки. 2-ге вид. Торонто : Семен Стасишин, 1967. 165 с. URL: <https://surli.cc/dwctij>
50. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
51. DrawSQL. URL: <https://drawsql.app/>
52. Etymonline – Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>
53. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/>
54. Kaczmarek A. Anglicyzmy w artykułach dziennikarzy modowych a kryteria poprawności językowej / A. Kaczmarek // Poznańskie Spotkania Językoznawcze. – 2014. – Т. 28 : Kultura Komunikacji Językowej 3. Kultura języka w komunikacji zawodowej / red. A. Piotrowicz, M. Witaszek-Samborska, K. Skibski. – Poznań : Wydawnictwo PTPN, 2014. – S. 49–58.
55. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/>
56. **Mova.info** – Корпус текстів української мови / Н. П. Дарчук, В. М. Сорокін,

- О. Б. Сірук, Я. В. Ходаківська, Н. Г. Чейлитко, М. О. Лангенбах. URL: <http://www.mova.info/corpus.aspx>
- 57.MW – Dictionary by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
- 58.Lejsek, F. Anglicismy v českém jazyce [Elektronický zdroj]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2022. 81 s. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/11025/48252>
- 59.Matejičová A. Anglicismy používané v českých online médiích : bakalářská práce. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra žurnalistiky, 2024. URL: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/193791>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Список докладно опрацьованих англiзмiв у роботi

У додатку наведено англiзми, якi були вiдiбранi для поглибленої аналізи в межах роботи. Для кожної лексеми досліджено походження, значення, особливості функціонування в сучасному українському мовленні, наявні українські відповідники та приклади вживання.

1. бекстейдж
2. булінг
3. дедлайн
4. івент
5. кейс
6. кешбек
7. лайфхак (лайфгак)
8. скіл
9. скриншот
10. фідбек
11. хайп (гайп)

Текстові матеріали та база даних

У додатку подано посилання на директорію, що містить Excel-файл із зібраним матеріалом і реляційну базу даних англійзмів та їхніх українських відповідників: <https://surl.li/uvnxmy>

	A	B	C	D	E	F
1	ID	Англiзм	Частина мови		Тлумачення	Зауваження
150	149	Сапорт	Іменник	support	1. 'Підтримка або допомога користувачам, клієнтам чи учасникам певної діяльності'; 2. 'Служба або система надання технічної чи інформаційної допомоги'; 3. 'ігр. Допоміжна роль у командній грі, спрямована на підтримку інших учасників'.	Лексема активно функціонує у сфері відеоігор і кіберспорту.
151	150	Сапортити	Дієслово	support	1. 'Надавати підтримку або допомогу користувачам, клієнтам чи учасникам певної діяльності'; 2. 'Забезпечувати технічний, інформаційний чи організаційний супровід'; 3. 'ігр. Виконувати допоміжну роль у командній грі, підтримуючи інших учасників'.	Лексема активно функціонує у сфері відеоігор і кіберспорту.
152	151	Стаф	Іменник	staff	'Співробітники компанії, персонал' (СНА)	
153	152	Стафрум	Іменник	staffroom	'Кімната для відпочинку персоналу' (СНА)	
154	153	Трафік	Іменник	traffic	1. 'Обсяг транспорту, що рухається певним маршрутом (водним, аеро, авто)'; 2. 'Інтенсивність руху, транспортування, постачання'; 3. 'комп. Обсяг інформації, переданої через інтернет-мережу'; 4. 'Потік відвідувачів у магазині' (СНА)	

Рис. Д.2.1 Фрагмент структури та наповнення таблиці «Англiзм»

ID	Англiзм	Частина мови	Unnamed: 3	Тлумачення	Зауваження
Фі...	Фільтр	Фільтр	Фільтр	Фільтр	Фільтр
145	Провайдер	Іменник	provider	'Постачальник послуг (перев. в галуз...	NULL
146	Слайс	Іменник	slice	1. 'Тонкий зріз, шар, плоский шмат, ...	NULL
147	Слайсер	Іменник	slicer	'Прилад для нарізання харчових ...	NULL
148	Слайсерний	Прикметник	slicer	1. 'Прикм. до слайсер' (СНА); 2. ...	NULL
149	Сапорт	Іменник	support	1. 'Підтримка або допомога ...	Лексема активно функціонує у сфері ...
150	Сапортити	Дієслово	support	1. 'Надавати підтримку або допомогу ...	Лексема активно функціонує у сфері ...
151	Стаф	Іменник	staff	'Співробітники компанії, персонал' ...	NULL
152	Стафрум	Іменник	staffroom	'Кімната для відпочинку персоналу' ...	NULL
153	Трафік	Іменник	traffic	1. 'Обсяг транспорту, що рухається ...	NULL

Рис. Д.2.2 Фрагмент таблиці «Англiзм» у середовищі DB Browser for SQLite

Програмові коди в середовищі Google Colab: <https://surl.li/aysmeh>

Структура директорії:

- Код для підрахунку иноземної лексики в тексті;
- Код побудови графіків для зіставлення вживання англізма та відповідника за роками;
- Додатковий код для побудови графіків зіставлення;
- Код для побудови бази даних.

```
import pandas as pd
import sqlite3

# Крок 1: Зчитування всіх аркушів з Excel
file_path = "For_database_anglicisms.xlsx"
sheets_dict = pd.read_excel(file_path, sheet_name=None) # sheet_name=None зчитує всі аркуші

# Крок 2: Підключення до бази даних SQLite
conn = sqlite3.connect("anglicisms.db")

# Крок 3: Імпорт кожного аркуша в окрему таблицю
for sheet_name, df in sheets_dict.items():
    table_name = sheet_name.strip().replace(" ", "_") # Назва таблиці з назви аркуша
    df.to_sql(table_name, conn, if_exists="replace", index=False)
    print(f"Таблиця '{table_name}' імпортована ({len(df)} рядків)")

# Крок 4: Перевірка – показати перші 5 рядків з кожної таблиці
cursor = conn.cursor()
for table_name in sheets_dict.keys():
    sql_table = table_name.strip().replace(" ", "_")
    cursor.execute(f"SELECT * FROM {sql_table} LIMIT 5;")
    rows = cursor.fetchall()
    print(f"\nТаблиця: {sql_table}")
    for row in rows:
        print(row)

# Завершення
conn.commit()
conn.close()
```

Рис. Д.3.1 Програмовий код для створення реляційної бази даних

Посилання на директорію проєкту: <https://surl.li/agkenv>

Посилання на репозиторій проєкту на GitHub:
<https://github.com/vikki03510/pytomo>

Структура директорії:

- файл app.py – серверна логіка Flask-застосунку;
- SQLite-база даних anglicisms.db;
- папка templates із HTML-шаблонами сторінок;
- папка static зі стилями, JavaScript-файлами, шрифтами та зображеннями;
- адміністративна панель для керування словниковою базою;
- API-маршрути для інтерактивної взаємодії із платформою;
- словниковий модуль із пошуком, фільтрацією та сортуванням;
- система надсилання пропозицій і повідомлень користувачів.

Посилання на вебзастосунок «Питомо»: <https://pytomo.onrender.com>